CĂLĔTORIĬ

IN

ASIA MICĂ

DE

D. BOLINTINEANU

Preçiulŭ 2 sfanţi.

BUCURESCĬ
TIPOGRAFIA LUCRĂTORILOR ASSOCIAIŢĬ,
12. PASSAGIULŬ ROMÂNŬ 12.

www.dacoromanica.ro

CĂLĔTORIĬ

IN

ASIA MICĂ

DE

D. BOLINTINEANU

Preçiulŭ 2 sfanţĭ.

BUCURESCĬ
TIPOGRAFIA LUCRĂTORILOR ASSOCIAŢĬ
12. PASSAGIULŬ ROMĂNŬ 12.

www.dacoromanica.ro

AUTOR.....
VOL.....
Nº.....ANUL.....

Eram la Samos. D. Ion Ghica ce era atunci Domnŭ in acéstă insulă, îmĭ propuse uă preumblare pe cóstele Asieĭ mice, unde aŭ fostŭ altă-dată atâtea cetăţĭ strălucite. Plecarĕmŭ intr'uă diminéţă, imbarcându-ne pe unŭ bricŭ de resbellŭ ottomanŭ cu ₫ece tunurĭ şi optŭ-₫ecĭ ₫e ómenĭ de ecuipagiŭ. Acestŭ bricŭ era in dispositiunea Domnuluĭ de Samos. Timpulŭ era frumosŭ. Vasulŭ eşì din portulŭ de la Vathi, luâ calea la drépta, trecù printre canalulŭ ce desparte insula Samos de muntele Mycale, apoĭ reeşi din nuoŭ in lumina Archipeluluĭ, spre a urma cósta Asieĭ mice.

Uă bóre favoritóre sufla in pânḑele elegantelui bricŭ, care, cu cochetăriă plecatŭ la uă parte, aluneca pe suprafacia mării uşorŭ incrcţite şi spúmate. Nicĭ scomotulŭ monotonŭ şi neplăcutŭ, nicĭ fumulŭ nesufferitŭ allŭ vaselorŭ cu aburĭ, nu ne intrerupeaŭ plăcerea ce se incér-

www.dacoromanica.ro

că in aceste călĕtorie nautice. Vasulŭ alluneca ca o pasere in aerŭ.

Lăsarâmŭ la stânga frumosulŭ munte Mycale, renumitŭ prin bătălia navale ce se dede aprópe de aicĭ in annulŭ 479 innainte de Christ, şi in care Xantippe şi Leotyhide invinseră pe Perşĭ, in ḑiua chiar cândŭ Pausania căstiga bătălia de la Platea.

Nu credŭ a fi de prisosŭ déca amŭ spune aicĭ pe scurtŭ câte-va trăsure despre istoria acestorŭ popóre carĭ locuiră frumósele ţermurĭ alle Ionieĭ.

Muntele Mycale este pe cósta Ionieĭ.

Dupe fabule, Ion avea tată pe Xuthus, bunŭ pe Hellen, străbunŭ pe Deucalion şi maĭ susŭ pe Prometheŭ şi Iaphet. Pe cândŭ fratele luĭ Ion, Aheus. părăsise Peloponesulŭ şi mergea in Thessalia, Ion, cu coloniĭ seĭ se ducea in Egyale (aprópe de Corinthŭ), Selium îĭ dede pe fie-sa in căsătoriă şi îllŭ făcŭ mostenitorŭ. Ion fundâ uă cetate numită Helia, dupe numele socieĭ sélle. Domnì multŭ timpŭ şi murì la 1360 inainte de Christ, lăsândŭ fiiĭ seĭ pe tronulŭ Egyaleĭ, care luâ nume de Ionia, fundară duo-spre-ḑece ce-

www.dacoromanica.ro

tâţĭ. Maĭ târdiŭ, veniră preste Ionia Aheeniĭ, goniţĭ din Argos şi din Mycene de Dorienĭ, carĭ adjutaţĭ chiar de ceĭ din urmă, goniră pe Ionieni. Numele ţêrreĭ de *Ionia* se schimbâ in *Ahaia.* Ionieniĭ se duseră in Attica. Aicĭ se născù intre viţa Dorică şi Ionică uă mare rivalitate, care forţâ pe Ionienĭ, cu timpulŭ, să emigre. In capulŭ emigraţiuniĭ ioniene se puseră Neleŭ şi Androcles. (1130 ina. de Christ) Veniră cu eĭ şi locuitorĭ din Phocida, din Beotia şi alte provincie, rădicară pânḑele spre Asia-mică; acolo goniră dupe ţermurile meridionalĭ alle Lydieĭ, dupe ţermurile nordice alle Çarieĭ, pe locuitoriĭ ceĭ vechĭ, amestecătură de Carienĭ, Lydienĭ şi Pelasgĭ. Luară in possessiune şi insulele Samos şi Hio; fundară séŭ reparară duo-spre-ḑece cetâţĭ : Phocea, Erythea, Clazomena, Theos, Lebedos, Colophon, Ephesu, Priena, Myunte, Mylet, şi in insulele Samos şi Hio. Eolieniĭ şi Dorieniĭ, ca Ionieniĭ, formară duo confederaţiunĭ differite. Duoĭ seculĭ Ionieniĭ luptară contra regilorŭ Lydienĭ, de la Gygés pênĕ la Cressus, care îĭ suppuse. Acesta fù invinsŭ de Persĭ la Thymbreŭ

www.dacoromanica.ro

in 545. Greciĭ din Asia mică deveniră cu timpulŭ maĭ civilisaţĭ de câtŭ ceĭ din Europa prin progressulŭ lorŭ in arţĭ şi in sciinţe. Striviţĭ de domnia Persilorŭ, Ionieniĭ se revoltară sub Dariŭ şi goniră pe tyranĭ. Şése annĭ ţinŭ lupta.

Mylet, incungiuratŭ pe mare şi pe uscatŭ, căḑù impreună cu Ionia. Femeele şi copiiĭ Ionienilorŭ, dupe victoria Perşilorŭ, se luară robĭ; ómeniĭ trecură sub sabiă. Uniĭ se scăpară in Italia, in Africa. Maĭ târḑiŭ Ioni reinflorì. In timpiĭ resbellelorŭ medice, Persiĭ se serviră cu Ionieniĭ contra Grecilorŭ. La Salamina Ionieniĭ trădară pe Perşĭ.

Cândŭ Greciĭ bătură pe Perşĭ la Platea, armata lorŭ de mare, commandată de spartiatulŭ Leothyhidas, purtâ celebra victoriă de la Mycale, şi de care amŭ vorbitŭ maĭ susŭ. Flota era staţionată la Delos. De aicĭ plecâ spre Samos unde căpitanulŭ vĕḑêndŭ pe Perşĭ că fugŭ, îĭ urmâ pênĕ la Mycale. Persianiĭ dupe flotă coborîră pe ţermŭ ca să se pună sub protecţiunea armateĭ persiane de 60 miĭ ómenĭ. Greciĭ coborîră dupe dînşiĭ. Persiĭ, temêndu-se de vre-uă trădare, desar-

www.dacoromanica.ro

mară pe Samienĭ şi goniră din tabără pe Milesienĭ. In momentulŭ cându lupta devenisse maĭ inverşunată, Persiĭ primiră scire că Mardonius fuse bătutŭ in Beoţia. Acésta imbărbăta pe Grecĭ. Tabăra Perşilorŭ se sfĕrâmă, generaliĭ lorŭ fuseră uccişĭ. Atenieniĭ commandaţĭ de Xantippe avură cea maĭ mare gloriă a acesteĭ ḑille.

Aicĭ perì şi se stinse puterea Asieĭ. Tótă mulţimea Persilorŭ nu putù resista contra unuĭ numerŭ micŭ de ómenĭ, déră carĭ avea pentru dînşiĭ geniulŭ, civilisaţiunea şi geniulŭ libertâţiĭ unite cu ordinea.

Pe acestŭ munte era in anticitate celebrulŭ Panionium. Acolo era adunarea deputaţilorŭ cellorŭ duo-spre-ḑece cetâţĭ alle Iónieĭ confederate. Dupe Strabone, acestŭ Panionium era situatŭ la capulŭ Trogila, treĭ stade de la ţermulŭ măriĭ, şi pusŭ pe cósta munteluĭ Mycale, cu facia spre Nordŭ. In miḑloculŭ acellorŭ murĭ numiţĭ Panionium, se afla templulŭ Heliconius. Totŭ annulŭ deputaţiĭ confederaţiuniĭ se adunaŭ aci şi discuta despre interessele generalĭ alle Iónieĭ. Noĭ

www.dacoromanica.ro

lăssarĕmŭ la stânga capuluĭ Trogila, numitŭ astădĭ Budu: este la marginea nordică a canaluluĭ de la Samos. Chandler şi Charles Texier, spunŭ că aŭ visitatŭ acestŭ munte şi aŭ găsitŭ ruine. In dosulŭ munteluĭ a fostŭ celebra cetate Priena.

De diminéţa pênĕ la patru óre dupe amédă, vasulŭ nostru plutì pe acéstă frumésă mare, nu departe de ţermiĭ Asieĭ. Este cu neputinţă a esprima impressiunea ce produce assupra simţurilorŭ acéstă frumósă mare in unire cu nisce ţermurĭ desfătătóre, a cârorŭ climă este cea maĭ plăcută ce se cunnósce in lume! Marea cerulŭ, cóstele Asieĭ, insule, pare că rivaliséză, espunêndŭ ochilorŭ nenumeratele şi variatele lorŭ fr umuseţĭ. Pe la patru ore ne amenințа unŭ mare periculŭ ce nime nu-lŭ prevĕ ḑusse. Din intĕmplare d. Ion Ghica, arun cândŭ ochiĭ pe uă cartă marină englesă, şi venindŭ tocmaĭ la locŭlŭ unde noĭ navigamŭ, vĕḑù că eramŭ apprópe să cădeamŭ pe nisce stânce ascunse sub apă şi insemnate pe cartă. Çhiamă pe commandante şi ĭĭ spune că suntemŭ amenințaţĭ. Commandantele crăcetă carta sa turcéscă trămisă de mi-

www.dacoromanica.ro

nisterulŭ de marină; nu vĕdù nimicŭ. Pilotulŭ grecŭ fusse assemene intrebatŭ, şi nu spuse că acolo era uă stâncă ascunsă sub apă. Nu era de mirare, fiindŭ că acestĭ navigatorĭ călletorescŭ cu caice micĭ care neluândŭ fundŭ multŭ, trecŭ peste stânce. Ordinŭ se dede a schimba callea. Cândŭ ne creḑurĕmŭ scăpaţĭ de periculŭ, căpitanulŭ dede ordinŭ unorŭ marinarĭ să se cobóre in barcă şi să mĕssóre apa in dreptulŭ unde se bănuia că se află stâncele. Acésta se făcù şi se găsì uă stână fórte apprópe de puntulŭ in care vasulŭ schimbasse callea; ast-feliŭ scăparĕmŭ d'unŭ mare periculŭ.

Nu departe de acestŭ locŭ se oprì vasulŭ, şi noĭ coborândŭ intr'uă barcă, cercarĕmŭ să intrâmŭ in rîulŭ Meandru care se vérsă in mare. Acéstă intrare fusse cu neputinţă din causa grămădiriĭ nisipuluĭ la gura Meandruluĭ. Ne inturnarĕmŭ câtre bricŭ şi purceserâmŭ inainte, să aflâmŭ unŭ altŭ locŭ pe unde să debarcâmŭ.

Rîulŭ Meandru are isvórele selle intr'unŭ locŭ ce se chiăma uă dată Autocrene, pe unŭ munte cu acellaşù nume.

www.dacoromanica.ro

Trecea prin cetatea Celene, stropea districtulŭ Apameŭ, (Tita Liviŭ lib. XXXVIII) Plutarc ţice că Meandru se chiăma maĭ in vechime *Anabœnon*, adică „*cellŭ ce se întórce pe urma sa*“; s'a chiămatŭ astĭeliŭ, ţice acestŭ autore, din causa luĭ Meandru fiulŭ luĭ Cercaphus şi allŭ Anaxibiĭ, care in timpulŭ unuĭ resbellŭ contra cetâţiĭ Pessinunte, promisse Junoneĭ că de va invinge, iĭ va sacrifica pe cea d'ăntêiŭ persónă care va veni să-lŭ felicite. Intêmplarea voì, la intórcerea luĭ, celle ăntêiŭ persóne ce se presintară luĭ să fie Arhelaus fiiulŭ sĕŭ, soră-sa şi maĭcă-sa. Ellŭ le sacrificâ; apoĭ de multă durere şi părere de rĕŭ, se aruncâ ellŭ însuşĭ in rîulŭ *Anabœnon* care se numì in urmă Meandru, din causa luĭ. Alţĭ autorĭ cum Demostrate vorbesce alt-feliŭ. In timpiĭ anticĭ, cetatea Myletŭ era la gura Meandruluĭ; in timpiĭ Romanilorŭ numaĭ era. Golfulŭ de la Myletŭ se inchisse cu incetulŭ şi se schimbâ intr'unŭ locŭ ce se chiamă astădĭ *Oufa-bafi* şi Myletŭ este depărtatŭ de malurile măriĭ.

Inaintea sereĭ adjunserĕmŭ la capulŭ Posidium astădĭ Arbor. Aruncarĕmŭ an-

www.dacoromanica.ro

cora in micului postŭ Panormus. Proiectulŭ nostru era să visitâmŭ ruinele celebruluĭ templu allŭ Branhiḍilorŭ, consacratŭ cultuluĭ luĭ Apolon Didymieu.

Trecurĕmŭ nóptea in bricŭ. A duoa ḍi fórte de diminéţă, debarcarâmŭ. Locurile ce trebuia să visitâmŭ eraŭ visitate maĭ multŭ de tălharĭ de câtŭ de căllĕtorĭ. Fuse trebuinţă să luâmŭ cu noĭ uă escortă de şésse soldaţĭ turcĭ şi duoĭ officiârĭ. Insă cea maĭ mare assiguranţă a nóstră era intr'unŭ grecŭ, vechiŭ căpitanŭ de Clefţĭ, celebru prin viteziele selle, şi acum unulŭ din capiĭ gendarmerieĭ guvernuluĭ crestinŭ din Samos. Ellŭ cunnoscea tóte aceste locurĭ, pe care mulţĭ annĭ inainte le cutreerase cu piciórele in fugărirea Turcilorŭ. Mergea inaintea nóstră cu şişinóva pe umerĭ. Ne addusse caĭ, câcĭ loculŭ unde se afla templulŭ era depărtatŭ de loculŭ unde debarcasemŭ apprópe de uă lege, apoĭ de acolo căta să mergemŭ inainte pênĕ la ruinele Myletuluĭ.

Trecurĕmŭ uă luncă şeţă şi coperită de pămêntŭ roditorŭ incununatŭ cu plante

www.dacoromanica.ro

de totŭ felulŭ. Aicĭ intelnirĕmŭ mulţime de şerpĭ.

Loculŭ pe care se vedŭ ruinele templuluĭ este pucinŭ maĭ rădicatŭ de câtŭ lunca. Ellŭ se chiamă astădĭ Gheronda. Sunt verĭ-uă ḑece séŭ cincĭ-spre-ḑece case de ţĕrranĭ, uă móră de vêntŭ, câte-va grădine cu legume. Locuitoriĭ sunt Grecĭ de la Samos şi de la alte insule.

Ruinele templuluĭ ne appărură de departe ca unŭ délŭ de derămăturĕ de pétră surmontatŭ de treĭ colóne superbe de marmură, care a remas incă in picióre. Duo colóne apropiate se impreună câtre vêrfŭ printr'uă architravă, altă colónă appare maĭ departe isolată. Amŭ ḑissŭ că ruinele formézŭ unŭ délŭ de pétră. Acestŭ délŭ este deşertŭ la miḑlocŭlŭ luĭ : muriĭ aŭ căḑutŭ neapĕratŭ de verĭ-unŭ mare cutremurŭ şi aŭ formatŭ acestŭ délŭ allŭ câruĭ sunŭ lassă unŭ mare deşertŭ, interiorele templuluĭ. Ceĭ maĭ mulţi credŭ că templu a căḑutŭ in periodulŭ de la 400 la 1600. In acéstă mare grămadă de marmură, veḑurĕmŭ mulţime de colóne sfĕrămate, capete lu-

www.dacoromanica.ro

crate cu mare arte şi pĕstrate in bună stare.

Templulŭ pare să fi fostŭ diapterŭ prin urmare decastilŭ. Se vede incă unŭ mare peticŭ de murŭ, inaltŭ ca de treĭ metri, despre *cellă*. Grămada petrilorŭ este maĭ mare spre locŭlŭ *Fronaosuluĭ*. Colónele sunt de ordinulŭ lonicŭ.

Noĭ nu avurĕmŭ timpulŭ a face assupra acestorŭ ruine cercetârĭ maĭ indelunge.

Ne vomŭ mărgini insă, dupe unĭĭ din anticiĭ autorĭ, a da óre-carĭ relaţiunĭ despre starea acestuĭ templu in timpiĭ sĕĭ ceĭ bunĭ.

Acestŭ templu fusesse cellŭ maĭ celebru din aceste locurĭ, dupe templulŭ de la Delph, ţinea de territoriulŭ Myletuluĭ. Grecĭĭ vechĭ credeaŭ că aşedemêntulŭ acestuĭ oraculŭ venea de la eroulŭ Branhus, favoritŭ luĭ Apolon. Preoţia templuluĭ acesta remăsesse unŭ dreptŭ in familia luĭ Branhus, şi de aci luâ nume de Branhyde cu care era cunnoscutŭ. Muma luĭ Branhus, visândŭ uă-dată, fiindŭ insărcinată, că sórele i se arrĕttase şi ĭĭ intrasse in sînŭ, dede fiiuluĭ sĕŭ

www.dacoromanica.ro

nume de Branhus (*Βράνχους*). Acesta cându se făcu flăcău, intêlni intr'uă pădure pe Apolon care îĭ dede uă sărutare şi îĭ accordâ darulŭ profeţieĭ. Rădicâ acestuĭ ţeŭ unŭ templu numitŭ Branhyde. Jocurĭ numite disymine se aşeţară şi se celebrară la Myletŭ maĭ mulţi seculĭ. Leodamas din Mylet, de viţă regale, addusse cu dînsulŭ dintr'unŭ resbellŭ cu Carystieniĭ, uă femeă róbă ce era mumă. Branhus adoptâ copillulŭ şi îllŭ numì Evangelus din care se trasse famillia mylesiană Evangelida. Ellŭ luâ loculŭ luĭ Branhus; ofrandele ce veniaŭ la templulŭ acesta formară cu timpulŭ unŭ tesaurŭ immensŭ. Dupe ce redusse pe Mylesienĭ, Darius ordonâ să punâ focŭ templuluĭ; déră ruina luĭ fuse sub Xerxes care arse tóte templurile din Ionia, şi luâ tesaurilĭ templuluĭ acestuia. Pe timpulŭ luĭ Alexandru cellŭ marc. Mylesienilĭ construiră acestŭ templu pe unŭ planŭ maĭ măreţŭ. Acestŭ monumentŭ este acella care a venitŭ pênĕ la noĭ şi ni se presintă astăţĭ ruinatŭ.

Daphnis din Myletŭ şi Peonius din Ephes fură arhitectonilĭ luĭ. Vitruve pune acestŭ templu in numĕrulŭ cellorŭ patru

www.dacoromanica.ro

măreţe lucrărĭ alle Grecieĭ. Câtre acestea templulŭ nu se terminasse cu totulŭ. Templulŭ putea să priiméscă in sinu-ĭ tótă populaţiunea unuĭ burgŭ. Éră acolo statua luĭ Apolon sculptată de Canahus din Cicyona, era de bronzŭ pe modelulŭ luĭ Apolon Ismenien din Theba. Ḍeulŭ sta in picióre, cu chica innodată şi arruncată pe spate; ţinea in mână uă liră. Principalele preotŭ din acestŭ templu era Stephanophorulŭ care purta cunună de aurŭ in timpulŭ sacrificielorŭ, prophetulŭ ce da respunsulŭ oracululuĭ. Unŭ prefectŭ şi duoĭ adjutorĭ gardaŭ tesaurulŭ, apoĭ hydrophoriĭ insărcinaţĭ să pórte apa la sacrificie.

Imperatorele Adrian era onoratŭ ca bine-făcătorŭ şi fundatorŭ allŭ templuluĭ.

Plecândŭ de aicĭ şi eşindŭ din miculŭ satŭ, veḍurămŭ maĭ multe statue fórte vechie, din carĭ celle maĭ multe sunt cu capetele sparte.

Prima in pólele luĭ Mycale, nu maĭ presentă astăḍĭ de câtŭ nisce ruine. Nu puturămŭ să visitămŭ ruinele eĭ, fiindu-ne preste mână şi ne avêndŭ ce vedea care să merite sacrificiulŭ ce amŭ fi făcutŭ

www.dacoromanica.ro

ca să le visitâmŭ. In Priena se allegea preşedintele serbărilorŭ Panioniem in onórea luĭ Neptun Héliconius. Priena era uă cetate cu totulŭ religiósă. Pausanias citézĕ templulŭ Minerveĭ ca uă statuă fórte antică a ţeieĭ (P. liv. VIII ch. 5) Ruinele luĭ se ţice că sè vĕdŭ grămădite. Se vede assemine ruinele unuĭ theatru şi unuĭ stadŭ. Chandler a găsitŭ acolo următórea inscripţiune:

Regele Alexandru a dedicatŭ acestŭ templu la Minerva Poliade.

In câte-va óre de călătoriă, adjunserămŭ intr'uă pădure unde descălecândŭ, ne puserămŭ să mâncâmŭ provisiunile ce aveamŭ cu noĭ, pe cândŭ soldaţiĭ făceaŭ gardă impregiurulŭ nostru, in maĭ multe direcţiunĭ. Dupe ce ne ospĕtarămŭ ast-feliŭ, incălicarămŭ din nuoŭ şi pornirămŭ câtre cellebra cetate Mylet. Adjunserămŭ intr'unŭ satŭ miserabile. Câte-va case locuite de turcĭ trenţăroşĭ şi gălbejiţĭ de frigurĭ. Vitele lorŭ insă eraŭ marĭ şi grase. Aicĭ ni se spuse că este Myletulŭ. Trăserămŭ la sub-prefectulŭ loculuĭ; acesta nu era aicĭ. Se dusse să-lŭ caute. Peste câte-va minute, ellŭ venì, inchinându-se cu adùncŭ

www.dacoromanica.ro

respectŭ inaintea principeluĭ de Samos. Ni se presentâ ciubuce şi caffele, dupe obiceiŭ. Sub-prefectulŭ Ottomanŭ ne spuse că acollo sunt ruinele pe carĭ mulţĭ călĕtorĭ vinŭ să le véḑă; déră nu sciù să ne spună nimicŭ maĭ multŭ despre elle.

Ne dede unŭ albanesŭ ca să ne conducă la ruine. Maĭ tóte templurile şi cetâţile din aceste locurĭ se crede că arŭ fi căḑutŭ din marĭ cutremure de pământŭ. Theo Claros, Priena, Branhide şi Magnesia eraŭ impodobite de templurĭ măreţe de marmură albă de ordinulŭ Ionicŭ. Tóte aceste templurĭ jacŭ pe pământŭ, fapte a cutremurelorŭ neapĕratŭ; éră nu a mănieĭ omenescĭ, căcĭ totŭ materialulŭ se află incă aicĭ resturnatŭ : colone, capite, totŭ.

Myletŭ se fundase la gura Meandruluĭ, ceea ce ĭĭ da communicaţiuea cu marea şi cu Phrigia prin callea uscatuluĭ pe callea Meadruluĭ. Acésta dasse Myletuluĭ atâta desvoltare in commerciŭ. Nu se scie de sigurŭ cândŭ s'a fundatŭ acéstă cetate. Inaintea veniriĭ Ionienilorŭ, aceste locurĭ eraŭ occupate de Lelegĭ. Myletŭ era situatŭ pe partea stângă a rîuluĭ Meandru

www.dacoromanica.ro

şi pe teritoriulŭ Carieĭ. Se ḑice că Carienii veniţĭ de la Critŭ cu Sarpedon, goniră pe Lelegĭ şi fundară cetatea Myletŭ dupe alta din Critŭ. Maĭ tărḑiŭ Ionianiĭ, conduşĭ de Noleŭ, o luară, şi fundară altă cetate cu acellŭ nume in vecinătate. Myleŭ avea patru porturĭ pe mare, unulŭ golfulŭ care astăḑĭ este astupatŭ, altulŭ allŭ miceĭ insule Lada, astăḑĭ uscatŭ. Celle duo alte pe pămênturile din drépta şi stânga cetăţiĭ, cetatea fiindŭ aşeḑată pe unŭ istmŭ. Tóte sunt umplute şi uscate. Amŭ vĕḑutŭ insula Lada, unde se reuneaŭ in consiliŭ aliaţiĭ Grecĭ cândŭ cu resbellulŭ Perşilorŭ, şi lîngă care insulă, se ḑice că altă-dată plutea flota Grecilorŭ. Astăḑĭ intre Myletŭ şi Lada este uă vălcea umplută de nisipurile aruncate de Meandru, care trece aci fórte aprópe şi tocmaĭ dupe câte-va ore cade in mare. Regiĭ Lydieĭ cusură intrige cu cetăţeniĭ din Myletŭ, promitêndu-le guvernulŭ. Resbellulŭ se declară sub Sadyate.

Alyate fiiulŭ acestuia urmâ resbellulŭ contra Mylesienilorŭ. In totŭ annulŭ venea cu armata şi distrugea semenăturele Mylesienilorŭ. Duo marĭ bătălie se dederă:

www.dacoromanica.ro

una in lunca Meandruluĭ, cea-altă lîngă Lymeneium. Lydienii puindŭ focŭ la nisce case, flacăra se intinse şi árse templulŭ Minerveĭ Assesiene. Alyate căḑù bolnavŭ. Pythia nu voì să ḑică nimicŭ pênĕ cândŭ templulŭ Minerveĭ nu va fi reconstruitŭ. Se făcù pacea. Câtŭ trăì Cressus, Mylesienii trăiră in pace cu vecinii lorŭ. Dupe căderea regatuluĭ Lydieĭ, făcură tractate cu Cyrus, in timpulŭ luĭ Darius. Myletŭ intră in capulŭ revolteĭ. Darius îllŭ attacâ cu puterĭ marĭ şi adjutatŭ de Phenicienĭ rivalĭ aĭ Mylesienilorŭ. Adunarea Ionienilorŭ in muntele Mycale decide că să se insărcineze Myletulŭ să-şĭ apere zidurile selle singurŭ, éră confederaţiunea să apere cetatea pe mare. Herodote descrie frumosŭ bătălia de la Lada. Bătălia se dede; flota gréc㠠fu sdrobită; Darius incepù assediulŭ Myletuluĭ pe mare şi pe uscatŭ. Dupe şésse annĭ, Perşii luară cetatea, impărţiră pămênturile Myletuluĭ: eĭ luară lunca şi dederă Carienilorŭ partea muntósă. Nicĭ unŭ mylesianŭ nu maĭ remase in Myletŭ. Dupe bătălia de la Mycale, Mylesienii scuturară jugulŭ Perşilorŭ, ca să căḑă sub acella allŭ A-

www.dacoromanica.ro

tenienilorŭ. Eĭ se revoltă contra Atenienilorŭ, căcĭ de multŭ se adunaseră aci. Uă mie de *hopliţĭ* şi uă mie cincĭsute Argienĭ şi uă mie de aliaţĭ plecaţĭ de la Atena, pe patru-ₚecĭ de vase, a bordară la Samos şi trecură pe urmă la Myletŭ unde aŭ tăbărîtŭ. In bătaia ce se dede Mylisienĭĭ fură invingătorĭ.

Myletŭ nu voi să deschidă porţile luĭ Alexandru cellŭ mare care o luă cu assaltŭ. Către acestea eĭ fură tractaţĭ cu blăndeţe. In timpulŭ Românilorŭ, Myletŭ fuse unŭ oraşŭ commerciale, sub Bizantinĭ devenĭ obiectulŭ lovirilorŭ din partea Mahometanilorŭ. Ca tóte că de atuncĭ porturile selle se umpluseră şi vasele muiaiŭ in Meandru. Veₚurămŭ aicĭ multe templurĭ resturnate la pămêntŭ din temelie. Băile staŭ incă in picióre in miₚloculŭ ruinelorŭ. Insă nimica maĭ frumosŭ ca theatrulŭ construitŭ cu totulŭ in marĭ blocurĭ de marmură fină, déră despoiatŭ de ornamente, cum colóne, capite, şi alte decoraţiunĭ. Teatrulŭ este naltŭ, in semicercŭ; băncele există incă, de marmură, galerie largĭ illŭ incongiură. In aceste

www.dacoromanica.ro

galerie găsirămŭ mulţime de vace adăpostite de sóre.

La uă mică depărtare de la acestŭ theatru este uă geamiă părăsită, bolţile de cărămidă; murii de pétră imbrăcaţi in plăce de marmură albă graciosŭ sculptată.

Étță totŭ ce remasse din acéstă cetate unde sciinţele şi arţile frumóse aŭ făcutŭ gloria Ionieĭ. Étță cum se perdŭ cetăţile, populiĭ şi ceea ce este maĭ gravŭ, însuşĭ geniulŭ şi civilisaţiunea!

Nicĭ uă călĕtorie nu póte să aibe uă maĭ mare parte de descripţiunĭ poetice şi de reflecţiunĭ filosofice ca aceea ce ar face cineva in Ionia. Amŭ cântatŭ şi amŭ filosofatŭ atâtŭ de multŭ in *Ionienile*, in câtŭ orĭ-ce aşŭ maĭ ḑice aicĭ de feliulŭ acesta, ar fi uă repetiţiune. Filosofulŭ, poetulŭ, archeologulŭ, artistulŭ, găsescŭ in aceste locurĭ uă plăcere ce nu se póte esprima. Turistulŭ, gastronomulŭ ellŭ însuşĭ, póte afla aicĭ ceva care să-ĭ placă: vite grase şi de uă vedere răpitóre, carĭ promitŭ celle maĭ bune biftecurĭ.

Fără a ne odihni multŭ in acéste locurĭ, plecarămŭ inapoĭ câtre locŭlŭ desbarcaţiuniĭ nóstre, trecêndŭ din nuoŭ pe

www.dacoromanica.ro

la templulŭ de la Brahmide, unde locuitorĭ veniră să ne offere pentru monete curgătóre, monete antice.

Séra ne reimbarcarămŭ şi trecurămŭ nóptea in miculŭ golfŭ. A duoa ḑi apparĭindŭ, rădicarâmŭ pênḑile şi pornirămŭ câtre anticulŭ Halicarnase, unde se făceaŭ scobirile pentru găsirea *Mausoleuluĭ*. Ŭă ḑi frumósă, uă bóre plăcută in spate; noĭ sburamŭ. La stânga cóstele desfătătóre alle Asieĭ, la drépta grupa poetică a insulelorŭ, la miḑlocŭ uă mare de azurŭ plină de plăcerĭ fără pericule; assupra nóstră unŭ cerŭ strălucitorŭ de seninŭ; era uă adevĕrată fericire a naviga.

Trecurămŭ pe lîngă insulele Leros şi Calemnos, inaintarâmŭ câtre Cosŭ, insulă verde ce pare uă Nimfă care se rădică assupra mărĭĭ şi ţine pe braciele sélle grădine desmerdătóre. Lăsarămŭ Cos, ne indreptarâmŭ câtre cósta Asieĭ, câtre Halicarnase. Duo ore inaintea sereĭ eramŭ in portulŭ acesteĭ cetâţĭ renumite in timpiĭ vechĭ, şi aruncamŭ ancora aprópe de uă fregată englesă.

Desbarcarămŭ, şi merşerămŭ să vedem

www.dacoromanica.ro

pe d. Newton consulŭ englesŭ intr'uă insulă, şi amicŭ allŭ d. Ion Ghica, éră acum insărcinatŭ de guvernulŭ englesŭ să scobéscă şi să deslege dificilea problemă a morméntuluĭ luĭ Mausole de la Halicarnase. Acestŭ archeologŭ ne veḑù cu mare plăcere. Pe mine mĕ întĕmpinâ insă cam rece, creḑêndŭ că sum verĭ-unŭ archeologŭ francesŭ venitŭ acolo să profitŭ de descoperirile importanţĭ ce ellŭ făcuse; déră se liniscì indată ce auḑì că nu sum nicĭ francesŭ, nicĭ archeologŭ, şi devenì amabile. D. Newton ne făcù uă lungă teoriă assupra istorieĭ Mausoleuluĭ, apoĭ ne spuse că de mulţĭ annĭ era frămêntatŭ de idea să găséscă morméntulŭ luĭ Mausole. In fine ne spusse că l'a găsitŭ. Guvernulŭ englesŭ cheltuise summe marĭ de banĭ ca să cumpere uă mahala intrégă din oraşŭ spre a dărêma şi a săpa sub case. Peste uă miie de ómenĭ eraŭ intrebuinţaţĭ la acéstă lucrare. Pênĕ vomŭ spune cu de amĕnuntulŭ starea morméntuluĭ dupe descoperirea făcută de d. Newton, să dâmŭ lectorilorŭ nostri uă ideă râpede despre acestŭ morméntŭ care trecea intre minunile lumiĭ vechie. Hali-

www.dacoromanica.ro

carnase fuse unulŭ din celle maĭ marĭ oraşe alle Carieĭ. Este aşeḑatŭ in fundulŭ unuĭ golfŭ in faciă cu insula Cosŭ despre care avemŭ a vorbi maĭ târḑiŭ. Se ḑice că Anthis fuse fundatorele acestuĭ oraşŭ. Strabone ḑice de acestŭ Anthis că venì aicĭ in capulŭ colonilorŭ *Traezenieně*. La inceputŭ se numì Zephiria de la uă mică insulă ce era apprópe; făcù ântêiŭ parte din confederaţiunea Dorienă; dérà fuse scósă maĭ târḑiŭ. Vitruve, ne ḑice că aicĭ Mausole, care locuia maĭ ântêiŭ oraşulŭ Mylesa, se decisse a-şĭ muta capitala in Halicarnase. Acestŭ locŭ, ḑice ellŭ, se face ronḑŭ in forma unuĭ theatru, in partea cea maĭ de josŭ, aprópe de portŭ, (in fundulŭ golfuluĭ) era forum; şi miḑloculŭ curbureĭ era uă piéçă mare in miḑloculŭ câreia se afla construitŭ Mausoleulŭ, adunătură de atâtea capo-d'opere ce treceaŭ intre minunile lumiĭ. In miḑloculŭ cetăţueĭ din vêrfŭ, era templulŭ luĭ Mars. Conţinêndŭ uă statuă colosale.... făcută decelebrulŭ Levharis. Pe vêrfŭ la drépta, la marginea curbeĭ, se afla templulŭ Veneriĭ şi allŭ luì Mercur, lîngă

www.dacoromanica.ro

fontâna Salmacis, şi la stânga palatulŭ luĭ Mausole. De acolo se vedea la drepta Forum, portulŭ şi totă priveliscea zidurŭ lorŭ, la stânga portulŭ secretŭ ascunsŭ de munţĭ, ast-feliŭ in câtŭ nime nu putesă véḑă nicĭ să cunnóscă ceea ce se făcea aicĭ, cândŭ regele, din palatulŭ sĕŭ, putea, fără a fi vĕḑutŭ, commanda floteĭ şi soldaţilorŭ. Ceĭ maĭ marĭ autorĭ vechĭ vorbescŭ de acestŭ mormêntŭ. Vitruve, Pausanias, Strabone, Lucien şi alţiĭ. Pausanias ḑice: „S'a construitŭ sub domnia luĭ Mausole rege din Halicarnase. Este insemnatŭ prin mărimea immensă a arţiĭ cu care este construitŭ. Ast-feliŭ Romaniĭ, in admiraţiunea lorŭ fără margine, numescŭ Mausoleŭ tóte mormintele remarcabilĭ. In Vibius Sequester se ḑice: „Mausoleulŭ care este in Caria este inaltŭ de uă-sută optŭ-ḑecĭ picióre şi are patru sute picióre de congiurŭ. Acolo este sicriulŭ regeluĭ in marmură de Lychnite.“ Pliniŭ ḑice ceva maĭ bine de câtŭ toţĭ:

„Scopas avù totŭ intr'unŭ timpŭ rivale pe Briaxis, pe Thimoteŭ, pe Leoharis. Nu trebue a-ĭ despărţi aicĭ, fiindŭ că eĭ intrebuinţară impreună fórfecele lorŭ pen-

www.dacoromanica.ro

tru Mausole, micŭ rege allŭ Carieĭ, care murì in allŭ duoilea annŭ de la a uă-sută şésselea olympiadă. Lucrările acestuĭ artistŭ pusseră acestŭ monumentŭ in rôndulŭ minunilorŭ lumiĭ. Feciele espuse spre méḑă-ḑi şi spre méḑă-nópte, aŭ şésse-ḑecĭ şi treĭ de picióre. Este maĭ scurtŭ despre frunţĭ. Totŭ purturulŭ este de patru-sute unŭ-spre-ḑece picióre; se rădică pe uă inălţime de duo-ḑecĭ şi cincĭ de coţĭ; este ocolitŭ de treĭ-ḑecĭ şi şésse colóne, şi s'a numitŭ acéstă colonadă *Pteron*. Scopas lucrâ in partea resărituluĭ, Briaxis in partea norduluĭ, Thimoteŭ spre méḑă-ḑi, şi Leoharis spre apusŭ. Regina Artemisa, care rădicasse acestŭ monumentŭ in memoria sociuluĭ seŭ, murì inainte ce acestĭ artistĭ putură să termine lucrarea; déră eĭ o terminară pentru propria lorŭ gloriă şi pentru onórea arţiĭ : unŭ allŭ cincilea artistŭ se unì cu ceĭ pe carĭ i amŭ numitŭ, căcĭ assupra *Pteronuluĭ* rădică uă pyramidă a câreĭ inălţime era egale cu partea inferióre... Pe vîrfŭ pusse unŭ padrigiŭ de marmură, lucrare a luĭ Pythis, şi care adausŭ cu restulŭ, da e-

www.dacoromanica.ro

dificiuluĭ uă inălţime totale de uă sută patru-ḑecĭ picióre.“

D. Newton a găsitŭ fĕrămăturele Mausoleuluĭ intr'unŭ locŭ catrangularŭ ce se inalţă spre Sud-Est allŭ colóniĭ numitŭ templulŭ luĭ Mars. Dupe rapporturile selle câtre guvernulŭ englesŭ, se ḑice că Mausoleulŭ se odihnea pe unŭ subassemêntŭ catrangularŭ ocolitŭ de uă frisă infăcişândŭ bătăliile Amazónelorŭ; că acestŭ subassemêntŭ era surmontatŭ de uă colónă din ordinulŭ Ionicŭ cu unŭ intablementŭ intregŭ, a cărŭĭ frisă era impodobită cu bătălie intre Grecĭ şi Amazóne. Vĕḑurĕmŭ trase din pămêntŭ şi jăcêndŭ pe suprafacia pămêntuluĭ unŭ mare numerŭ de figure de leĭ in marmură, unŭ fragmentŭ de statuă ecuestră d'uă mărime prodigiósă.

D. Newton ne spuse că acestŭ monumentŭ a fostŭ resturnatŭ de unŭ cutremurŭ de pămêtntŭ, şi că cavalerĭĭ de la Rodŭ l'aŭ despuiatŭ dupe fĕrămarea luĭ.

Să vorbimŭ pucinŭ despre regele Mausolŭ şi socia sa Artemisa. In timpulŭ autorităţiĭ Perşilorŭ, Carienĭĭ se administraŭ de Domnĭ din naţiunea lorŭ. Artemisa

www.dacoromanica.ro

fiica luĭ Lygdamis tiranŭ din Halicarnase, priimì titlu de regîna Carieĭ. Acéstă princesă făcuse luĭ Xerxes celle maĭ marĭ servicie in timpulŭ resbelluluĭ celuĭ mare, offerindu-ĭ soldaţi pe carĭ ea îĭ commanda in persónă. Regele Persieĭ, dreptŭ mulţămire îĭ dasse puterea suverană care se intindea chiar assupra insulelorŭ vecine. Acésta avù unŭ fiiŭ Lygdamis care o moscenì ca principe tributarŭ Perşilorŭ. Hecatomnus, se aşeḑâ in Halicarnase ca rege. Acesta avu treĭ fiĭ: Mausole, Hydrieŭ şi Pyxodore, şi duo fiice Artemisa şi Ada carĭ se măritasse dupe fraţiĭ lorŭ. Mausole moscenì pe tată-seŭ ca rege. Acesta avù maĭ multe resbóie cu vecinii şi făcù ca ţérra luĭ să capete uă mare putere şi avuţiă prin multele contribuţiunĭ ce pussese in Lycia pênĕ chiar pe dreptulŭ a purta pêrulŭ lungŭ. Ellŭ domnì duoḑecĭ şi patru de annĭ, murì in annulŭ allŭ patrule allŭ 106-lea olympiadă, 353 annĭ inaintea luĭ Christ, şi lăssâ puterea regineĭ Artemisa, vêduva şi soră-sa, care murì râpede, dupe dînsulŭ, de mare durere despre mórtea sociuluĭ seŭ. Dupe eĭ venì Hydrieŭ ce lăssă regatulŭ socieĭ

www.dacoromanica.ro

selle Ada, care fusse gonită de Pyxodare, altŭ frate. Acestŭ din urmă chiamă pe unŭ persŭ să cărmuéscă impreună cu dînsulŭ Orontobates. Persulŭ se insură cu Ada féta regeluĭ. Pe atuncĭ venì aicĭ Alexandru cu armata sa. Ada cea detronată, se duce atuncĭ la Alexandru să-ĭ céră adjutorŭ contra usurpatorilorŭ. Alexandru consimţì. Dupe impărţirea imperiuluĭ luĭ Alexandru Caria fusse dată luĭ Antiochus pênĕ cândŭ se annexă cu Statele devenite Romane. Ast-feliŭ este istoria acèstorŭ cetăţĭ ce visitarĕmŭ, aceeaşĭ care este a Carieĭ din care a făcutŭ parte.

Dupe ce vĕdurĕmŭ şi admirarĕmŭ aceste remăşiţe alle uneĭ civilisaţiunĭ stinse, remăşiţe in adevĕrŭ demne să fie admirate pentru perfecţiunea arţilorŭ, făcurĕmŭ uă visită guvernoruluĭ turcŭ, boerŭ de ţérră. Nu voiŭ spune multe despre acéstă visită, ne avêndŭ nimica interesante. De aicĭ ne dusserĕmŭ să visitâmŭ cetăţuia ce este assupra portuluĭ, unde se află arsenalulŭ şi unde se vêdŭ incă urmele cavalerilorŭ. Arsenalulŭ nu are nimica ce ar merita uă descripţiune. Ce amŭ vĕdutŭ maĭ curiosŭ este urma cavalerilorŭ, armele lorŭ, numele lorŭ

www.dacoromanica.ro

incrustate pe muriĭ cetăţiĭ. Orientele trebuĭ să trécă şi prin acéstă nuoă tiraniă! Séra fuserĕmŭ invitaţĭ pe fregata englesă; mĕ dusseiŭ cu d. Ion Ghica. Trecuremŭ maĭ multe ore aicĭ. La plecare, se făcură ceremonie in onórea Domnuluĭ de Samosŭ. A duoaḑi briculŭ nostru intinse pînḑele, şi uă bóre plăcută ne scóse râpede din acestŭ golfŭ plinŭ de suveniriĭ istorice. Séra petrecurĕmŭ in miculŭ port de la Cos.

Aicĭ amŭ coborîtŭ in sunetulŭ tunurilorŭ. Populaţiunea gréc̆ă venea să véḑă pe Domnulŭ Samosuluĭ. Guvernulŭ ne priimì cu multă distincţiune.

Insula Cosŭ, astăḑĭ Stankieu, este una din celle maĭ frumóse sporade in faciă cu golfulŭ Ceramicŭ şi aprópe de Doride. Are 44 kilometri in lungime, 17 şi 22 in lărgime, 123 in circumferinţă. In timpiĭ anticĭ iea numele de *Menepa,* de *Caea,* de *Nymphea,* de *Caris,* de *Meropis;* apoĭ numele de Cos, séŭ Coos, ce-ĭ dede féta luĭ Cos, regele eĭ. Ăntêiŭ guvernulŭ eĭ avù formă monarchicăă, pe urmă căḑù in mâna poporuluĭ, apoĭ in mâna aristocraţieĭ.

www.dacoromanica.ro

Istoria eĭ este totŭ aceea a cellorŭ-alte provincie vecine. Hippocrate şi *Appeles* născură aicĭ. Ea maĭ este patria Cauphiliĭ, femeă câreia industria mătăsiĭ îĭ este datóre nemurirea sa. Purpura se pescuia in aceste ape, şi gasurile sélle de mătase eraŭ atâtŭ de fine in câtŭ poeţiĭ le numeaŭ : *vintŭ tesutŭ*. Eraŭ aicĭ duo templurĭ marĭ, allŭ Venerii şi allŭ luĭ Esculap. Statua *Veneriĭ eşindŭ din mare*, lucrată de Appelles, făcea mirarea străinilorŭ in vechime, in aceste locurĭ. Pe templulŭ luĭ Esculap eraŭ scrise pe plăce de aramă numele maladielorŭ, symptomele, progressulŭ, paroxismulŭ, curele şi virtuţile lécurilorŭ cu dosa lorŭ. Aicĭ Hippocrate scrisse spre 400 inainte de èra crestină, acea vestită clinică a anticităţiĭ :

Aphorismele, Diodore de Sicilia face frumóse elogiurĭ *Cosuluĭ*. Totŭ feliulŭ de arborĭ fructiferĭ şi de florĭ delicate nascŭ şi accoperă acéstă insulă sub clima cea maĭ dulce din lume. Una din curiosităţile actualĭ este unŭ platanŭ care se află in oraşŭ şi care accopere cu ramurele sélle maĭ multe casse.

www.dacoromanica.ro

Marginea golfuluĭ de la Halicarnase, patria luĭ Herodote, marginea ce formézĕ unŭ capŭ maĭ ascuţitŭ, avea nume de Doride şi capulŭ *Triopaeum*, in memoria luĭ Triopos. Acestŭ eroŭ fundâ celebra cetate Cnide, metropole a confederaţiuniĭ doriene. In allŭ şéptelea seculŭ inainte de Christ, Cnide era in tótă flórea sa. Acéstă cetate era situată pe partea cea maĭ despre resăritŭ a *capuluĭ*; partea cea mare a oraşuluĭ se intindea pe uscatŭ. Éttă ce ţice Strabon de Cnide: „In faciă cu Cnide este uă insulă de şépte stade de circuitŭ, rădicată in amfitheatru şi unită cu pămêntulŭ printr'unŭ molŭ ce face din Cnide unŭ oraşŭ induoitŭ, câtĭ uă parte din Cnisienĭ locuiescŭ in insulă. Venerea Cnidiană făcută de Praxitele, era aicĭ unŭ obiectŭ de admiraţiune din partea totorŭ suveranilorŭ.

Vomŭ reproduce unŭ passagiŭ dintr'unŭ autore vechiŭ despre templulŭ de la Cnide:

„Ne hotărîrămŭ a desbarca la Cnide să vedemŭ oraşulŭ şi să admirâmŭ templulŭ Venerii, celebru prin statua acesteĭ ţee, capŭ d'operă allŭ luĭ Praxitele... Apropiându-ne de curtea sacră, profumulŭ

www.dacoromanica.ro

cellŭ maĭ deliciosŭ ne imbăta. Câcĭ in intru nu este parcŭ poleitŭ, *area* este dispusă cum se cuvine unuĭ sanctuariŭ allŭ Veneriĭ, şi este plină de arborĭ odoriferanţĭ ce parfumă aerulŭ.

Mirthulŭ care infloresce neincetatŭ şi se ´copere cu fructe, onorŭ maĭ allesŭ pe ḑee; nicĭ unŭ arbore aicĭ nu suffere de bĕtrâneţe, sunt totŭ-d'a-una tinerĭ şi totŭ-d'a-una daŭ nuoe lăstare. Ceĭ carĭ nu facŭ fructe, se osebescŭ prin frumuseţea lorŭ, ast-feliŭ sunt chiparisiĭ inalţĭ, inalţĭ ca platanulŭ cellŭ mare şi obendru. Edera imbrăcişézăcu amóre toţĭ acestĭ arborĭ, pe cândŭ via arrétă fericita unire a cellorŭ duo divinităţĭ. La umbra arborilorŭ se află locurĭ de repaosŭ destinate la măncare, care cu tóte că rare-orĭ sunt frecuentate de poporulŭ oraşuluĭ, sunt visitate insă de visitele străinilorŭ. Dupe ce cu lăcomiă ni amŭ săturatŭ de frumuseţile naturiĭ, intrarâmŭ in templu; in miḑlocŭ este divinitatea, in marmură de Paros, operă splendidă. Unŭ suris pe ḑumătate opritŭ pare pe buză. Nicĭ unŭ vêlŭ nu ascunde frumuseţea eĭ, nicĭ uă parte a corpuluĭ nu este ascunsă, afară

www.dacoromanica.ro

d'aceea pe care o invelesce mâna sa stângă. Artea sculptoreluĭ a fostŭ ast-feliŭ in câtŭ marmura tare şi ribile represintă forma delicată a fie-cârui membru.

Haricles intr'unŭ momentŭ de estasŭ strigă : „ferice intre ḑeĭ acella care fuse lănţuitŭ de tine!" Şi aruncându-se cu gûtulŭ intinsŭ, săruta statua de maĭ multe orĭ... La fie-care margine este uă intrare in templu, ast-feliŭ in câtŭ poţĭ admira pe ḑeĭ din tóte părţile. Pórta a duoa este destinată particulariŭ alésă de se vede dosulŭ statueĭ. Ne intorserâmŭ impregiurulŭ *porticuluĭ*, unde, gardianulŭ porţiĭ deschiḑêndŭ pórta, furêmŭ loviţĭ de uă mirare râpede la vederea acestuĭ capŭ d'operă"... (Lucien. De Amoribus).

Acéstă statuă se transportă la Constantinopole de Theodosiŭ in palatulŭ Lausus; déră arse intr'unŭ incendiŭ mare in annulŭ 475 cu totŭ palatulŭ.

Ne remâne a vorbi de multe alte cetâţĭ antice alle Carieĭ chiar in vecinătatea Halicarnasuluĭ, precum de pe de susŭ, Syagela a Lelegilorŭ, Milassa, Labranda, Euromus, Stratonicea, Alabanda, şi altele. In tóte aceste cetăţĭ aŭ existatŭ thea-

www.dacoromanica.ro

trurĭ şi templurĭ renumite, alle cârorŭ ruine se vedŭ şi astădĭ : pretutindenĭ urma uneĭ marĭ civilisaţiunĭ. Déră civilisaţiunea nu se mărginea la hotarele Carieĭ; dincolo de Caria venea Licia Panphicia, apoĭ Cilicia despre mare cu mulţime de cetăţĭ renumite prin civilisaţiune ce domnea intru tóte. Çum civilisaţiunea s'a stinsŭ cu totulŭ din aceste părţi! Acésta face să credemŭ că vorŭ veni timpurĭ cândŭ naţiunile celle maĭ marĭ, celle maĭ civilisate, de astădĭ, nu vorŭ maĭ fi, şi pământurile ceaŭ occupatŭ vorŭ presenta ochilorŭ acellaşŭ aspectŭ ce presentă aceste locurĭ selbatice alle Orienteluĭ. Déca asta nu opresce pe populĭ de a face totŭ să se civiliseze, şi să trăéscă in lumine, ca perindŭ, intr'uă ḑi, să lase dupe dênşiĭ träsurele strălucitóre alle geniuluĭ.

Nóptea dormirĕmŭ pe bricŭ.

A duoa ḑi de diminéţă plecaremŭ către Samos. Astă-dată vêntulŭ ne fusse improtivitorŭ. Trecurĕmŭ tótă ḑiua a face volte, adică a merge in drépta şi in stânga, curse lunge, intorcêndu-ne de unde amŭ plecatŭ şi căştigândŭ la fie-

www.dacoromanica.ro

care voltă câte unŭ kilometru de depărtare.

Séra vêntulŭ se inteţi. Eramŭ pe podulŭ briculuĭ. Căpitanulŭ chiamă pe toţĭ matroḑiĭ şi le ţine unŭ discursŭ. Marea este furtunósă, astă nópte, le ḑice ellŭ. Voĭ, acum, maĭ multŭ de câtŭ totŭ-d'auna, să veghiaţĭ spre a combate furiele vêntuluĭ şi alle mârii. Nu uĭtaţi că acésta este uă datoriă sântă câtre Sultanulŭ, părintele nostru. Acum faceţĭ rugăciunea de séra!

Vorbindŭ ast-feliŭ, căpitanulŭ era jumĕtate adormitŭ. Ce trebuiaŭ să fie matroḑiĭ.

Tótă nóptea ne legănaremŭ pe mare, urmândŭ a face voltele.

A duoa ḑi vêntulŭ căḑù cu totulŭ. Uă liniscé complectă se făcù, şi briculŭ nostru, cu pânḑele intinse, se vĕḑù nevoitŭ să sté pironitŭ pe locŭ. In deşertŭ capitanulŭ dede ordinŭ să deslege uă barcă, să punŭ intr'însa matroḑĭ, să o lege cu funiă de bricŭ, să vêsléscă din barcă, ca ast-feliŭ să tragă pucinŭ dupe dînsa briculŭ cellŭ greŭ. In ḑece ore abia inaintarĕmŭ cinci deci de metri. Uă bóre u-

www.dacoromanica.ro

şóră ce venì din muntele Mycale, ne arruncâ dupe 36 de ore in strimtórea de la Samos; déră acéstă bóre incetézâ indată, şi noĭ cădemŭ din nuoŭ in ammorţire. Treĭ-ţile petrecurĕmŭ aicĭ nemiscaţĭ, şi ne făcêndŭ alt-ceva de câtŭ prinḑêndŭ pesce cu undiţa, séŭ uitându-ne cum Turcii trăgeaŭ cu tunurile la semnŭ in spinarea uneĭ stânce rîpóse despre Samos.

Credemŭ că este timpulŭ a vorbi aicĭ de insula Samos, care incă din timpiĭ anticĭ pênĕ astăḑĭ jucâ unŭ rolŭ atâtŭ de insemnatŭ in istoria naţiunilorŭ, ce părură şi dispărură in aceste locurĭ classice.

Samosulŭ are 6 myriametri pătraţĭ, situatŭ aprópe de cósta Ionieĭ, din Asiamică, in faciă cu *Ephesulŭ*. Turciĭ o numescŭ Samo séŭ *Sussan Adasi*. Face parte de Eyaletulŭ *Djesàir*. Incă din secululŭ allŭ şéssele inainte de Çhrist, Samos îşĭ făcù uă mare reputaţiune, căcĭ ea avea flote, nu numaĭ in interessulŭ commerciuluĭ, déră incă pentru apĕrarea patrieĭ contra inamicilorŭ, şi desvoltâ uă activitate estraordinară. Aicĭ *Pythagora* avù scóla luĭ, aicĭ fusse incă uă scólă de artistĭ architecţĭ renumiţĭ in tótă Grecia.

www.dacoromanica.ro

Istoria antică a insuleĭ este bine şi prelungŭ descrisă in immortalele cârţĭ alle luĭ Herodote, maĭ allesŭ in timpulŭ tyrannuluĭ Polycrate care, resturnândŭ republica, devenì capulŭ guvernuluĭ. Eraŭ pe atuncĭ maĭ multe cetâţĭ celebre aicĭ. Cetatea Samos pare a fi fostŭ cea maĭ mare. Astăţĭ ea pórtă numele de *Tigani*. Nu maĭ presentă de câtŭ mice ruine. Pe unŭ munte uă cetate formidabile alle câreĭ ziduri staŭ pênĕ astăţĭ in picióre, pe vale, pe malulŭ mârii se vêdŭ ruinele vechiuluĭ oraşŭ. Ellŭ pare că a fostŭ fórte intinsŭ, câcĭ ruinele care accoperă tĕrêmulŭ sunt respândite pe uă intindere fórte largă de pământŭ.

Maĭ multe templurĭ se vedŭ pênĕ astăţĭ resturnate, in fĕrămături de colóne, capite şi alte obiecte.

Tótă acéstă mare intindere de ruine, appare coperită cu unŭ des tapetŭ de vase fĕrămate şi ammestecate cu mosaicurĭ ordinare de tótă mărimea.

Nu aĭ de câtŭ sa rîcăĭ pucinŭ, ca să găsescĭ monete şi medalie antice.

Aceste templurĭ fură rădicate in onórea a maĭ mulţĭ ḑeì şi ḑee, intre carĭ

www.dacoromanica.ro

unulŭ era allŭ ḑeeĭ Hera, ca protectriţă a insuleĭ intrege. Templulŭ acesteĭ ḑee se chiamă *Heraeum*. Era afară din cetate; astăḑĭ nu se maĭ vede de cât ŭă singură colónă in picióre. Samos, impreună cu Argos, se lăudaŭ că Herea séŭ Juna era născută la dînsele. Poeţiĭ grecĭ pretindŭ că Herea se măritâ cu Jupiterŭ in insula Samos, şi istorescŭ lucrulŭ că, dupe ce a iubit'o de multŭ timpŭ fără a fi dobênditŭ ceva, Jupiter o veḑù intr'ŭă ḑi pe cândŭ ea se plimba fără sclave, şi şeḑuse atunceĭ pe unŭ parterŭ de érbă, şi trămise ŭă vijeliă râpede preste Samos, pe cândŭ ellŭ se arnucâ la piciórele Juneĭ sub forma unuĭ cucŭ, udŭ de plóiă şi tremurândŭ de frigŭ. Juna séŭ Here, compătimindŭ îllŭ luâ şi îllŭ invelì in mantila eĭ; éră Jupiter atunceĭ, reluândŭ adevĕrata luĭ formă, îĭ promisse să o iea de soció. Apropo de acestŭ templu, Cicerone mustră atâtŭ de aspru pe Verrés că a cuteḑatŭ să-lŭ despóiă, intorcêndu-se din Asia cu armata. Aicĭ eraŭ instituite acelle serbătorĭ renumite *junonienele*.

Instituţiunile eĭ republicane existaŭ

www.dacoromanica.ro

pênĕ in timpulŭ luĭ Alexandru, şi ţinură pênĕ sub Vespasian in 70 allŭ ereĭ chrestine. Ea trecù in puterea Arabilorŭ, Veneţianilorŭ, Genoveḑilorŭ; apoĭ a Turcilorŭ. In timpiĭ din urmă, refugiţiĭ dinAsia, Ipsara şi din alte locurĭ, veniră să aşeḑe aicĭ. La inceputulŭ insurrecţiuniĭ grece, Samioţiĭ luară assemene armele in mână şi combătură ca nisce eroĭ. Prin protocolulŭ subsemnatŭ la Londra in 1830, Samosŭ fuse constrînsŭ a recunnósce din nuoŭ suveranitatea Porţeĭ. In 1835, fură supuşĭ intre tóte, dupe ce insă se dede Samioţilorŭ amnistiă şi dreptulŭ să aibe principĭ din neamulŭ lorŭ.

Populaţiunea Samosuluĭ se urcă la 30,000 sufflete, pămêntulŭ de şi petrosŭ, déră este coperitŭ cu maĭ multe plante de cătŭ in alte insule vecine. Samosulŭ are munţĭ fórte inalţĭ şi maĭ mulţĭ torinţĭ şi şióe. Commerciulŭ sĕŭ se compune de fructe de totŭ feliulŭ, de vinurĭ, nntŭde-lemnnrĭ, munbre, mătase, miere, céră, marmură; şi de unŭ pămêntŭ renumitŭ incă din anticitate pentru facerea olărieĭ. Amŭ visitatŭ maĭ multe sate din munţĭ. Populaţiunea este săracă; cu tóte acestea

www.dacoromanica.ro

aŭ case bune cu interiore curatŭ şi se vede in poporŭ unŭ poleiŭ de civilisaţiune indatine, care nu se află la noĭ incă. Satulŭ cellŭ maĭ in vêrfŭ allŭ munţilorŭ este Pirgo. Acolo amŭ vĕḑutŭ celle maĭ frumóse femee din tótă insula.

Amŭ statŭ ḑece lune in Samos; amŭ avutŭ occasiunea să studiŭ constituţiunea insuleĭ. Este fórte liberale in privinţa autonomieĭ. Samosulŭ este guvernatŭ de unŭ principe chrestinŭ, numitŭ seŭ intăritŭ de Sultanulŭ. Principele n'are dreptŭ de viéţă şi de mórte assupra supuşilorŭ, déră tribunalele lorŭ condamnă la mórte séŭ acquită pe incriminaţĭ. Eĭ aŭ uă cameră şi unŭ senatŭ. Senatulŭ este permanente. Funcţionariĭ se allegŭ. Armata este numaĭ cu numele, de şi aŭ dreptulŭ să aibe uă gendarmeriă. Toţĭ sunt de uă potrivă inaintea legiĭ, domiciliulŭ este inviolabile. Domnulŭ este respunḑătorŭ, acesta are unŭ aginte oficiale la Constantinopole. Aŭ libertatea presseĭ, déră n'aŭ nicĭ uă gazettă. Camera şi senatulŭ facŭ legile care le sancţionézăă Domnulŭ.

D. A. Zane la care şedemŭ, era ad-

www.dacoromanica.ro

dusŭ inadinsŭ de principele Ion Ghica, spre a face uă şosea in insula Samosŭ. Cândŭ plecaiŭ din insulă, şoseaoa era apprópe de a se termina. Acéstă lucrare este remarcabile prin nisce murĭ giganticĭ de blocurĭ marĭ de pétră carĭ formézăă talerulŭ şoseleĭ, la Vathi, despre mare; lucrare făcută cu arestanţiĭ. Dupe ce d. Ion Ghica 'şĭ a datŭ demissiunea şi s'a inturnatŭ in ţérră, amŭ auditŭ că următorulŭ sĕŭ la domnia Samosuluĭ, ar fi părăsitŭ acéstă frumósă lucrare. Astfeliŭ de lucrurĭ, pe noĭ Româniĭ nu ne maĭ punŭ in mirare, fiindŭ dedaţi acum să vedemŭ unŭ ministeriŭ nuoŭ stricândŭ orĭ-ce lucrare a proiectatŭ unŭ ministeriŭ maĭ vechiŭ, şi urmândŭ acéstă manoperă de destrucţiunĭ de şépte annĭ!

Bórea uneĭ alte dimineţe ne făcŭ să reintrâmŭ in portulŭ de la Vathi. Abia adjunserĕmŭ, şi auzirĕmŭ uă bubuitură de tunurĭ pe uscatŭ la care respunse briculŭ cu altă bubuitură. Clopotele se uniră cu tunurile şi făcură unŭ tapagiŭ care ne sparse urechiele.

www.dacoromanica.ro

DE LA SAMOS LA SMYRNA

Era in luna luĭ 1 Iuliŭ, intr'uă ḑi, la 5 ore de diminéță, plecarĕmŭ din Samos pentru Smyrna, pe unŭ caicŭ de postă, micŭ şi uşorŭ. Acestŭ caicŭ căta să mĕ ducă pênĕ la cósta Asieĭ mice, in protivă, distanță de verĭ uă şésse ore de navigaţiune. La 5 ore de diminéță eşisemŭ din portŭ; aveamŭ unŭ pilotŭ şi duoĭ matroḑĭ. Unŭ vêntŭ tare incepù să sufle de uă-dată; acestŭ vêntŭ ne bătea in cóstă, şi ne intărḑia. Pe la 6 ore ventulŭ se schimbă in vijeliă. Pe urma nóstră veḑurĕmŭ maĭ multe caice şi vase maĭ marĭ eşite din portŭ şi luptându a se inturna in portŭ. Se dede avisŭ pilotuluĭ déca trebue să urmeze exemplulŭ cellorŭ alte vase. Ellŭ respunse că este peste putinţă, aflându-ne pré depărtaţĭ de portŭ, şi nu se póte intórce fără a risca de a fi aruncaţĭ pe verĭ uă stâncă. Vasulŭ nostru era de unŭ metru şi ceva de largŭ, şi de cincĭ la şésse metri de lungŭ. Spre miḑloculŭ luĭ pe marginĭ, era destulŭ de josŭ, ast-feliŭ, incâtŭ, ca să opréscă apa de a intra, purta bende

www.dacoromanica.ro

de pênză. Aceste bende eraŭ acum netrebuincióse, câcĭ valurile treceaŭ peste elle şi intraŭ in caicŭ. Venĭ unŭ momentŭ cândŭ pilotulŭ îşĭ perdù capulŭ; cândŭ unŭ matroz̧ŭ incepù să plângă, cândŭ vasulŭ făcù mice salturĭ ce semenaŭ a resturnare, cândŭ in fine ne asceptamŭ pe totŭ minutulŭ să visitâmŭ imperiulŭ iutunecosŭ allŭ luĭ Pluton. Acéstă teróre se adause prin tristulŭ spectacolŭ ce ne dede unŭ caicŭ in urma nóstră, care se resturnâ, sub ochiĭ nostri, şi dispărù cu ómenĭ cu totŭ. Pentru ântêia óră in viéţă 'mĭ vĕduiŭ murindŭ, şi avniŭ unŭ simţimêntŭ penibile. Nu perdurĕmŭ insă capulŭ. Aruncarĕmŭ in mare, maĭ multe obiecte ce ingreuiaŭ caiculŭ, pênĕ şi panerulŭ meŭ cu provisiunĭ de mâncare. Eramŭ scăldaţĭ pe totŭ momentulŭ de apă. Pe lîngă tóte acestea eramŭ toţĭ pĕtrunşĭ de ameţélă, de atâtea scuduiture. Luptarĕmŭ ast-feliŭ cu valurile pênĕ la 9 ore séra. Atuncĭ nu maĭ sciamŭ unde suntemŭ. Cândŭ simţirĕmŭ caiculŭ lovindu-se de uă stâncă, déră d'uă dată salturile incetară, unŭ matroz̧ŭ z̧ise că amŭ

www.dacoromanica.ro

căḑutŭ pe uă insulă. Apprinde fanarulŭ; eramŭ lîngă uă insulă.

Nu putù cunnósce ce insulă.

Plinĭ de apă, nemăncaţĭ, obosiţĭ, trebue să desbarcâmŭ şi să trecemŭ nóptea pe unŭ colţŭ de pétră, ceea ce amŭ şi făcutŭ. Dupe cincĭ ore, incepurĕmŭ a zări şi a ne recunnósce. Eramŭ pe insula deşartă ce se află in facià cu oraşulŭ turcŭ *Cuş-adasi*, séŭ Scala-nova, puntŭ oppusŭ celluĭ câtre care plecasemŭ.

Pirotulŭ, pcofitândŭ de linisce, intinse pânḑele şi plecarĕmŭ la loculŭ destinaţiunĭ nóstre. Făcurĕmŭ treĭ ore de cale, cu lopeţile. Asceptâmŭ resărirea sóreluĭ d'assupra munteluĭ, ca să decidă de vêntŭ. Sórele se arrĕtă pe munte. Tabloŭ minunatŭ, desfătătorŭ! Uă mare limpede, liniscită şi albastră ca azurulŭ, respirândŭ turbilióne de aburĭ uşorĭ, transparinţĭ; mare şi aburĭ aurindu-se la raḑele sóreluĭ, născêndŭ. Eramŭ răpiţĭ de acéstă vedere deliciósă, cândŭ zăriiŭ in departe, tocmaĭ acolo unde noĭ mergeamŭ, uă sprŏncénă umbrósă desemnându-se pe luciulŭ mârĭĭ. Acéstă sprŏncénă era vêntulŭ ce venea. Din grosimea acesteĭ sprŏncene,

www.dacoromanica.ro

inţelleseiŭ déca a să avemŭ vêntŭ tare séŭ maĭ linŭ. Ḍisseiŭ să ne intórcemŭ la Scala-nova; cârmaciulŭ nu voì. Câte-va minute incă, şi vêntulŭ adjunse râpede, turbatŭ. Din fericire pânḍele eraŭ lăsate. Uă mică pânḍă la catarcŭ maĭ era intinsă. Cârmaciulŭ, inspăĭmêntatŭ acum, voì să intórcă vasulŭ. Manevra se făcù fără periculŭ. Acum trebuia să mergemŭ avêndŭ vêntulŭ in spate. Sburamŭ Ḍece minute fuseră in destulŭ ca să ne ducemŭ in portulŭ oraşuluĭ Scala-nova. Uă dată in portŭ, aruncarĕmŭ ancora. Portulŭ ellŭ însuşĭ era intărîtatŭ. Matroḍiĭ strigară să vină cine-va de la corăbie cu uă luntre să ne iea. Nime nu cuteḍa să se apropie. Dupe multe rugăciunĭ, vĕḍurĕmŭ unŭ Malteḍ, inaintându spre noĭ, cu uă barcă mică in care abia avé locŭ unŭ omŭ pe lîngă dînsulŭ.

Ne luă câte unulŭ-unulŭ şi ne depune pe malŭ.

Aicĭ găsiserămŭ unŭ hanŭ unde mĕncarămŭ ceva. Cărmaciulŭ ce era totŭ d'uădată şi curierulŭ guvernuluĭ de la Samos, îmĭ ḍise că ellŭ ve remănea acolo pênĕ va sta vêntulŭ; şi că eŭ aşŭ face

www.dacoromanica.ro

bine să mĕ ducŭ la Smyrna călare d'a dreptulŭ. Acéstă ideă îmĭ surîse, câcĭ maĭ face să vĕdŭ maĭ multe ruine, intre altele ruinele *Ephesuluĭ*. Unŭ preotŭ grecŭ pleca la Smyrna călare, găsiiŭ şi eŭ unŭ callŭ, maĭ găsiiŭ unulŭ pentru unŭ soldatŭ turcŭ ce mergea pe josŭ la Smyrna îllŭ tocmiiŭ pe séma mea, cu condiţiune, că soldatulŭ să se abată din drumŭ pe unde mĕ voiŭ abate şi eŭ.

Duoĭ alţĭ călletorĭ, plecaţĭ pentrn Smyrna intĕlnindu-ne pe drumŭ se unirĕ cu noĭ, şi preferarĕ a face maĭ bine cu noĭ ocoluri, de câtŭ, singurĭ, a se espune a fi despoiaţĭ de tălharĭ.

Scala-nova, ın timpiĭ vechĭ *Neapolis*, este situată in fundulŭ golfuluĭ şi adăpostită de insula unde amŭ căḑutŭ nóptea, *Cuşadasi*; adică *insula paseriĭ*. Casele se rădică in amphitheatru şi se uită pe mare. Greciĭ sunt aşeḑaţĭ pe partea de susŭ, Turciĭ pe partea de josŭ; partea cea maĭ pucinŭ curată este cartierulŭ Evreilorŭ.

Nu departe de *Scala-Nova*, sunt ruine ce se credŭ a fi acellea alle Cetăţeĭ Pygeliĭ a căreĭ origine se rădică pĕnĕ la Agamemnon. Aicĭ a fostŭ şi unŭ templu

www.dacoromanica.ro

allŭ Dianeĭ Munychie, dupe cum ḑice *Dioscoride* Civ. V. 12. Pênĕ la Ephes locŭlŭ este deşertŭ, muntosŭ, uscatŭ. Amŭ intêlnitŭ rîulŭ Caystru, muntele *Corissus*; uă valle sécă şi stérpă, şi câte-va ruine, unŭ apeducŭ. Aicĭ sunt locurile care in antichitate ar fi fostŭ populate de Amazóne. Amazona Smyrna şi Sisyrba luară Ephesul de la Lydienĭ şi Lelegĭ, şi dederă numele lorŭ oraşuluĭ. Cultulŭ Dianeĭ era cunnoscutŭ aicĭ inaintea venirĭĭ Amazónelorŭ ;templulŭ fussese fondatŭ de Cresus şi Ephesus, care dasse numele seŭ cetăţiĭ. Ephesulŭ vechiŭ purta nume de Smyrna şi era situatŭ pe panta munteluĭ Prion lîngă gimnasiŭ, intr'unŭ locŭ numitŭ Trahea. Cetatea care o fondase Androclus era lîngă templulŭ Minerveĭ şi fontăna Hypelea. (Strabonŭ). Cândŭ Lidianiĭ veniră aicĭ, schimbară incă locŭlŭ cetăţiĭ. In timpulŭ Perşilorŭ, generaliĭ Perşĭ făcură cuartierulŭ lorŭ in Ephes, pe cândŭ Cyr era la Sarda.

Éphesulŭ beŭ atuncĭ din cupa amărăciuniĭ ce trebuia maĭ târḑiŭ să-lŭ spulbere in vênturĭ; — din cupa moliciuniĭ ce omóră naţiunile şi pe celle invinse

www.dacoromanica.ro

şi pe celle invingătóre, conchişĭ şi concheranţĭ de uă potrivă. Cyr, in Sarda, desveluia unŭ luxŭ fără marginĭ. Grecii, bine tracaţĭ de Perşiĭ concheranţĭ, se lăsaŭ cu fericire a se duce la acéstă viéţă de moliciune. Uă assemene viéţă nu lipsi a uccide intr'nşiĭ spiritulŭ resbelicŭ. Atuncĭ artele frumóse lăngedíră, sciinţele pălíră, nu se maĭ făcù nimicŭ pentru binele publicŭ. Lucrurile nu se indreptară aicĭ de câtŭ cu venirea luĭ Lysandru. Cândŭ uă naţiune cade in moliciune, in corrupţiune, in nepĕssare despre totŭ ce este publicŭ, este peste putinţă să se indrepteze prin sine insaşĭ, afară de uă mare revoluţiune, séŭ de străinŭ ce vine a da altă cale lucrurilorŭ. Lysandru duse armata sa in Ephes. Găsì aicĭ spiritele pentru Spartiaţĭ; déră elle fuseseră pentru Perşĭ assemene, pentru orĭ cine ar fi venitŭ la dînşiĭ; insă ce nu găsì Lysandru fuse spiritulŭ resbelicŭ, fuse viéţa. Ellŭ ĭĭ dede viéţa. Aruncâ uă nuoă semênţă de civilisaţiune; terîmulŭ nu fuse ingratŭ; aruncâ fundamentele aceĭ măririĭ ce se vĕdù multŭ timpŭ in urmă şi care făcù admiraţiunea némurilorŭ.

www.dacoromanica.ro

Uă vale mare se intinde aicĭ. Caystru trece preste dînsa. Aicĭ se vede muntele cu numele vechiŭ de Lepreŭ, apoĭ de Prion. Celebrulŭ munte Corissus inchide valea despre Sud şi merge spre Est pênĕ la muntele Messagis. De aicĭ vĕdurĕmŭ incă desfătătorulŭ tabloŭ ce presentă marea Samosuluĭ, cu insulele semĕnate pe suprafaciă. Din nemărginita ruină a Ephesuluĭ se vêdŭ incă elestaiele Caistruluĭ numite in antichitate *Selinusiene*. Elle daŭ unŭ mare venitŭ la templulŭ Dianeĭ. Muriĭ luĭ Lysimac sunt ruinele celle maĭ bine pĕstrate, pe crésta Carisuluĭ, lunge incă de vre-uă duo sute cincĭ-ḑecĭ metri. Intre templulŭ Dianeĭ şi templulŭ luĭ Jupiter Olympianulŭ, aprópe de pórta Magnesieĭ, era mormêntulŭ luĭ Androclus. Urcându-te de la oraşŭ pe Corissus, veḑĭ unŭ edificiŭ pătratŭ, şi cunoscutŭ sub numirea de: inchisórea sântuluĭ Pavel. — Este insă unŭ turnŭ anticŭ. Aicĭ se vede murulŭ luĭ Lysimac. Acest murŭ este incălecatŭ icĭ şi colo de turnurĭ şi poterne, se intinde pênĕ la gymnasŭ şi la theatru. Unŭ micŭ drumŭ tăiatŭ in pétră duce pênĕ in virfulŭ mun-

www.dacoromanica.ro

teluĭ unde sunt murií cu turnurile celle minunate prin lucrarea lorŭ. Elle sunt pătrate, cândŭ in assise regulate cândŭ in pseudisodomon; aŭ porţi pătrate curonate de arhitrave, celle maĭ multe sunt bine păstrate. Acestĭ murĭ inchideaŭ cetatea ce Lysimac făcuse Ephesienilorŭ pentru siguranţa lorŭ, de şi eĭ preferaŭ să locuéscă valea, unde era templulŭ Dianiĭ. Strabon ţice că Lysimac profitâ de uă pluóiă râpede ca să astupe şanţurile, ast-feliŭ in câtŭ oraşulŭ din vale se vĕdŭ inundatŭ fără veste.

Monumentele ce există astădĭ in cetatea luĭ Lysimac sunt tóte din epoca romană; celle vechie s'aŭ risipitŭ. Intrândŭ in oraşŭ despre *Aiasaluk*, veḑĭ uă mare grămadă de ruine in giurulŭ unuĭ deluşelŭ séŭ movilĭ. Sunt tóte construcţiunĭ romane de la cellŭ d'ăntêiŭ şi cellŭ d'alŭ doilea seculŭ de la Christ. Stadulŭ, theatru, băile, Stadulŭ are sălĭ intinse. Arena este *in*necată de derămături. Partea stângă a monumentuluĭ era sprijinită pe munte aprópe de locŭlŭ unde era săpată cavéa theatruluĭ. Grădinele eraŭ asternute cu marmură. Intrarea in

www.dacoromanica.ro

stadă unde aŭ fostŭ *carcerele*, se termină printr'uă arcadă din care mergĭ la uă scară. Pórta este de bucăţĭ de marmură. Theatru a fostŭ spre sud de Stadă. Proscelium este derîmatŭ, era construitŭ in blocurĭ marĭ de pétră, fără varŭ. Locului spectatorilorŭ se vede incă in bună stare ca acella de la theatru din Mylet. Architectura theatrului este romană. Lîngă theatru era unŭ porticŭ séŭ plimbătorŭ publicŭ care, dupe Vitruve, trebuia să se afle aprópe de tóte aceste edificie.

Era multŭ timpŭ de cândŭ ceĭ vechĭ nu maĭ permiteaŭ jocurile in amphitheatru, ci numaĭ in stadă şi in theatru.

Băile sunt curióse de visitatŭ. Luasemŭ să visitămŭ ruinele, pe unŭ călugherŭ grecŭ şi pe soldatulŭ turcŭ. Călugherulŭ grecŭ îmĭ vorbea mereŭ despre sântulŭ Pavel, soldatulŭ turcŭ despre geamia lui sciŭ cârulŭ Emir, pe cândŭ eŭ mĕ interesamŭ de ruine maĭ vechir acellea carĭ, pe lîngă vechime, aveaŭ pentru dînsle meritulu arţiĭ.

Cândŭ merserămŭ de la galeriele theatruluĭ, spre Therme şi spre Agora, vĕdurĕmŭ ruinele unuĭ templu de ordinulŭ

www.dacoromanica.ro

corintheanŭ prostyle şi titrastyle, despre care vorbescŭ maĭ mulţĭ căllĕtorĭ. Bolţile salelorŭ de băĭ aŭ căḑutŭ; păreţiĭ staŭ incă; abia pe aicĭ pe acolo se maĭ vede pe facia lorŭ urma unorŭ picture. Gymnasiulŭ presintă incă unŭ ce intregŭ.—In muntele Prion sunt mice cariere fórte insemnate.

De aicĭ s'a scosŭ marmura trebuinciósă pentru edificiele din Ephes. Se incredinţéză de uniĭ autorĭ că, pe cândŭ Ephesieniĭ staŭ la gânduri de unde să adducă marmura, pentru construirea templuluĭ Dianeĭ, uniĭ din eĭ fuseră de părere să o adducă din Thasos, Proconese séŭ Paros; cheltuéla transportuluĭ păru insă mare.

Din muntele Prion să o adducă, era depărtarea pré mare şi drumulŭ impracticabile.

Pe cândŭ Ephesieniĭ se gândeaŭ ce vorŭ face, unŭ păstorŭ ce-şĭ păscea turma in munte aicĭ, vĕḑù uă capră in bătaia eĭ cu alta, lovindŭ cu cornulŭ stânca vecină din care sărì uă ţandără de marmură albă d'uă rară frumuseţe. Păstorulŭ allérgă in orasŭ să spună acéstă veste,

www.dacoromanica.ro

şi fuse priimitŭ cu strigârĭ de bucuriă, apoĭ recompensatŭ schimbându-ĭ numele de Pixodore in Evangelius.

Cultulŭ luĭ Apolon şi Dianeĭ exista in Ionia inaintea veniriĭ aicĭ a lonienilorŭ din Grecia.

Templulŭ fusse fundatŭ de Cressus şi Ephesus. Cellŭ din urmă dede numele sĕŭ oraşuluĭ, locuitŭ d'uă amestecătură de Carienĭ, de Lelegĭ şi de Amazóne. Statua templuluĭ era fórte antică, unŭ consulŭ romanŭ Mucianu, a scrisŭ unŭ tractatŭ despre dînsa unde ţice că era de lemnŭ de viţă. Se vorbesce multe incă, déră tóte le spunŭ pe timpulŭ fabulelorŭ, prin urmare nu credŭ că trebue să vorbimŭ multŭ timpŭ. Vomŭ spune numaĭ că piciórele eĭ nu eraŭ despărţite unulŭ de altulŭ, că corpulŭ forma, unŭ fêtŭ acoperitŭ de mulţime de ţ.ţe; că braciele îĭ eraŭ deslipite de corpŭ; in stânga şi drépta statueĭ eraŭ duo figure de cerbĭ cum se vede in medaliele antice. Ḍeea era acoperită cu vestminte preţióse, şi in facia eĭ era uă perdea lungă lăsată pe care o rădica in timpulŭ ceremonielorŭ. Pre-

www.dacoromanica.ro

oţiĭ eraŭ adduşĭ aicĭ din tóte ţèrrile, şi se numeaŭ megalobizes.

Eraŭ Eunucĭ. Maĭ multe preotese, fete tinere din familiele celle maĭ insemnate ce se lepădaŭ de măritatŭ, adjutaŭ in serviciulŭ divinŭ pe preoţĭ. Elle se chiămaŭ *Iereia*, insă dupe ce treceaŭ prin grade maĭ mice. Cândŭ se retrăgeaŭ, li se da nă pensiune şi se bucuraŭ de órecarĭ privilegie. Ast-feliŭ vorbesce Strabon in XIV, 640. Ŭă inscripţiune, de la finele ăntêiuluĭ seculŭ găsită, spune că la acea epocă collegiulŭ preoteselorŭ exista incă, dupe stingerea preoţilorŭ séŭ *megalobizilorŭ*. Acéstă inscripţiune sună ast-feliŭ : „In onórea Ulpieĭ Evodia Mundiana, preotésa Artemiseĭ, fiica luĭ Mundianu şi a Evodieĭ, nepóta luĭ Straton şi a luĭ Dyonisius, familiă din care aŭ eşitŭ preotesele şi Cosmeteresele surorii Ulpieĭ. Straton, Cosmeter, a funcţionatŭ, executândŭ mysteriele şi făcêndŭ tóte cheltuelele cu adjutorulŭ rudelorŭ sélle.“

Se crede că Cosmetera era preotésa séŭ Iereia, séŭ Calo-Iereia (călugheriţa) insărcinată cu vestmintele şi podóbele statueĭ. Totŭ in descripţiunea Asieĭ-mice

www.dacoromanica.ro

tom. II, 280, găsimŭ şi inscripţiunea unde este vorba de unŭ donatorŭ, rudă allŭ luĭ Lucius Phoenias Faustus care a instituitŭ uă serbătóre pentru tótă luna purtândŭ numele ḑeeĭ, care a aşeḑatŭ concursŭ in onórea Artemiseĭ, care a adausŭ preţiulŭ in jocurile publice, care a consacratŭ statue in onórea invingătorilorŭ. Să nu ne maĭ mirâmŭ de unde vine instituţiunile clericalĭ cu datinele lorŭ, şi ceea ce se practică la noĭ pênĕ in ḑillele nóstre cu monastirile şi călugheriĭ. Originea lorŭ o vedemŭ aicĭ.

Templulŭ care fusse arsŭ de Erostrate in ḑiua nascerĭĭ luĭ Alexandru, nu era cellŭ vechiŭ, din timpiĭ primitivĭ aĭ barbarieĭ. Acellŭ templu se rădicâ maĭ târḑiŭ de Ephesienĭ şi era cellŭ maĭ splendidŭ monumentŭ allŭ lumiĭ civilisate. Ântêiulŭ sêŭ architectŭ fusse Hersiphron. Acesta fusse cellŭ care trecù printre minunile lumiĭ. Indată ce arse ântêiulŭ edificiŭ prin nebunia luĭ Erostate Ephesienĭĭ se gândiră a rădica unŭ altulŭ. Alexandru cellŭ mare, venindŭ maĭ târḑiŭ in Ephes, propusse ca ellŭ să se insărcineze cu construirea nuouluĭ templu şi

www.dacoromanica.ro

cu a sa cheltuélă, cu condiţiune insă ca să fie ellŭ declaratŭ ca fundatorŭ. Ephesieniĭ nu voiră şi unulŭ chiar îĭ ḑisse: „Nu se cuvine unuĭ ḑeŭ de a construi „templurĭ pentru ḑeĭ.“

Atuncĭ Ephesieniĭ făcură contribuţiunĭ maĭ splendide de câtŭ celle ce se facŭ la noĭ cândŭ patria este in periculŭ. Tóte femeele din tóte classile depuseră pe altarulŭ patrieĭ tóte bijuteriele şi podóbele lorŭ preţióse, averile lorŭ in banĭ şi celle nemiscătóre, cum şi summele ce le reveniaŭ din vênḑarea colónelorŭ templuluĭ cellŭ vechiŭ. Templulŭ nuoŭ fusse construitŭ in ordiuea ionică. Strabone numesce pe architectonulŭ nuouluĭ templu kirocrate, şi Vitruve, Dinocrate, care fundă cetatea Alexandrieĭ in Egyptŭ. Dupe autoriĭ vechĭ, éttă cum făcură la rădicarea templuluĭ: De frica cutremurelorŭ de pămêntŭ, alleseră pentru templu, unŭ terenŭ mocirlosŭ, aşeḑară fundamentele pe unŭ stratŭ grosŭ de cărbunĭ pisaţĭ şi coperiţĭ cu peĭ de berbecĭ. Patru-sute duoḑecĭ şi cincĭ picióre era lungulŭ şi duosute duo-ḑecĭ picióre era largulŭ templuluĭ. Nimicŭ maĭ frumosŭ de câtŭ co-

www.dacoromanica.ro

lónele luĭ : uă-sută duo-ḑecĭ şi şépte colóne de marmură, fie-care dăruite de câte unŭ rege, eraŭ inalte de şésse-ḑecĭ picióre. Din elle treĭ-ḑecĭ şi şésse eraŭ sculptate in tótă lungimea lorŭ fără osebire. Lucrarea templuluĭ dăini duo-sute duo-ḑecĭ de annĭ, şi se terminâ de architectoniĭ Peonius din Ephes şi de Dimitrie Hierodule.

Avemŭ şi noĭ Româniĭ unŭ micŭ, déră frumosŭ monumentŭ la Curtea-de-Argeşŭ. De cândŭ s'a rădicatŭ acestŭ monumentŭ, care nu s'ar construi astăḑĭ cu ḑece nicĭ cincĭ-spre-ḑece millióne, nu s'a maĭ pusŭ uă pétră nu numaĭ cu intenţiunea a se complecta planulŭ, déră nicĭ a se repara.

Tóte catedralele din Europa aŭ summe marĭ annualĭ pentru urmarea lucrârilorŭ şi repararc. Cellebrulŭ Dôme din Milan, nu este incă terminatŭ, şi se lucréză intr'însulŭ pe totŭ annulŭ regulatŭ. Miculŭ, uniculŭ, déră frumosulŭ edificiŭ, ce are Romănia la curtea-de-Argeş, este menitŭ spre a se ruina. Şi orĭ-ce vorŭ ḑice ministriĭ, orĭ-ce vorŭ proiecta pentru repararea luĭ, nu va avé resultatŭ. Ar-

www.dacoromanica.ro

ţile frumóse, cu tóte celle-l-alte artere ale civilisaţiunii, sunt in mormêntŭ; şi spiritulŭ lorŭ nu maĭ locuiesce ţêrra Românilorŭ. Dêrĕ să lăsămŭ mormintele Românieĭ ca să vorbimŭ de acellea alle Ionieĭ unde, chiar morminte cum sunt astădĭ, inspiră maĭ multă viéţă de câtŭ viéţa din nefericita nóstră patriă!

Templulŭ era octostylŭ şi dipterŭ, adică avea optŭ colóne in frunte şi uă portică induoită laterale, cu unŭ numĕrŭ pereche de colóne.

Urmândŭ celle ce ḑice Pliniŭ, Diana ar fi pusŭ marea architravă ce corona pórta de intrare, pe cândŭ architectonulŭ dormia; şi cândŭ acesta se desceptâ, vĕḑù pétra aşeḑată pe loculŭ eĭ. Colónele de şésse-ḑecĭ picióre eraŭ dintr'uă singură bucată. Cteziphon invelisse aceste colóne in cutie de scândure şi de la cariere pênĕ la templu le rostogolisse. Ast-feliŭ făcù şi cu architravele.

Templulŭ se rădica pe unŭ subassemêntŭ de ḑece trepte.

Sub elle eraŭ pivniţe fórte large unde s'aŭ depusŭ tesauriĭ ḑeeĭ şi unde multe famillie deşuneaŭ obiectele lorŭ celle maĭ

www.dacoromanica.ro

preţióse. (Fără să le fure ómenii templuluĭ). In annulŭ 75 allŭ ereĭ ċhrestine, Mucianu visitându Ephesulŭ, găsì porţile ca nuoe, de şi aveaŭ patru-sute de annĭ; elle eraŭ de lemnŭ de Cyparis; patru annĭ inainte de a le pune la loculuĭ lorŭ, se lasă lemnulŭ a se usca. Plafonulŭ şi harpanta era de lemnŭ de cedru, scărele de lemnŭ de viţă. Praxitele, dupe cum ċice Strabon, lucrasse celle maĭ multe sculpture din altarŭ. Totŭ Strabone ċice că peribolulŭ templuluĭ acesta, ca acella de la Samos, avea mulţimĭ de sâle cu tablourĭ celle maĭ preţióse, intre care unŭ frumosŭ portretŭ allŭ luĭ Alexandru cellŭ mare făċutŭ de Appelles. Porticiĭ eraŭ decoraţĭ cu sculpture nenumerate şi se vedeaŭ insemnate pe pereţĭ ofrandele totorŭ princilorŭ din Asia. Templulŭ avea, incă din timpulŭ Amazónelorŭ, dreptulŭ de asilŭ, pênĕ la Augustŭ care reservâ acestŭ dreptŭ numaĭ in templu, câcĭ Mitridate, Marcu Antoniŭ, illŭ intinsesseră pe ḑumĕtate cetatea.

Astăḑĭ insă nu se maĭ vede nicĭ uă urmă din acestŭ templu, şi nu se sce

www.dacoromanica.ro

sigurŭ nicĭ locului pe care a fostŭ construitŭ.

Duoĭ secuĭ dupe èra chrestină, templului de la Ephes era incă centrulŭ religiosŭ cellŭ maĭ câutatŭ din Asia mică.

Philostrate, ne spune, in viéţa Sophistilorŭ, că unŭ sophistŭ, Damian, făcù unŭ porticŭ de marmură ce duce de la pórta Magnesieĭ la templu, şi uă sală pentru banchete ce se daŭ la templu. Muriĭ eĭ eraŭ imbrăcaţĭ in lespeḑĭ de marmură de Phrygia séŭ de Sinada ce era pe atuncĭ uă mare raritate.

Gothiĭ, şi Scythiĭ, anticiĭ nostri vecinĭ, in timpulŭ luĭ Galien, făcură uă invasiune in Ionia şi despoiară templului. Poporulŭ attribuì acéstă nefericire, ideeĭ profane ce avù Neron de a transporta la Roma tóte averile templuluĭ Dianeĭ, din Ephisthodome.

In timpulŭ cândŭ cultulŭ luĭ Christ incepù să se intinḑă in Oriente, templulŭ de la Ephes era rêŭ privitŭ de toţĭ chrestiniĭ, din causă că cea maĭ mare opposiţiune intr'însulŭ eĭ o găsiseră. Constantin dede ordinŭ ca tóte aceste *cuĭburĭ de diavolĭ*, cum le numia ellŭ, să

www.dacoromanica.ro

se derîme şi să li se iea materialele. Erróre nedemnă de unŭ omŭ atâtŭ de mare! Ellŭ nu avea de cătŭ a introduce in aceste superbe monumente cultulŭ luĭ Christ şi ar fi inḑestratŭ biserica crestină cu aceste edificie memorabilĭ. Colóne, statue, capite, lespeḑĭ, vase, şi orĭce alte obiecte de preţŭ, se trămisseră la Constantinopole spre a impodobi nuoele biserice, carĭ maĭ tărḑiŭ eraŭ menite să se schimbe in geamie musulmane! Celle maĭ multe obiecte sub Justinian, ce se transportară la sânta Sophia, fusseră luate din templulŭ de la Ephes. Celle duospre-ḑece colóne de marmură verḑĭ ce decoră nefulŭ sânteĭ Sophie sunt luate de la templulŭ Ephesuluĭ. Ce a scăpatŭ din mâna destructrice a omuluĭ, nu a scăpatŭ maĭ tărḑiŭ de păragină şi de cutremure.

Acéstă cetate, scăpată din mâna Romanilorŭ şi Byzantinilorŭ, căḑù sub jugulŭ Mahometanilorŭ in timpulŭ luĭ Alexis. Mahometanĭĭ copprinseră Ephesulŭ. Ioan Duca bătù şi fugărì pe Tangriperm şi pe Marace, generalĭ Mahometanĭ, de aicĭ intr'uă luptă de care vorbesce Ana

www.dacoromanica.ro

Comnen. Theodore Lascaris devenì stăpênŭ pe Ephes in 1206; déră Mahometaniĭ se intórseră sub Andronic Paleologu. Mentesce căstigă tótă Caria. Timur, dupe bătaia de la Angora, venì cu toţi princisoriĭ din Asia mică la Ephese, şi in timpŭ d'uă lună nu făcu de câtŭ să despóie cetatea acésta. Giumeid, căpitanŭ turcŭ, se bătù cu fiiĭ luĭ Asin care se aşeḑară la Ephes; invinse, déră maĭ tărḑiŭ fusse invinsŭ şi fugăritŭ de altŭ fiiŭ allŭ luĭ Asin. Acesta se unì cu Mentesce principe allŭ Carieĭ şi venì la Éphes cu 10 miĭ soldaţi. Karasupaşi commenda in cetate cu 3000 de ómenĭ. Cetatea se apĕrâ cu bărbăţiă; déră incongiuratoriĭ îĭ punŭ focŭ. Karasupaşi se maĭ bătù din cetăţuiă, déră fără succesŭ şi se predă luĭ Mentesce care dede Ephesulŭ luĭ Amir. Giameid plecă din Smyrna cu uă galeră şi dede scire tată-seŭ că venì la Mamalus, unde acella era prisonierŭ. Prisonieriĭ dederă să bea atâtŭ de multŭ garḑilorŭ, in câtŭ îĭ imbătară, şi coborîră cu funie, apoĭ scăpară in Smyrna.

Spre tómnă incepură resbellulŭ la Ephes. Amir, se retrasse in cetate; oraşulŭ

www.dacoromanica.ro

se luâ şi se dede in voia brutale a soldaţilorŭ. Ephes cade dupe acésta in puterea luĭ Mahomet I. De atuncĭ Ephesulŭ a remasŭ la Turcĭ.

Pe unŭ dealŭ in faciă cu Ephesulŭ,Procop pune biserica sântuluĭ Ioan.

Acum ne remâne a vorbi de unŭ lucru care interessă multŭ pe Romănĭ, şi maĭ allessŭ pe clericiĭ nostri. Vomŭ vorbi de sântulŭ Pavel ce locuì in Ephes, décă le a maĭ remasŭ gustŭ a eiti chiar lucrurĭ ce-ĭ interessară altă-datŭ.

Una din feciele istorieĭ chrestine in inceputulŭ eĭ, intre celle maĭ interessanţĭ este, fârâ induoélă, şederea şi luptele sântuluĭ Pavel in Ephes, in contra sectatorilorŭ cultuluĭ Dianeĭ.

Romaniĭ domniaŭ in Ephes. Cultulŭ Dianeĭ se celebra incă, şi attrăgea mulţimea visitatorilorŭ din tóte pârţile, venindŭ, uniĭ pentru specule, alţiĭ pentru curiositate, şi ceĭ maĭ mulţĭ pentru devoţiune câtre ţeă. Intre alţiĭ veniseră nisce Evreĭ carĭ aŭ fostŭ priimitŭ botezulŭ chiar de la sântulŭ Ioan botezătorulŭ, practicândŭ unŭ christianismŭ cum îllŭ intellegeaŭ eĭ pe atuncĭ, unŭ feliŭ

www.dacoromanica.ro

de christianismŭ. Sântulŭ Pavel venì in Ephes. Ellŭ urmâ datinelorŭ de propagandă aşeḑate de Christ, adică a strînge in giurulŭ sĕŭ ómenĭ de bună-credinţă, a-ĭ face discepulĭ, şi dintre ceĭ maĭ neinvĕţaţĭ, precum ellŭ insuşĭ o mărturi. Pavel îĭ botezâ maĭ ăntêiŭ in numele luĭ Christ şi apoĭ incepù predicele sélle in synagoga evreiască. Subiectulŭ predicelorŭ era: descoperirea unuĭ singurŭ D-ḑeŭ şi virtuţile ce nuoiĭ chrestinĭ trebuiaŭ să practice. Evreiĭ şi Greci ĭmerseră la adunârile sélle, uniĭ incepură a se converti. Acésta dede de vorbă ómenilorŭ şi addusse in Ephes uă mare sensaţiune. Sântulŭ Pavel reeşì, prin convertiţĭ, a inălţa uă biserică in Ephes; apoĭ in şépte alte provincie, sub nume de *celle şépte biserice alle Asieĭ mice*, despre care vorbesce ângerulŭ din Apocalypsŭ.

Numĕrulŭ discipulilor crescù in duoĭ annĭ. Pavel părù inḑestratŭ cu darulŭ d'a face minunĭ. Populaţiunea din Ephes îlŭ creḑù. Magia era fórte aspru pedepsită la Ephes de legĭ.

Către acestea eraŭ Evreĭ fermecătorĭ. Acestĭ Evreĭ îşĭ inchipuiră d'a invoca nu-

www.dacoromanica.ro

mele luĭ Iisus, spre a goni spiritulŭ cellŭ rĕŭ. In numerulŭ lorŭ era şépte fiĭ aĭ luĭ Sceva, Evreŭ, şefŭ allŭ preoţilorŭ.

Se arseră tóte cârţile de magie in piéça publică, chiar de câtre Evreiĭ fermecătorĭ, cârţĭ in care eraŭ multe documente preţióse, şi `carĭ costară atuncĭ cinci-ḑecĭ miĭ bucâţĭ de argintŭ, ceea ce făcù unŭ mare scomotŭ in Ephes şi dede luĭ Pavel şi maĭ multă autoritate in publicŭ.

Era aicĭ unŭ Dimitrie, argintarŭ ce făcea figure micĭ alle Dianeĭ in argintŭ. Acesta adunâ intr'uă ḑi pe lîngă ellŭ pe toţĭ uvrieriĭ de acéstă meseriă, şi le ḑisse că predicele luĭ Pavel le adduceaŭ uă mare perdere in căstigulŭ lorŭ assupra statuetelorŭ Dianeĭ. Asta se face, urma ellŭ, nu numaĭ in Ephese; déră incă şi in altè oraşe.“

Era uă datină vechiă, ca in timpulŭ processiunilorŭ religióse păgâne, a ţine in mâne statue şi statuele representândŭ pe ḑea séŭ pe ḑeulŭ ce celebraŭ; toţĭ păgâniĭ trebuia să le aibe cu eĭ in processiune, unele fiindŭ de lemnŭ, altele de ferŭ, altele de argintŭ séŭ de aurŭ,

www.dacoromanica.ro

Elle se găsescŭ încă astăḑĭ intre anticuităţĭ. Aceste statuete le maĭ purtaŭ chiar la bătăliă soldaţiĭ.

Străiniĭ ce plecaŭ din Ephes cumpĕraŭ aceste statuete şi le luaŭ cu dînşiĭ. Se maĭ făcea încă commerciulŭ cu *exveto anathemata*. Acestea se face chiar astăḑĭ la differiţiĭ culţĭ in Indie şi in buddhismulŭ Chinesilorŭ. In luna Artemisius se făceaŭ serbătorile celle marĭ alle Dianeĭ, lună ce correspunde cu primăvéra.

Cândŭ vorbescŭ de faptulŭ ce se petrecŭ la acellŭ Dimitrie argintarulŭ, eram in timpulŭ acestorŭ marĭ serbătorĭ. Eraŭ atuncĭ bîlciurĭ marĭ. Străiniĭ căntaŭ imnurĭ in onórea ḑeeĭ. Toţĭ accrobaţiĭ, prestidigitatoriĭ, comedieniĭ, fermecătoriĭ din Asia se aflaŭ adunaţĭ in Ephes. Oraşulŭ şi stradele eraŭ coperite de florĭ. Magistraţiĭ numiţĭ Cosmeterĭ şi neocorĭ, sub preşedenţa unuĭ Asiarcŭ, regulaŭ ceremoniele. Hipodromulŭ, theatrulŭ, eraŭ deschise poporuluĭ, lacomŭ de aceste petreceriĭ.

Pavel ḑicea poporuluĭ : „Nu sunt dumneḑeĭ, acestĭ idolĭ ce v'aţĭ făcutŭ voĭ inşi-vĕ; „pe cândŭ Dimitrie ḑicea lucrători-

www.dacoromanica.ro

lorŭ : nu numaĭ industria vóstră este in periculŭ; déră şi templulŭ mareĭ ţee Dliana, este lovitŭ cu ridiculŭ de câtre Pavel şi discipuliĭ luĭ.“

Mulţimea audindŭ aceste predice induoite, striga : mare este ţea din Ephes! Duoĭ macedoneĭ Caius şi Aristarc, socĭ de călătoriă aĭ luĭ Pavel, se duseră la theatru. Pavel voĭ să facă şi ellŭ aşa ; discipuliĭ se opuseră. La théteu mulţimea striga, şi nu scia pentru-ce. Uniĭ cereaŭ unŭ lucru, ceĭ-l-alţĭ altŭ lucru. Atuncĭ unŭ Alexandru voi să se justifice inaintea poporulŭ adunatŭ in theatru; déră cândŭ poporulu recunnoscù că acesta era Evreŭ, incepù să strige in timpŭ de duo ore : „Mare este Diana Ephesienilorŭ!“ Venì grefierulŭ oraşuluĭ *Gramateus*, magistratŭ allŭ templuluĭ, voĭ să impace mulţimea şi vorbì in simţulŭ perturbatorilorŭ. — „Çetăţenĭ! le ţisse ellŭ; este cine-va care nu scie că oraşulŭ Ephesuluĭ se inchinä Dianeĭ, a câreĭ icónă este căţută din mâna luĭ Jupiter? Fiindŭ că nime nu putemŭ combate acésta, cată să staţĭ in pace şi să nu faceţĭ nimica necuviinciosŭ. Ómeniĭ ce aţĭ addusŭ aicĭ nu sunt nicĭ hoţĭ, nicĭ bles-

www.dacoromanica.ro

temătorĭ aĭ cultuluĭ ḑeeĭ. Déca Dimitrie şi ceĭ ce sunt cu ellŭ, aŭ verĭ uă plângere a face, tribunalele sunt acolo spre a-ĭ asculta; déră cată ca tóte acestea să se trécă in linisce. Poporulŭ se liniscì. Pavel plecâ râpede pentru Macedonia.

Acésta fusse cellŭ d'ăntêiŭ simptomŭ de reacţiune contra păgănismuluĭ.

Nóptea dormirĕmŭ intr'unŭ satŭ la uă cafenea, cum se dórme in aceste locurĭ selbatice, pe uă bancă de scândure. Inaintea ḑilleĭ eramŭ pe caĭ.

Câtă schimbare de atuncĭ pênĕ astăḑĭ! Cellŭ care cuteḑa, sunt câţĭ-va annĭ, să pĕtrunḑă prin aceste locurĭ, nu era niciuă-dată sigurŭ că va adjunge la locŭlŭ destinaţieĭ lorŭ. Guvernulŭ totŭ ce putea face era să punâ gardă prin munţĭ, de şi acestĭ garḑĭ se uneaŭ cu tâlhariĭ ca să despóie séŭ să ucciḑă pe călletorĭ de multe orĭ. Astăḑĭ unŭ drumŭ de ferrŭ pléca din Smyrna şi pĕtrunde, ca unŭ geniŭ allŭ civilisaţiuniĭ, aceste regiunĭ minunate de frumuseţe şi spăimĕntătóre de barbariă. Şacalulŭ, tigrulŭ, leopardulŭ, la şuerulŭ machinieĭ drumuluĭ de ferrŭ, rădică capulŭ cu terróre, şi fuge,

www.dacoromanica.ro

şi se depărtéză in fundulŭ deşertuluĭ, incredinţatŭ că domnirea luĭ incetéză de acum in aceste locurĭ.

In cellŭ d'ăntêiŭ annŭ cândŭ convoiulŭ drumuluĭ de ferrŭ se oprì la uă staţiune, mergêndŭ spre Smyrna, sè arrĕttară nisce tălharĭ. Eĭ intrebară pe conductorĭ unde este cămara cu banĭ. Acestia, fără a perde sângele rece, le deschiseră uă trăssură. Intrară toţĭ, curioşĭ să véḑă baniĭ. Uşa se inchise dupe eĭ; convoiulŭ plecâ cu răpeḑiunea fulgeruluĭ. Câte-va minute incă şi trenulŭ adjungea in Smyrna adducêndŭ uă duzină de tălharĭ.

Pe tótă callea pênĕ la Smyrna se vêdŭ urmele cetăţilorŭ antice. Munţĭ, dealurĭ, văĭ desfătătóre, rîuleţe limpeḑĭ, păduri, se arrĕttă ochilorŭ, şi din cândŭ in cândŭ, dupe inălţimĭ, se zăresce in departe, marea, ca uă imagine a ceruluĭ pe pământŭ cu miĭ de frumuseţĭ variate Civilisaţiunea se va intórce intr'uăḑi să-şĭ iea légănulŭ sêŭ cellŭ vechiŭ in aceste locurĭ desfătătóre prin clima lorŭ. Turciĭ eĭ insişĭ vorŭ fi siliţĭ a se suppune inrîuririĭ ideelorŭ de progresŭ, séŭ să lase terîmulŭ la populiĭ civilisaţĭ. Ceea ce lun-

www.dacoromanica.ro

gesce acéstă agoniă, séŭ maĭ bine acéstă transformare, estè ignorenţa populilorŭ chrestinĭ din Oriente. Concuişĭ şi concuerantĭ, sunt de uă potrivă legaţĭ in lanţurile unuĭ fanatismŭ necugetătorŭ. Cu tóte acestea viéţa incepe a se ţări pe icĭ pe colo in Oriente, patru câĭ de ferrŭ sunt deja terminate in Turcia. Noĭ nu avemŭ nicĭ unuia!

SMYRNA.

Herodote ţice că Smyrna primară fuse fundată de Eolianĭ şi căţù maĭ in urmă in mâna Ionienilorŭ. Strabone care se basézăă pe Callinus, ţice că Smyrna vechiă s'a fundatŭ in timpiĭ emigraţiuniĭ Ionienilorŭ, şi că la inceputŭ nu făcù parte din confederaţiune, câcĭ populaţiunea eĭ era uă ramură din aceea a Ephesuluĭ.

Ephesieniĭ carĭ locuiaŭ unŭ quartier numitŭ Smyrna, goniră de aicĭ pe Lelegĭ şi fundară uă altă cetate cu numele de Smyrna; acestia fură goniţĭ de Eolienĭ şi trecură la Colophon; déră revenirà cu

www.dacoromanica.ro

Colophonieniĭ şi recăpetară cetatea lorŭ. Maĭ tărdiŭ căḑù in puterea Lydienilorŭ. Àlyate fiulŭ luĭ Sadyate gonì din Asia pe Cimerienĭ şi luă Smyrna. De atuncĭ patru-sute de annĭ Smyrnioţiĭ se respândiră şi trăiră prin satele vecine. Smyrnioţiĭ celebraŭ serbătorile numite *Eleutheriele*, cu occasiunea liberăriĭ cetăţiĭ prin miḑlocirea servelorŭ. Éttă cum. Lydieniĭ incongiuraseră cetatea Smyrneĭ; cândŭ era s'o iea, trămiseră să céră pe nevestele Smyrnioţilorŭ, a cărorŭ reputaţiune era celebră. Smyrnioţiĭ p'aci p'aci să subscrie acestŭ actŭ, cândŭ servele lorŭ se devotară pentru stăpênele lorŭ, şi plecândŭ in loculŭ lorŭ, se purtară ast-feliŭ in taběra inamicilorŭ, in cătŭ se sparse taběra Lydienilorŭ, ba incă căḑură in mânele Smyrnioţilorŭ. Strabone a datŭ de lucru geografilorŭ moderni carĭ nu potŭ să se impace despre loculŭ unde a fostŭ in vechime cetatea. Dupe dînsulŭ, pretindŭ uniĭ că aŭ fostŭ duo golfurĭ, din care unulŭ s'a astupatŭ, acella de la Burnaba.

„Este, ḑice Strabone, golfulŭ Smyrneĭ şi cetatea. Apoĭ unŭ altŭ golfŭ in care e-

www.dacoromanica.ro

ste vechia Smyrnă, la duo-ḑecĭ stade de la ceea ce se vede astăḑĭ.“

Déră tóte acestea nu interesă pe cititoriĭ nostri, ast-feliŭ le lăsâmŭ să le descnrce geografiĭ. Smyrna, alle cărei ruine se vĕdŭ astăḑĭ pe muntele ce domină oraşulŭ cellŭ nuoŭ, este fapta regilorŭ grecĭ. Pausanias ḑice că a fundat'o Alexandru dupe ce a avutŭ unŭ visŭ inspiratŭ de Némésis, dormindŭ pe muntele Pagus. Alexandru incepù clădirile: déră se terminară de Antigon şi de Lysimac. Amŭ visitatŭ aceste ruine dupe Pagus. Spre nordulŭ acestuĭ munte se fundâ vechia Smyrnă, pe munte şı pe vale. Meles cură in partea resărituluĭ acestuĭ munte. Autoriĭ vechĭ ne spunŭ că oraşulŭ era magnificŭ, cu strade liniate, palaturĭ măreţe; cum era creḑutŭ că Omer născusse aicĭ, i se rădicase pe rîulŭ Meles unŭ templu numitŭ *Homerium*. In vale eraŭ templulŭ Junoneĭ, templulŭ Nemesiseĭ, pe cósta munteluĭ eraŭ Acropolis, Stadulŭ, theatru.

La concursulŭ cine va rădica unŭ templu maĭ măreţŭ in onórea luĭ Tiberiŭ, inaintea senatuluĭ românŭ, Smyrna reuşì,

www.dacoromanica.ro

In timpiĭ primitivĭ christianismuluĭ se dede Smyrneĭ numele de una din ceile şépte ecclesie alle Asieĭ, câcĭ cea d'ântêiŭ luptase in favórea chrestianimuluĭ. Astădĭ nu maĭ remâne nimicŭ din frumuseţile trecutuluĭ. Persiĭ, Macedonenii, Romaniĭ, Byzantiniĭ, Cavalerĭĭ, Arabiĭ, Turciĭ aŭ trecutŭ cu resbóie peste aceste locurĭ; insociţĭ, din timpŭ in timpŭ de de ţoli de sabiă, de cutremure, de incendie. Are 150 miĭ locuitorĭ din tóte naţiunile, Turcĭ fiindŭ maĭ mulţĭ. Mĕ oprescŭ aicĭ, câcĭ, amŭ maĭ vorbitŭ unde-va de Smyrna. Şi voiŭ spune cititorilorŭ despre alte oraşe din Asia maĭ puciuŭ frequentate de călătorĭ, déră unde vorŭ avé maĭ multe lucrurĭ curióse de cititŭ.

LYDIA.

Căutaiŭ socĭ de călĕtoriă pentru Brusa de la Smyrna pe uscatŭ. Găsiiŭ unŭ călugherŭ grecŭ care se ducea la unŭ oraşŭ aprópe de Kintaia. Călătoriele eraŭ pe

www.dacoromanica.ro

atuncĭ intrerupte de frica ce inspira unŭ celebru tălharŭ numitŭ Catargiiani.

Ellŭ nu uccidea pe nime; pe săracĭ nu despóia; déră arrésta in munţĭ pe toţĭ călĕtoriĭ de óre-care consideraţiune, şi ĭĭ forţa să scrie la casele lorŭ a trămitte summe marĭ de banĭ pentru rescumpĕrarea lorŭ; la casŭ contrariŭ, ĭĭ amenińţa cu mórtea. Astŭ marafetŭ nu-lŭ cunnoscŭ tălhariĭ din Principatele-Unite. Şi tălhariĭ chiar aŭ remasŭ inderătŭ la noĭ! Eŭ insă care nu aveamŭ motive a me teme d'a fi opritŭ şi a mĕ rescumpăra, ne avêndŭ nicĭ cine, nicĭ cu ce să mĕ rescumpĕrŭ, nu mĕ temeamŭ a străbate aceste deşerturĭ. Călugherulŭ ce venia cu mine, nu era maĭ espusŭ de câtŭ mine.

Drumulŭ este prin Burnaba satŭ unde Smyrnioţi avuţĭ aŭ celle maĭ frumóse, casse şi parcurĭ. Veḑĭ rîulŭ Melés, Hermus; muntele Sypulus, Tmolus; satulŭ Nymphis séŭ Nympheum, alta dată locŭ de plăcere allŭ imperaţilorŭ Byzantinĭ.

Aicĭ se vede incă zidurile unuĭ palatŭ construitŭ de Andronie, cu treĭ etage. Intr'uă stâncă, nu departe de aicĭ, este săpatŭ unŭ bas-relief, fórte curiosŭ, des-

www.dacoromanica.ro

coperitŭ in 1839. Ellŭ representă unŭ omŭ armatŭ, de profilŭ, privindŭ spre resăritŭ, in mâna stângă ţine uă lance, in drépta unŭ arcŭ; pórtă tunică. Invĕţaţiĭ din ḑilele nóstre credŭ toţĭ să găséscă aicĭ monumentulŭ de care vorbesce Herodot ast-feliŭ : „Se vêdŭ in Ionia duo figure de Sesostris sculptate in pétră, unulŭ pe drumulŭ ce merge de la Ephes la Phocea, cellŭ-altŭ pe drumulŭ de la Sarda la Smyrna; fie-care representă unŭ omŭ de patru coţĭ... ţiindŭ uă lance in mâna drépptă şi unŭ arcŭ in mâna stângă etc.“ Ast-feliŭ acéstă sculptură are uă vechime de treĭ-ḑecĭ şi patru de seculĭ saŭ treĭ-miĭ patru-sute de annĭ.

Pe totŭ acestŭ drumŭ veḑurĕmŭ uă ţérră cultivată şi avută, veḑurĕmŭ unŭ satŭ numitŭ Cassaba, de unde vin in Smyrna pepeniĭ galbenĭ ceĭ renumiţĭ, tomatele, şi alte legume. Trecurĕmŭ prin Debrent duo ore de la Cassaba; apoĭ Ahmedji, pe unŭ locŭ fórte pitorescŭ. Pe aicĭ incepŭ a se vedé Iuruciĭ, populaţiune nomadă; déră blândă. Dormirĕmŭ nóptea in cellŭ din urmă satŭ sub unŭ feliŭ de umbrarŭ, şi cinarĕmŭ cu lapte şi casĭ.

www.dacoromanica.ro

Indată ce te apropiĭ de locŭlŭ unde a fostŭ in vechime vestita cetate Sarda, capitala luĭ Cresus, in Lidia, veḑĭ morminte şi ruine risipite. Vechia Sarda era surnumită *Regina Asieĭ*, din causa mulţimiĭ şi străluciriĭ edificielorŭ eĭ, fără exemplu. Sciţĭ ce se maĭ vede aicĭ astăḑĭ? Câte-va petre fărămate.

Inainte de a face descripţiunea acestorŭ ruine celebre, vomŭ spune câte-va vorbe despre Lydia, istoria şi geografia eĭ. Aicĭ nu maĭ eramŭ in Ionia propriŭ ḑissă.

Lydia se intinde dincolo de Ionia. Spre est se mărginesce cu Phrygia, spre nordŭ cu Mysia, spre sudŭ cu Caria despre care amŭ vorbitŭ. Altă-dată se chiăma şi Meonia.

Celebrulŭ munte Tmolus trece prin acéstă ţérră.

Muntele Messogis face incă parte din Lydia. Ea este stropită de rîulŭ Hermus ce primesce in sînu-ĭ pe Hylus séŭ Phrygius. In timpiĭ vechĭ, unŭ drumŭ mare trecea prin tótă Lydia de la estŭ spre vestŭ, mergêndŭ de la mare pênĕ la Suza. La fie-care staţiune a drumuluĭ e-

www.dacoromanica.ro

raŭ case marĭ regalĭ şi locurĭ de repaosŭ pentru călĕtorĭ, unde eraŭ ospĕtaţĭ gratis. Acéstă datină de a ospĕta gratis pe călĕtorĭ există încă pênĕ astădĭ in maĭ multe părţĭ alle Asieĭ. Pămêntulŭ Lydieĭ era şi este fórte ferţile, maĭ allessŭ vâilo Meandruluĭ, figele séŭ smokinele, stafidele séŭ strugurĭĭ uscaţĭ, bumbaculŭ, untŭ de-lemnulŭ şi susamulŭ Lydieĭ sunt renumite pe tóte părţile lumiĭ.

Lydieniĭ nu eraŭ Grecĭ, nu eraŭ nicĭ asiaticĭ de origine. Eraŭ originarĭ din Europa. Phrygieniĭ şi Lydieniĭ eraŭ, la inceputŭ, maĭ civilisaţĭ de câtŭ Greciĭ, carĭ imprumutară la populiĭ orienteluĭ germenele civilisaţiuniĭ. Lydieniĭ invĕţară pe Grecĭ acelle melodie populare carĭ fuseră originea sublimiĭ poesiĭ lyrice a Greciei maĭ tărdiŭ. Din Lydia se dusse in Grecia modulŭ melodiosŭ allŭ musiceĭ. Incă din timpulŭ Heracliđilorŭ, se simţì inriurirea civilisaţiuniĭ lydiene assupra Grecilorŭ. Celle maĭ minunate pyrostriĭ şi cratere de aurŭ şi de bronzŭ eşiaŭ din atelierele Lydieĭ şi se transportaŭ in celle maĭ marĭ templurĭ, alle lumiĭ, pe cândŭ

www.dacoromanica.ro

Grecii nu fabricaŭ incă de câtŭ obiecte grosolane de bronzŭ.

Herodot ne spune că Lydienii aveaŭ legi cari semĕnaŭ cu acellea alle Grecilorŭ.

Herodot vorbesce multŭ şi detaliatŭ despre istoria Lydienilorŭ cu occasiunea resbellelorŭ persane. In timpulŭ ăntêiŭ allŭ dinastiei Heracliḑilorŭ, sub coborîtorii luĭ Ninus şi Belus, Lydia era aliată a mareĭ impĕraţiĭ. Lydienii, ca să se assigure contra Asirienilorŭ, incepură de atunci să adducă in serviciulŭ lorŭ pe Grecĭ cari se immulţiaŭ pe cósta Asieĭ mice.

Cariniĭ se făcuseră puternicĭ la curtea luĭ Candaule; Gyges carianŭ commanda armata lydiană.

Herodot ne spune că Candaule avea uă femeă junĕ şi frumósă a nume Nysida, de alle cărei frumuseţi era inamoratŭ sociulŭ eĭ. Acesta spunea luĭ Gyges maĭ in tóte ḑillele că nicĭ uă femeă in lume nu are maĭ frumóse forme de câtŭ regina, şi stăruia de Gyges să-i o arrétte in tótă nuditatea eĭ. Gyges refusa ḑicêndŭ că nu se cuvine unuĭ servŭ se véḑă pe suverana sa nudă; regele stă-

www.dacoromanica.ro

ruiesce. In fine Gyges se decîde a urma voinţeĭ regeluĭ. Intr'uă nópte regele conduce pe Gyges in camera de culcare a regineĭ şi îllŭ ascunde, pe cândŭ frumósa regină, îşĭ scosese celle din urmă vestminte şi voia să se arunce in patŭ. Intêmplarea voì ca ea să dăréscă pe Gyges. Cu tóte acestea se culcâ, fără a ḑice nimica. A duoa-ḑi, ea chiamă pe Gyges şi îĭ ḑice să allégă intre duo lucrurĭ, orĭ să se decidă a muri, séŭ să se decidă, ucciḑêndŭ pe regele, bărbatulŭ eĭ, să o iea pe dînsa de sociă. Gyges se hotărî pentru cea din urmă. Candaule fusse assasinatŭ. Gyges iea de sociă pe Nysida şi devine rege. Acéstă fabulă a luĭ Herodot, nu măscă insă adevărata situaţiune a lucrurilorŭ pe atuncĭ. Carieniĭ eraŭ in fruntea armateĭ; Gyges era carian; eĭ tindeaŭ a cotropi pe Lydienĭ, şi orĭ-care ar fi fostŭ causa morţiĭ luĭ Candaule, unŭ complotŭ intinsŭ a trebuitŭ să fi existatŭ intre toţĭ Carieniĭ contra regeluĭ.

Cu Gyges puterea Lydienilorŭ crescù şi se intinse pênĕ la cósta măriĭ occupată pe atuncĭ de Grecĭ. Lydieniĭ se decidŭ a suppune Ionia. Lydienĭ, Mysienĭ,

www.dacoromanica.ro

Carienĭ, se aliară contra Grecilorŭ ionienĭ. Ionienĭi se gândiaụ̆a se alia cu Athene. Resbelulŭ incepe. Gyges atacă ântêiŭ Smyrna şi este respinsŭ ; attacă Colophan şi cetatea cade in puterea luĭ. Ardys, următorulŭ luĭ Gyges (670) luâ Priena, dupe uă resistenţă eroică. Ionia era să caḑă cu totulŭ sub Lydienĭ, déca Cimerienĭi, populĭ nomaḑĭ de la marea Caspiană nu arŭ fi appărutŭ pe malurile mârĭi Negre suppuse Lydienilorŭ.

Dupe Cimerienĭ veniră altŭ populŭ numitŭ Treri. Acestia aŭ venitŭ pênĕ in Magnesia lîngă Smyrna.

Eraŭ barbarĭ şi cruḑĭ. Cimerienĭi luară Sarda; déră, neputêudŭ lua şi cetatea fortificată, lăssară şi oraşulŭ căstigatŭ şi plecară. Poetulŭ Callinus ce trăia in Ephes compuse imnĭ minunaţi să descepte curagiulŭ Ionienilorŭ contra barbarilorŭ Scythĭ. Orientaliĭ numiaŭ *Sakai* seminţia scythă din munţiĭ (Koh) din Crimea, alle câreĭ horde eraŭ cunnoscute sub numele de *Koh-Sa-Kai,* Scythiĭ din munte din carè maĭ târḑiŭ moscoviţiĭ aŭ făcutŭ *Cosacii.* Aceste năvăliri tăcură să inceteze resbelulŭ intre Lydienĭ şi Grecĭ.

www.dacoromanica.ro

Cimerienii şedură duoĭ-spre-ḑece annĭ in aceste ţêrre. Alyate părintele luĭ Cresus, rege allŭ Indieĭ, reeşì a goni pe Cimerienĭ in annulŭ 606, ant. ch. Sadyate fiiŭ allŭ luĭ Ardys se urcă pe tronŭ in 621. Alyate, fiiulŭ luĭ Sadyate, se urcă pe tronŭ dupĕ duoĭ-spre-ḑece annĭ.

Alyate, dupe ce gonì pe Cimerienĭ, reincepù resbellulŭ cu Ionienii, lua Smyrna şi Myletulŭ. Appariţiunea Myḑilorŭ dincolo de rîulŭ Halys, făcù să inceteze resbellulŭ Lydienilorŭ cu Ionienii. Cyaxare, fiulŭ luĭ Phaorte, aliatŭ cu regele Babylonuluĭ Nabonasarŭ, sub pretestulŭ unorŭ refugiţĭ Scythĭ declară resbellŭ luĭ Alyate. Lydia ce se intindea de la Mysia pênĕ la Taurus avea popolĭ resbelnicĭ să opună inamiculuĭ. Resbellulŭ incepù şi ţinù cincĭ annĭ şi se terminâ printr'unŭ accidente. In timpulŭ uneĭ marĭ bătălie, unŭ eclipsŭ de sóre schimbâ ḑiua in nópte. Mydiĭ, spăimêntaţĭ de acésta, incetară de a combate, şi inchiăiară pacea.

Alyate dede pe fie-sa, Arienis, in căsătoriă luĭ Cyaxare. Alyate avusese duo femee, una cariană, alta ioniană. Cu cariana făcù pe Cresus, care devenisse

www.dacoromanica.ro

guvernorŭ in Mysia; pe acesta Alyate îllŭ hotărî a-ĭ fi mostenitorŭ la tronŭ. Cu ioniana avussese altŭ fiiŭ, Pantaleon, pe care Cresus îllŭ uccise. De aicĭ se prelungì uă ură terribile in familia regale care făcù nenorocirile Grecilorŭ din Asia mică.

Dupe mórtea luĭ Alyate, regatulŭ Lydieĭ era in tótă mărirea şi puterea luĭ, şi a câruĭ avuţiă intrecea tóte Statele celle marĭ de atuncĭ. Poporulŭ îĭ rădică unŭ mormêntŭ la care contribuì cu summe marĭ tóte *curtesanele* timpuluĭ. Vomŭ vorbi maĭ tărdiŭ despre acestŭ mormêntŭ ce există incă la Sarda.

Dupe ce Cresus uccisse pe frate-sêŭ Pantaleon, trămise la tóte centrurile religióse din Asia daruri de mare preţŭ. Cetăţile grece vĕḑuseră cu ingrijire pe Cresus pe tronulŭ Lydieĭ, şi nu se inşelară, câcĭ nu trecù multŭ şi Cresus attacă Ephesulŭ. Pandarus puse oraşulŭ sub protecţiunea templuluĭ, legându cu uă funia lungă templulŭ de partea oraşuluĭ. Cu tóte acestea Cresus luă oraşulŭ, déră se mulţumì a cere unŭ tributŭ mare şi se intórse acasă. Tóte oraşele

www.dacoromanica.ro

ioniene căḑură in puterea luĭ Cresus. Guvernulŭ luĭ fusse insă blândŭ. Ellŭ chiamă la curtea sa pe toţĭ ceĭ maĭ marĭ artistĭ aĭ Grecieĭ. Domnia luĭ Cresus fuse periodulŭ cellŭ maĭ strălucitŭ allŭ Lydieĭ. Musele grece sorbiaŭ din fŏntâna asiatică nuoe inspiraţiunĭ. Statulŭ adjunse intr'nă stare de bogăţiă immensă. Commerciulŭ sĕŭ misca tóte *porturile lumiĭ*. Cresus cugetă acum să concuidă alte ţĕrrĭ maĭ depărtate, precum Chipru şi Capadocia ce era atunci sub suzeranitatea Perşilorŭ. Oracoliĭ consultaţĭ. in faciă cu darurile preţióse ce le dede Cresus, ḑiseră că resoellulŭ ce proiectéză va avé resultatŭ fericitŭ. Cresus voì să attace Persia şi luâ de pretestŭ scăparea rudeĭ sélle Astyage ţinutŭ in *robiă* de Cyr. Cresus se aliâ cu Babyloneniĭ, cu Amasis rege allŭ Egyptuluĭ. Cyr căuta de multŭ timpŭ să sdrobéscă pe Grecĭ cu gândulŭ ca să propage ideele religióse alle Perşilorŭ. Perşiĭ atunci recunnosceaŭ numaĭ unŭ ḑeŭ unicŭ şi nevĕḑutŭ. Sacrificaŭ luĭ Jupiter pe vêrfurile inalte alle munţilorŭ; fără să rădice nicĭ templurĭ, nicĭ statue. Eĭ uraŭ şi despreţuiaŭ cultulŭ

www.dacoromanica.ro

naţiunilorŭ de la vestŭ, spărgeaŭ idoliĭ unde îĭ găsiaŭ.

Cresus merse contra Perşilorŭ cu armata lydiană şi adjutórele de la Greciĭ din Asia mică, câtre Capadocia. Cyr trămisse emisarĭ in Ionia ca să ḑică Grecilorŭ a se revolta contra luĭ Cresus. Ionieniĭ refusară de a se asseměna acestorŭ dorinţe. Bătălia se dede lîngă Pterium. Bogaz-Keiŭ; fuse săngerândă, déră fără resultatŭ.

Celle duo pârţĭ se retraseră. Cressus se intórse in Sarda, licenţiâ trupele şi cerŭ adjutorŭ aliaţilorŭ seĭ pentru viitórea bătăliă. Déră Cyr profită de erórea ce făcù Cressus cu licenţiarea armateĭ, şi se răpeḑì câtre Sarda dupe Cressus, care nu avù timpulŭ nicĭ să-şĭ strîngă trupele risipite.

Resistâ insă cu celle ce putù să găséscă sub mână, se lovì cu Cyr pe lunca luĭ Hermus, nu departe de Thymbrea. Póte că Cressus ar fi bătutŭ marea armată a luĭ Cyr, fără stratagema de care vomŭ vorbì. Harpagus, generalŭ medŭ, sciindŭ câtŭ vederea şi mirosulŭ cămileĭ sperie pe caĭ, puse in primulŭ rôndŭ allŭ

www.dacoromanica.ro

armateĭ persane uă turmă de cămile incălecate din cavalerĭ. Caiĭ de cavaleria lydiană ce era cea maĭ mare parte a armateĭ, la vederea cămilelorŭ, se spăriară, şi luară de fugă in tóte pârţile. Armata lydiană, de şi se apĕră vitezesce, fuse silită a se retrage in Sarda.

Persiĭ incongiură cetatea, o batŭ in timpŭ de patru-spre-ḑece ḑille, apoĭ o ieaŭ cu assaltŭ. Créssus cade rob in mânele Persilorŭ. Ionieniĭ şi Eolieniĭ trămiseră luĭ Cyr deputaţĭ a-ĭ recunnósce cu acelle condiţiunĭ cu care îĭ recunnoscuse Cressus. Cyr refusă. Greciĭ se armară să-şĭ apere libertâţile. Ast-feliŭ căḑŭ acestŭ mare imperiŭ allŭ Lydieĭ, printr'uă singură bătăliă. Ast-feliŭ vorŭ cădé şi se vorŭ risipi tóte Statele guvernate de ómenĭ carĭ nu vorŭ fi la innălţimea missiuniĭ lorŭ şi formate de popóre care nu se vorŭ inţellege intre dînsele.

Lydieniĭ şi Greciĭ din celle maĭ bune familiĭ fusseră siliţĭ a se espatria in Europa; in divisiunea imperiuluĭ persanŭ făcută de Dariŭ, Lydia şi Mysia făceaŭ parte din Satrapìa a duoa. Sarda se allesse ca reşedinţă a Satrapuluĭ. Vine Alexandru

www.dacoromanica.ro

cellŭ mare, apoĭ Antiochus. Dupe bătălia de la Magnesia, ea se annexâ cu regatulŭ Pergameĭ, apoĭ devenì provinciă romană şi byzantină.

Musulmaniĭ o luară in urmă, maĭ âncêiŭ Arapiĭ, apoĭ Cavalerii şi Turciĭ.

Déră să ne inturnâmŭ la ruinele Sardiĭ.

Dupe Strabone, Sarda ar fi maĭ vechiă de câtŭ Troada, şi inaintea fondăriĭ Sardeĭ, ar fi fostŭ, pe acellaşĭ locŭ, uă altă cetate numită Hydea. Pliniŭ crede că Hydea, era fortereţea Sardeĭ. Alţĭ autorĭ ţicŭ multe despre acésta; déră nu ne interesă multŭ.

Fortereţea occupă unŭ délŭ remasă din Tmolus. Ea a fostŭ zidită de regele Myles. Câte-va bucâţĭ din ziduriĭ aŭ remasŭ incă in picióre. Rîulŭ Pactole curră prin locŭlŭ unde fuse oraşulŭ, pe lîngă theatru. Cybela era ţea indigenă a Lydieĭ. Ea avea in Sarda unŭ templu care arse câudŭ Ionieniĭ luară cetatea. Se vede aicĭ ruinele templuluĭ Cybeleĭ şi se crede că acestŭ templu fusse reclăditŭ sub Alexandru. Templulŭ era construitŭ de marmură albă; edificiulŭ este pusŭ de la Est spre Vest; facia orientale despre Acropole, cea-altă

www.dacoromanica.ro

spre Pactole. Se vede pênĕ astădĭ duo colóne in picióre. Pe terrenŭ se vĕdŭ mulţime de bucâţĭ de colone, de capite, de architrave. Colónele sunt cam ingropate in pămêntŭ. Capitelĕ sunt de ordinulŭ Ionic; déră lucrate cu uă arte şi uă delicateţe carĭ attragŭ mirarea călĕtorilorŭ. emplulŭ a fostŭ octo-stylŭ şi dipterŭ, cu optŭ colóne in frunte, şi treĭ-decĭ şi duo pe celle duo părţĭ alle luĭ. Maĭ departe se vede theatrulŭ; a remasŭ numaĭ forma *caveiĭ* cu zidurile fundamentuluĭ carĭ sunt de pétră lată. Acestŭ theatru, dupe maĭ mulţĭ autorĭ, ar fi conţinutŭ pênĕ la ₫ece miĭ spectatorĭ. Se vede assemene ruina *Stadeĭ*; apoĭ ruina unuĭ palatŭ intre theatru şi templu, şi uă mulţime de alte ruine. Pe Pactole este uă biserică mare, ruinată, din timpulŭ Byzantinilorŭ; acéstă biserică interesa pe călugherulŭ ce era cu noĭ maĭ multŭ de câtŭ locaşele idolilorŭ. Visitarĕmŭ assemene şi geamia. Acésta fusese in vechime éră uă biserică, unde vĕ₫urĕmŭ câte va colóne vechie.

Amŭ visitatŭ cimitirulŭ. Aicĭ se vedŭ mulţime de tumulus de diferite mărimĭ: intre altele se vede unulŭ fórte mare, ca

www.dacoromanica.ro

unŭ délŭ, mormêntulŭ luĭ Alyate părintele luĭ Cressus. Éttă ce ḑice Herodote despre acestŭ mormêntŭ: „Se vede in Lydia unŭ monumentŭ care nu este maĭ pre josŭ de acelea alle Egyptenilorŭ şi Babylonenilorŭ, mormêntulŭ luĭ Alyate: fundamentulŭ este formatŭ de unŭ subasămîntŭ rădicatŭ şi surmontatŭ de unŭ colţŭ de pămêntŭ grămăditŭ. Este fapta artisanilorŭ, lucrătorilorŭ şi a curtesanilorŭ.“ Lucru curiosŭ cum in aceĭ timpĭ femeele publice sacrificaŭ totŭ pentru rădicarea de monumente. Una din pyramidele Egyptuluĭ este rădicată cu cheltuéla uneĭ curtesane.

La 40 de stade de oraşŭ este laculŭ Gyges, ḑice Strabone; lacŭ de care vorbesce Homer şi care s'a maĭ numitŭ Coloe. Aprópe de lacŭ se vede templulŭ Dianeĭ coloenne. In giurulŭ laculuĭ sunt mormintele regilorŭ. Despre Sarda este mormêntulŭ luĭ Alyate ... Laculŭ a fostŭ săpatŭ de ómenĭ ca să priméscă apele cându sunt innecăciunĭ. Astăḑĭ se vede aicĭ nisce ruine de pétră ingropate de pămêntŭ şi de mărăcinĭ. Pe acestŭ lacŭ se vede cociocurĭ marĭ, pe care ceĭ vechĭ le numeaŭ

www.dacoromanica.ro

insule miscătóre, şi le da şi numele propriŭ de iusule Calamine.

Câţĭ va Romanĭ şĭ-aŭ scăpatŭ viéţa in timpulŭ resbelluluĭ cu Mithridate, ascunḑêndu-se in aceste cociocurĭ. Varon vorbesce de insulele Lydieĭ, insulele Nymphelorŭ, care insule se punea a dănţui la sunetulŭ fluerelorŭ intorcêndu-se impregiurŭ.

Călugheruluĭ incepù a i se urî cu atâtea ruine, pe care călughĕrulŭ le numea *idolĭ*. Aşŭ fi doritŭ să vêḑŭ Philadelphia, Trales, séŭ Aiden-guzel-issar. Déră elle se aflaŭ oppuse cu itinerarulŭ nostru. La Aiden-guzel issar, este astăḑĭ uă calle de ferrŭ ce vine de la Smyrna. Déră câte alte multe cetâţĭ antice, ruine demne a fi visitate, nu se aflaŭ in Asia mică? trebuia multŭ timpŭ şi mulţĭ banĭ ca să vedemŭ cea mal mare parte a acestorŭ ruine. Putemŭ merge la Brusa prin duo câĭ: prin Uchiak şi Kiutaia, séŭ pe cóstele mărieĭ, pe unde avemŭ a vedé celebra Troada. Deciseiŭ pe selbaticiĭ socĭ de călletóriă să urmeze itinerarulŭ cellŭ din urmă.

Să vorbimŭ insă pucinŭ de Aiden, unde poţĭ să mergĭ astăḑĭ cu drumulŭ de ferrŭ,

www.dacoromanica.ro

şi mai ântêiŭ de Philadelphia. Acésta din urmă este aşeḑată spre orientulŭ Lydieĭ, aprópe de Tmolus. Se fondâ de Atale Philadelphe, rege allŭ Pergamieĭ, care îĭ dede numele luĭ. Strabone ne spune că acésta cetate a fostŭ in vechime suppusă la marĭ cutremure de pământŭ. Ea se fondă 130 de annĭ innainte de èra chrestină; există şi astăḑĭ cu acellaşĭ nume. Este aşeḑată pe mai multe déluri. Aicĭ venì sântulŭ Ioan in inceputulŭ christianismuluĭ. Cetatea primisse dreptulŭ a face parte din celle şépte biscrice alle Asieĭ, din causa blăndeţeĭ ce arrĕttă chrestinilorŭ. Astăḑĭ casele sunt de lemnŭ şi de pământŭ celle mai multe. Populaţiunea este insă fórte avută din causa rodiriĭ ceĭ marĭ a pământuluĭ. Are la ḑece miĭ locuitorĭ, din care duo miĭ de religiunea chrestină. Turciĭ o numesce Ala-cheher.

Trales, astăḑĭ Aidin guzel-hisar fusse unulŭ din oraşele celle mai infloritóre alle Lydieĭ. In vechime oraşulŭ occupa picióre le munteluĭ Messogis. Se crede că ar fi fondat'o Argienĭĭ şi Tralĭĭ unŭ poporŭ thrac. Ea se mai numea Evanthea inflorita şi Ergina cea tare. Riuleţulŭ

www.dacoromanica.ro

Eudon stropea zidurile eĭ. Avèa locuitorĭ fórte avuţĭ.

Se vêdŭ urmele unuĭ theatru, unuĭ stadŭ. Oraşulŭ de astădĭ Aidin-guzel-Hisar nu ocupă tocmaĭ loculuĭ celluĭ anticŭ : rîuleţulŭ Eudon trece prin mĭdloculŭ luĭ. Aidin este oraşulŭ cellŭ maĭ insemnatŭ din provincia acésta in commerciŭ, populaţiunea din Aidin se urcă la optŭ-decĭ miĭ sufflete, şi duo-spre-ḑece miĭ case, din care patru sute sunt alle chrestinilorŭ. Spre sudulŭ oraşuluĭ se vede lunca Méandruluĭ; rîulŭ ce curră prin mĭdlocŭ face hotarulŭ intre Lydia şi Caria.

Noĭ plecarĕmŭ din Sarda. Trecurĕmŭ nóptea la Marmara, intr'unŭ hanŭ unde călĕtoriĭ sunt ospĕtaţĭ gratisŭ. Eramŭ incântatŭ de varietatae costumelorŭ ce se găsescŭ in aceste locurĭ. Pretutindenĭ intĕlniamŭ Zeibecĭ, cĕ nu sĕmĕnă cu ceĭ-alţĭ locuitorĭ. Zeibecĭĭ aŭ unŭ turbanŭ fórte naltŭ pe capŭ. Şalvarĭ albĭ de pânḑă séŭ de aba ce cobóră numaĭ pênĕ la genuchĕ şi maĭ pucinŭ josŭ incă. Şalvariĭ nu sunt largĭ, ci strînşĭ. Unŭ brîŭ fórte largŭ cu pistóle, iatagane, alibiurĭ, ciubucŭlŭ, kiséoa şi punga.

www.dacoromanica.ro

Eĭ domina maĭ allesŭ in satele din munţiĭ Tmolus şi Messogis. Se pretinde că Zeibeciĭ nu sunt turcomanĭ, ci ŭă ramură din vechiĭ Thracĭ, séŭ Tralienĭ, carĭ in timpiĭ anticĭ serveaŭ in tóte pârţile cu armele in mână pentru soldă. Astăḑĭ sunt de professiune despoietorĭ de caravane. Eĭ nu practică atâtŭ de bine ca Turcĭĭ islamismulŭ. Tahir-Pacha voĭ, este câtŭ va timpŭ, să schimbe costumulŭ Zeibecilorŭ care insufla fricâ. Eĭ se revoltară, déră Pacha de la Aidin, trămise assupra lorŭ ostirea regulată şi măcelărĭ pe mulţĭ din eĭ, in urma câreĭ invingerĭ, se supuseră. Trecurĕmŭ séra in acestŭ hanŭ cu nisce dervişĭ căllĕtorĭ carĭ făceaŭ totŭ feliulŭ de propheţie.

Unŭ bunŭ pilafŭ şi unŭ cadaifŭ ne servirâ de cină.

A duoa ḑi la patru ore de diminéţă eramŭ pe drumŭ. Trecurĕmŭ prin Akisar, care in vechime se numea Thyatira. Saleucus Nicanor ar fi fondatŭ acéstă cetate. Pliniŭ ḑice că se numea altă-dată Pelopia. Acéstă cetate, dupe ce Antiochus fusse invinsŭ, se unì cu Pergama. In tim-

www.dacoromanica.ro

pulŭ Romanilorŭ, era aicĭ uuŭ senatŭ şi popolulŭ Thyatiriĭ.

Antonin Caracala rădică aicĭ edificiurĭ marĭ, şi căĭ de communicaţiune. Se vĕdŭ incă maĭ multe ruine pe icĭ pe colo în miḑloculŭ oraşuluĭ.

Thyatira trecea in numĕrulŭ cellorŭ şépte biserice chrestine alle Asieĭ. In secolulŭ allŭ şésse-spre-ḑecelea, Andronic fugì din Pergama, gonitŭ de Turcĭ, şi se retrasse aicĭ. Ak-isar are verĭ uă ḑece miĭ suflete.

Pe totŭ acestŭ drumŭ se vĕdŭ munţĭ şi văĭ lunge şi roditóre; rîuleţe, grădine cu fructe pe lîngă sate, holde indestulătóre. La satulŭ Bakir, unde nasce rîulŭ Caic, se găsescŭ ruine, fărămături de marmură. Se crede că aicĭ a fostŭ *Nacrasa*. La satulŭ Sama se vĕdŭ incă nisce ruine byzantine.

PERGAMA.

Pausanias vorbesce de originea Pergamieĭ. Dupe mórtea Hermioniei Pyrhus

www.dacoromanica.ro

se insură cu Andromaca; avu cu ea treĭ fiĭ. Pyrhus murindŭ, acestĭ treĭ fiĭ se separară. Pergamus, insocitŭ de maică-sa venì in Asia mică, merse in Theutrania unde domnea Arius; uccise pe acestŭ rege şi îĭ luâ tronulŭ. Apoĭ dede oraşuluĭ numele luĭ. Totŭ Pausanias ḑice că se vedé aicĭ mormêntulŭ luĭ Pergam şi allŭ mumă-seĭ Andromacha, precum şi mormêntulŭ Eugeiĭ muma luĭ Thiliphe. Astăḑĭ aceste morminte se vêdŭ şi se recunnoscŭ la intrarea in oraşulŭ Pergama. Sunt ca nisce deluşele coperite de érbă. Unulŭ se chiamă Maltepì. M'amŭ urcatŭ pe dînsele. Déră cine scie déca elle aŭ fostŭ mormintele acestorŭ personage din fabulă.

Pergama avea in vechime uă fortereţe ţépănă. Lysimac puse aicĭ tesauriĭ seĭ estimaţĭ 9000 talenţĭ saŭ 140,000,000 leĭ. Philatere din Tium fuse insărcinatŭ cu garda acestorŭ banĭ. Acesta era fiiulŭ uneĭ dănţuitóre şi curtesană numită Boa, Intrâ sub protecţiunea luĭ Docime, in armata luĭ Antigon, de aci trecu totŭ cu Docime la Lysimac.

Philetere plăcu luĭ Lysimac care îlluĭ numì tesaurier.

www.dacoromanica.ro

Acesta, temêndu-se de intrigele Arsonoeĭ femea luĭ Lysimac, pe cându acestŭ din urmă murì in resboiŭ, se proclamâ singurŭ rege, promitêndŭ a impărți tesaurii luĭ Lysimac. Ellŭ domnì, şi dupe mórte lăssă tronulŭ nepotuluĭ sêŭ Eumen. Acestŭ Eumen bătù pe Antiochus, pe câmpulŭ Sardeĭ, şi remasse tare in tronulŭ sêŭ. Dupe dînsulŭ venì la trouŭ Atale I, vêrŭ allŭ luĭ Eumen. Cându Galiĭ séŭ Galaţiĭ séŭ Francesiĭ carĭ emigrară in Asia mică, veniră assupra luĭ Atale, şi tóte popórele Asieĭ Se inspăimêntară la singurulŭ lorŭ nume, Atale le eşì inainte cu curagiŭ, armata sa tremura de spaimă. Atale intrebuinţâ uă stratagemă : scrie pe palmă d'a'udĕratele, vorba : Nika (biruinţă) şi lipindŭ palma de ficatulŭ unei victime ce o sacrifica atuncĭ, arréttă soldaţilorŭ ficatulŭ victimeĭ pe care se vĕḑù scrisŭ fórte lămuritŭ vorba biruinţă ce ellŭ o avussese scrissă pe palmă. Soldaţiĭ, creḑură că ḑeiĭ sunt cu dînşiĭ, luară curagiŭ; bătălia se dede şi Galiĭ fură biruiţĭ. Atale se maĭ mĕssurâ cu regele Syrieĭ in care fusse biruitorŭ. Theos şi Colophon i se suppuseră, precum şi Smyrna,

www.dacoromanica.ro

Cymea, şi Phocea. Regelĕ Pergamieĭ se aliâ cu republica Byzanţieĭ, cu Rodieniĭ. Philipp allŭ Macedonieĭ trămise unŭ corpŭ de armată contra Pergamieĭ, nu reeşi nimicŭ. Atale aruncă ăntêiele fundamente alle celebreĭ bibliotece din Pergama. Eumen II, fiiulŭ acestuia se aliâ cu Romaniĭ şi mări incă Statele sălle. Acestŭ Eumen II, addusse in Pergama civilisaţiunea, sciinţele, frumósele arte, şi ĭ dede uă prosperitate mare. Biblioteca luĭ Eumen era de duo-sute miĭ tomurĭ. Perderea eĭ este simţită de tótă lumea civilisată. Eumen II făcŭ fabrice de peĭ preparate a se puté scri pe dînsele şi care de atuncĭ aŭ pĕstratŭ numele oraşuluĭ unde acéstă nuoă industriă s'a născocitŭ, *Pergamenae chartae.* Pênĕ atuncĭ se intrebuinţasse in lume: *papyrus* din Egyptŭ.care era scumpă şi se fabrica cu mare greutate. Lucru curiosŭ! chiar astădĭ pelariĭ din Pergama se deosebescŭ prin artea cu care prepară eĭ peile.

Fără acestĭ *tabacĭ*, ce ĭĭ vedĭ aşedaţĭ pe rîulŭ Selinu, lumea nu ar avé astădĭ ideele ce s'aŭ pĕstratŭ pe pergamene.

Din acéstă dinastiă, domniră incă

www.dacoromanica.ro

Atale II, Atale III. In timpulŭ lorŭ regatulŭ Pergameĭ căpĕtâ şi maĭ mare influenţă. Atale II luâ Phrygia şi Pamphilia, zidì cetatea Atalia şi Philadelphia. Spre bĕtrâneţe, neingrijì cu totulŭ trebele publice, lăssându-le tóte assupra luĭ Philopoemen ministru favoritŭ şi partita acestuia; dĕră murì inveninatŭ de nepotu-sĕŭ. Lumea se săturasse de dînsulŭ, care nu maĭ făcea nicĭ bine nicĭ rĕŭ, care nu maĭ era trebuitorŭ. Nu este maĭ mare nefericire pentru uă naţiune de câtŭ aceea de a fi guvernată de unŭ rege care nu are personalitatea sa. Acella nu póte să aibe amicĭ, câcĭ nu póte nimicŭ. Toţĭ sunt indiferenţĭ pentru ellŭ, prin urmare toţĭ sunt contra luĭ, şi indată ce uă partită s'ar rădica assupră-ĭ, nu găsesce nicĭ uă pedică. Acéstă indiferenţă in care căḑù regele, preparâ unŭ viitorŭ neferice pentru Pergama. Atale III, o dusse rĕŭ. Domnia luĭ fusse unŭ şirŭ de cruḑimĭ şi nebunie; apoĭ trecù viéţa retrassŭ şi tulburatŭ de mustrarea cugetuluĭ.

Ellŭ lasă Statele sélle mostenire Romanilorŭ. In acellŭ timpŭ regatulŭ Pergama, care incepuse cu unŭ singurŭ oraşŭ,

www.dacoromanica.ro

se intindea pênĕ lamuntele Taurus—(Caramania). Aristonie, fiiŭ naturale allŭ Atalilorŭ, rădicâ arme şi capetâ neatĕrnarea tronuluĭ. Resbellulŭ contra Romanilorŭ ţinù treĭ annĭ. Publius Çrassus consulŭ care intrâ in bătaiă cellŭ ântêiŭ, fusse uccisŭ la Leucae.

Perpena, care îllŭ inlocuì, invinse pe Aristonie; déră murì şi ellŭ. Aristonie, robŭ, fusse dussŭ la Roma unde îllŭ omorî. Unŭ proconsule vine şi se aşédă in Pergama, in numele poporuluĭ romanŭ. Sub Romanĭ se rădicară aicĭ mulţimĭ de templurĭ intre carĭ era şi templulŭ luĭ Esculape. Cultulŭ luĭ Esculape se addusesse in Asia de Arhias. La acestŭ templu veneaŭ pătimaşĭ din tótă Grecia şi tótă Asia, spre vindecarea relelorŭ lorŭ. Maladiĭ se culcaŭ nóptea sub porticiĭ templuluĭ unde visaŭ ce feliŭ de medicină aŭ să iea ca să le trécă. La intrare se vedea unŭ *tripedŭ* cu treĭ marĭ statue de aurŭ: a luĭ Esculape, a luĭ Coronis, şi a luĭ Telesphore. Templulŭ era afară din oraşŭ, aprópe de theatru, dupe Aristide.

Prusias rege allŭ Bithynieĭ, despóie acestŭ templu de celle maĭ preţióse obiecte.

www.dacoromanica.ro

La pólele acestuĭ templu, in timpulŭ luĭ Mithridate, se măcelăriră mulţime de Romanĭ.

In acestŭ templu Caius Fimbria, proconsole, părăsitŭ de ostirile sélle fugindŭ de Sylla, intră aicĭ şi îşĭ pĕtrunse cu sabia peptulŭ. Claude Galien instituì la Pergama uă scólă de medicină. In timpiĭ christianismuluĭ, Pergama luptâ pentru triumphulŭ acesteĭ nuoe religiunĭ. Se aşedâ maĭ in urmă aicĭ uă episcopiă. In 1306 Seldjukiḑiĭ veniră pe aicĭ. Emirulŭ de la Karasi se face stăpênŭ pe provinciă, şi-ĭ dă nume de Karasi-ili. Orkan, sultanulŭ Turrilorŭ, incongiură pe Karasi in Pergama.

Pergama se iea şi Karasi se uccide. Soliman, iubea litterele şi arţile, cum şi frumósele ruine ce găsì in Pergama. Dupĕ mórtea luĭ Soliman, monumentele Pergameĭ fuseră suppuse dĕrămătureĭ de către următoriĭ sêĭ.

In timpulŭ regilorŭ grecĭ, dupe Strabone, duo drumurĭ pavate duceaŭ la Propylée şi la templulŭ Minerveĭ Poliade ce se rădica măreţŭ assupra zidurilorŭ cetâţiĭ pe délŭ. Urcându-te spre Acropole veḑĭ maĭ ântêiŭ unŭ palatŭ alle căruĭ

www.dacoromanica.ro

ziduri sunt despoiate de podóbe. Aceste ziduri erau in vechime incongiurate de portici cu colóne de ordinea grécă. Drumulŭ este pavatŭ cu lespedi mari.

Vedi incă la capĕtulŭ acestui drumŭ pórta unui castelŭ din secululŭ de midlocŭ. Zidurile lui sunt făcute cu colóne de diferite messure, tóte de marmură. Castelulŭ lui Lysimac era in vêrfulŭ cellŭ mai superiore. Se vede incă ziduri rupte din ellŭ. Templulŭ cellŭ mare se rădica pe uă piéçă frumósă, şi domnia măreţŭ valea rîului Caic. Colónele templului erau corinthiane şi de marmură albă. Pe malulŭ stângŭ allŭ Selinului se vede şi astădi ruinele unui mare palatŭ byzantinŭ. Faciada alungă multŭ strada; este plină de ferestre şi decorată de pilastri de marmură. Unŭ porticŭ era lipitŭ de dênsulŭ. Colónele lui se vêdŭ căḑute pe stradă. Pe icĭ pe colo multe din podóbele faciadei palatului sunt incă pe la locŭlŭ lor. Podurile din oraşŭ sunt minunate. Elle sunt verĭ-uă cinci, făcute incă de la Romani. Se vede aicĭ şi unŭ tunelŭ minunatŭ asupra rîului. Nu departe de la acestŭ tunelŭ, este unŭ monumentŭ in-

www.dacoromanica.ro

tinsŭ: ziduri mari de cărămidă cu base de marmură, impestriţate cu bucăţi de colóne de marmură. Unii credŭ că aicĭ a fostŭ biserica sântuluĭ Ioan; alţii că a fostŭ uă biserică romană in partea vestuluĭ a oraşuluĭ actuale. Amŭ fostŭ să vedemŭ unŭ locŭ ce se chiamă gun-ghel-mes (lumină nu vine) din causă că acolo sunt nisce galerie supămênte. Acolo este amphitheatru Pergameĭ.

Este pusŭ pe unŭ rovinŭ adûncŭ in care se aude murmurându unŭ rîuleţŭ. Cândŭ voiaŭ, opreaŭ apa, şi apa se aduna intr'unŭ largŭ lighianŭ unde se forma unŭ lacŭ mare pe d'inaintea privitorilorŭ. Acestŭ amphitheatru pare să fie făcutŭ in timpulŭ Romanilorŭ. Axulŭ cellŭ mare allŭ areneĭ are 51 de metri de lungime, şi axulŭ cellŭ micŭ 37 metri. Monumentulŭ a trebuitŭ să fie circularŭ. Grădine multe a căutatŭ să fie impregiurulŭ amphitheatruluĭ. Construcţiunile porticuluĭ sunt gróse. Se vedŭ maĭ multe galerie care maĭ tóte daŭ asupra prăpastieĭ. Eraŭ in giurulŭ edificiuluĭ patru-ḑecĭ de arcade. Greciĭ din Asia mică nu iubeaŭ amphitheatrulŭ. In tótă Asia mică nu se găsescŭ aceste am-

www.dacoromanica.ro

phitheatre de câtŭ la Pergama şi Cyzica. Athena nu voì nicì-uă-dată să rădice assemenĭ edificie. Grecii iubeaŭ theatrele; Romanii iubeaŭ amphitheatrele. Grecii in Asia maĭ alesŭ aveaŭ *Stade*. Stadele eraŭ uă carieră séŭ unŭ spaciŭ in care se exercitaŭ la joculŭ alergăturei. Când era timpŭ reŭ acellŭ exerciţiŭ se făcea sub unŭ edificiŭ, şi acestŭ edificiŭ făcea parte din gymnasiŭ. Sub Romanĭ, circulŭ in locul staduluĭ, şi pentru formă şi pentru datine. Amphitheatrulŭ din contra, era destinatŭ la bătaia gladiatorilorŭ, a hiarelorŭ selbatice. In Italia se vêdŭ incă mulţime de amphitheatre, la Roma, la Alba, Otricoli, Pozzoles, Capua, Verona, Poestum, Syracussa, Agrigente, Catana. Pe celle maĭ multe le amŭ vĕdutŭ şi sunt in stare fórte bună. Locŭlŭ reservatŭ in miḑlocŭlŭ acestorŭ edificie servea pentru luptă şi se chiăma Arena, din causa nisipuluĭ subţire. Era ıngrădită dè giurŭ impregiurŭ cu unŭ zidŭ largŭ, de 12 — 15 picióre. Era unŭ rôndŭ de bance rădicate spre ziduriĭ, numitŭ *podium;* veneaŭ apoĭ alte rônduriĭ rădicându-se pênĕ la vîrfulŭ ziduluĭ,

www.dacoromanica.ro

şi eraŭ curmate prin alee circulare numite praecinctiones. Scâre practicate pe icĭ pe colo intre aceste etagiurĭ se chiămaŭ *scalae*, şi locuriŭ intre elle: *cuneĭ*, colţurĭ. In giurulŭ *areneĭ* sĕ aflaŭ bolţĭ unde şedeaŭ ascunşĭ gladiatoriĭ séŭ in care ţineaŭ hiarele selbatice ce trebuiaŭ să éssă la bătaiă, séŭ unde se stavilea apa care trebuia să schimbe *arena* intr'unŭ lacŭ pentru innotătorĭ, şi exerciţiĭ nautice, lupte. Uă pórtă numită *Libitinensis* servea ca să rădice pe acolo pe gladiatori, răniţĭ séŭ morţĭ. Amphitheatrulŭ era descoperitŭ. Cândŭ era sórele pré iute séŭ cândŭ pluoa, intindeaŭ assupra privitorilorŭ corturĭ large de pânză albă şi câteua-dată de alte stofe de mătase şi de purpură cusute cu aurŭ. Fie-care condiţiune de ómenĭ avea partea eĭ să şédă acolo, hotărîtă dinainte: *cuneus*. Şi *designatores* eraŭ insărcinaţĭ să arrétte fie căruia loculuĭ luĭ. Logea impĕratuluĭ era aprópe de aceea a ambasadorilorŭ in rôndulŭ d'ăntêiŭ numitŭ: podium. Veneaŭ senatoriĭ, dupe eĭ cavalerĭĭ, apoĭ popolulŭ care şedea pe bance de pétră. Sunt autorĭ carĭ pretindŭ că in amphiteatrulŭ de

www.dacoromanica.ro

la Pergama, nu s'a datŭ de câtŭ lupte intre animalĭ amphibie, crocodilĭ, hipopotamĭ, pe carĭ innotătorii se duceaŭ să-ĭ atace in apă. Câte-uă-dată chiar trupe de nymphe jucându cu conca, espuneaŭ aicĭ totŭ feliulŭ de tablourĭ nautice.

S'a rădicatŭ din Pergama, de la uă baiă unŭ vasŭ de marmură fórte mare şi s'a datŭ guvernuluĭ Francieĭ care l'a depusŭ la Louvre.

S'a criticatŭ cu amărăciune de maĭ mulţĭ călletorĭ că Francia şi Engliterra despóie Orientele de aceste rare antiquităţi. Pênĕ la unŭ punctŭ óre-care, acestĭ orientalistĭ aŭ dreptate; déră cându cu getă cineva că tóte aceste lucrurĭ preţióse prin arte, prin timpŭ. lăssate aicĭ, nu aŭ altŭ viitorŭ de câtŭ acella de a le vedé séŭ ferămate séŭ intrebuinţate in zidurĭ la clădirea grajdurilorŭ, orĭ-ce blamŭ trebuia să inceteze. Europa adunându aceste fĕrămături alle civilisaţiuniĭ trecute, dovedesce că scie să le appreţuéscă. Ferice naţiunea unde guvernulŭ eĭ sacrifică arţilorŭ şi sciinţelorŭ atâtea millióne ca să strîngă in cabinetele lorŭ acelle fĕrămăture alle geniuluĭ aruncate in miş-

www.dacoromanica.ro

locului acestoru populi orientali ce nu scie ale appreţului! Aceste populaţiuni grece şi de alte viţe, incuscrite şi intrunite cu timpulu intr'uă civilisaţiune demnă de tótă gloria, nu mai sunt!

Déră cellu pucinu, elle aŭ lăssatu urma de măriri, de lumină, neperitóre; mórtei sunt încă vine stinse, luminele lorŭ strălucescŭ neincetatŭ şi vorŭ strâluci pe câtŭ va fi uă lume; elle facŭ, prin puterea lorŭ magică, să palpite incă inima greculuĭ la amórea patrieĭ, la vocea viteziei, orĭ-câtŭ de schimbatŭ ar fi ellŭ astădĭ. Déră noĭ, ce vomŭ lăssa dupe noĭ? Nefericită Romănia!.. Cerulŭ afăcutŭ totŭ pentru tine, şi omulŭ nimica! lumina este proscrisă in Romănia prescrisă sistematicŭ de guvernŭ şi de generaţiunile de astădĭ!

Imĭ făcusemŭ planulŭ a visita câmpiele Troadeĭ unde seţinŭ acea lungă bătă iă care cântă Omer. Itinerarulŭ nostru era prin Kidonia şi Adramytti.

Socĭ de călletoriă incepură să murmure contra prelungiriĭ călătorieĭ; imĭ trebuia elocinţa luĭ Cicerone ca să-ĭ convingŭ, şi din nenorocire, nicĭ limba turcă,

www.dacoromanica.ro

nicĭ limba grécă, nu le cunnosceamŭ aşa de bine în câtŭ să ĭ induplecŭ prin putere de argumente. Cu tóte acestea ei se imblănḑiră şi deciserĕmŭ să visitâmŭ câmpiele Troadeĭ.

Acum eram aprópe de mare, acestŭ elementŭ pe care îllŭ revede cineva totŭd'a-una maĭ multŭ de câtŭ cu plăcere. Acum vedĕmŭ cu fericire insulele Archipeluluĭ unde trăiescŭ incă atâtea adduceri aminte, Lesbos, Tenedos. Lesbos fuse patria poeteĭ Saphi şi poetuluĭ Alceŭ. Acolo Cornelia asceptâ şi intĕlnì pe sociulŭ sĕŭ, dupe ce acesta perdù imperiulŭ lumiĭ şi îllŭ căstiga Cesar. Adjunserĕmŭ intr'unŭ satŭ ce se chiamă Tzenderli. Aicĭ a trebuitŭ să fie in vechime Pitana. Făcurĕmŭ acestŭ drumŭ in maĭ multe óre pe malulŭ Caiculuĭ. Nu vĕḑuiŭ nicĭ uă urmă insemnată de la acestŭ vechiŭ oraşŭ.

Maĭ departe este satulŭ Kidonia, celebru prin sufferinţele selle in timpulŭ insurecţiuniĭ grecescĭ. Kidonieniĭ fuseră ceĭ d'ăntêiŭ carĭ rădicară armele contra Turcilorŭ; déră constrînşĭ de puterĭ numeróse in satulŭ lorŭ, eĭ periră pênĕ la cellŭ din

www.dacoromanica.ro

urmă, şi satulŭ fusse préda foculuĭ. Pe ruinele acestuĭ satŭ, a renăscutŭ altulŭ, unŭ satŭ de pescarĭ.

Adramytte astădĭ, Adramytti-um altă-dată, este acum unŭ micŭ oraşŭ, nu departe de mare, de la 7000 la 8000 locuitorĭ Grecĭ şi Turcĭ. Este aşeḑatŭ pe uă luncă. Acestŭ oraşŭ n'a pĕstratŭ din vechime de câtŭ nnmele sĕŭ. Pliniŭ spune că Adramyttium ar fi maĭ vechiŭ de câtŭ Troada; că la inceputŭ se numea Pedassus şi că numele de Adramyttium îĭ venĭ de la Adramys, frate luĭ Cresus, care îllŭ impodobì cu monumente frumóse. Acestŭ oraşŭ primì in sînu-ĭ uă coloniă din Athena şi se aliâ cu celle-alte oraşe dupe Propontisa. Persiĭ, superaţĭ pe Adramyoţĭ pentru simpatìele lorŭ puse in Athenienĭ, veniră aicĭ şi măcelăriră pe toţĭ locuitoriĭ acestuĭ oraşŭ prin Arsaciŭ, locotenente allŭ luĭ Tissapherne. Adramyttium se aliasse cu Mithridate, şi locotenentele sĕŭ Diodore-assasinâ totŭ senatulŭ din Adramyţilorŭ şi se lasă apoĭ să móră de fóme, de frica Romanilorŭ. In fundulŭ golfuluĭ Adramyttium era cetatea Astyra cu unŭ templu allŭ Dianeĭ, intr'uă pădure sacră.

www.dacoromanica.ro

Aicĭ, in momentulŭ ce voiamŭ a incăleca, ca să urmâmŭ călletoria spre câmpiele Troadeĭ, intêlnirĕmŭ uă companiă de Englesĭ, maĭ multe familie, bărbaţĭ şi femee, copiĭ şi servĭ, călârĭ toţĭ, uniĭ pe caĭ, alţiĭ pe măgarĭ, urmaţĭ de unŭ dragomanŭ grecŭ, de servĭ turcĭ cu caĭ pe care se transportaŭ corturĭ mice, paturĭ de ferrŭ, şi alte obiecte şi provisiunĭ de gură, negreşitŭ. Eĭ debarcaseră prin golfulŭ Adramyttium şi se duceaŭ spre câmpiele Troadeĭ. Dragomanulŭ grecŭ spuse Englesilorŭ că noĭ mergemŭ totŭ la punctulŭ la care eĭ plecaseră. Schimbaiŭ câte-va vorbe cu dînşiĭ şi plecarĕmŭ. Toţĭ, bărbaţĭ, femee, copiĭ, aveaŭ in mână câte uă carte de voiagiŭ in Asia mică. Eĭ mergeaŭ maĭ întêiŭ să visiteze ruinele de la Assos. Merserĕmŭ impreună.

Urcarea pe munte se făcŭ cu destulă greutate. Acestŭ munte este posomorîtŭ; pucină vegetaţiune are asupra-ĭ. Ellŭ se formézĕ de maĭ multe feluri de lavă, vîrfulŭ luĭ este coronatŭ de ruine. Aceste ruine sunt incă din epoca eroică. Urcarĕmŭ printre bolovanĭ de pétră derĕmaţĭ din inălţimĭ, ne urcarĕmŭ pe picióre.

www.dacoromanica.ro

Assos a fostŭ fondatŭ de locuitorĭ din Methymne. Priimì uă coloniă eoliană. Strabone spune uă istoriă curiósă, despre Eunuculŭ Hermias. Acesta era in casa unuĭ banchierŭ. in Athena urmâ lecţiunile luĭ Aristote şi Platon. Intorsŭ in patria luĭ, se unì cu stăpênu-sĕŭ care luase prin arme cetatea Assos şi Atarnea, şi îllŭ mostenì. Atuncĭ chiămâ la Assos, pe Aristote şi Xenocrate, dede luĭ Aristote in căsătoriă pe uă nepótă a luĭ. Memnon îllŭ attrasse la dînsulŭ acasă şi îllŭ trămise la regele Persieĭ care dede ordinŭ de-lŭ uccise. Ast-feliŭ Assos perdù corónа sa, şi urmâ să aibe aceeaşĭ sórte ca tóte celle-alte oraşe. Assos a datŭ nascere, la maĭ mulţĭ ómenĭ străluciţĭ in littere.

Aicĭ venì sântulŭ Pavel şi Luca carĭ propagaŭ la Troada. Se vede aicĭ chiar urmele uneĭ biserice. Satulŭ turcescŭ dupe vechiulŭ oraşŭ se chiamă Beiram-Keĭ.

Tóte zidurile cetăţiĭ ce sunt incă in picióre sunt clădite de blocurĭ marĭ de pétră, fără cimentŭ, ca cetăţuia de la Samos. Amŭ vĕdutŭ mulţime de sarcophage deschise. Despre nordŭ nu maĭ sunt

www.dacoromanica.ro

ziduri. Se vede mai multe porți mari cu turnuri, unele in picióre, altele derĕmate. Acropolis este in vêrfulŭ uneĭ stânce care domină preste oraşŭ. In miḑlocŭlŭ luĭ a fostŭ unŭ templu de ordinulŭ doricŭ. Acestŭ templu a fostŭ exastylŭ cu treĭ-spre-ḑece colóne de uă parte. Architravele şi bas-reliefele găsite aicĭ, se află acum la Louvre in Paris. Multe incă se află jăcêndŭ pe lîngă templu. Afară din Acropolis se vĕdŭ ruinele unuĭ theatru; aprope de acestŭ theatru, se vede unŭ altŭ templu ruinatŭ, precum şi maĭ multe alte edificie.

Lăssândŭ la uă parte tóte aceste ruine, destulŭ de interessanți, şi idea ce tulbură pe orĭ-care amatorĭ de antiquităţĭ că n'are de câtŭ să rîcăie pămêntulŭ ca să găséscă obiecte de arte de mare preţŭ, mărturescŭ că uă vedere maĭ mărĕţă incă nu avusesemŭ in viĕţa mea, ca aceea ce se presenta ochilorŭ din vîrfulŭ acestuĭ munte. Orĭ-care ar fi espresiunile ce aşŭ intrebuința, arŭ fi ne indestulătóre: marea, munţiĭ selbaticĭ, insulele in depărtare; cerulŭ, inălţimea unde ne aflamŭ, grupa Engleselorŭ blonde,

www.dacoromanica.ro

şi frumóse in miḑlocului ruinelorŭ antice, tóte acestea formaŭ unŭ tabloŭ desfătătorŭ şi ciudatŭ ce semĕna vĕḑutŭ intr'unŭ visŭ. Ne odihnirĕmŭ pe muchea munteluĭ avêndŭ sub ochĭ nemărginita intindere, cândŭ unŭ englesŭ, acella ce părea şefului espediţiuniĭ, intrândŭ cu mine in vorbă, mĕ intrebâ, de unde sunt?

— Din Valachia, respunseiŭ, sigurŭ că este destulŭ a ḑice acéstă vorbă, ca totŭ să fie ḑissŭ.

— Ce lucru este acella, Valachia? maĭ intrebâ ellŭ.

— Romănia.

— Sunt treĭ óre de aci pênĕ la Romănia? maĭ intrebâ ellŭ; aveţĭ acolo ruine?

— Sunt patru ḑille cu vasulŭ cu vaporŭ pênĕ la Romănia, ĭĭ respunseiŭ eŭ.

— Ce feliŭ? este aşa departe? nu sunteţĭ Grecĭ? — Sunteţĭ póte Armenĭ? Bulgarĭ? Munte-Negrinĭ? . . Serbĭ? . .

— Nimicŭ din tóte acestea. Suntemŭ unŭ poporŭ de verĭ-uă patru-spre-ḑece millióne, de viţă latină thracă, locuimŭ malurile Dunărĭĭ de la Thissa pênĕ la Marea-Négră.

— Mĭ aducŭ aminte ḑisse ellŭ; amŭ au-

www.dacoromanica.ro

ţiŭ la Liverpool, la bursă, vorbindu-se de Romănia, că face grâŭ bunŭ. Éră bine, urmâ ellŭ, că totŭ produne ceva.

Englesulŭ era ironicŭ, dupe cum vĕţuiŭ in urmă. Ellŭ ura pe Turcĭ, déră dispreţuia populiĭ crestinĭ suppuşĭ Turcieĭ, ne creţêndu-ĭ demnĭ de uă sórte maĭ bună de câtŭ aceea care o aveaŭ. Ca să domine concherantiĭ osmaniĭ pênĕ astăţĭ, ţicea ellŭ maĭ târţiŭ, preste atâtea naţionalitâţĭ chrestine, trebue ca concherantiĭ să aibe incă marĭ virtuţĭ şi conchişiĭ marĭ viciurĭ. Este uă rătĕcită credinţă, urma ellŭ, că puterile europene, in interessulŭ nu sciŭ câruĭ ecuilibru imaginarŭ, pĕstréză pe Turcĭ; Turciĭ sunt pĕstraţĭ chiar de populiĭ carĭ se suppunŭ lorŭ. Dintre toţĭ populiĭ chrestinĭ din Turcia, Greciĭ sunt singuriĭ incă carĭ aŭ inceputŭ să roşéscă de a purta jugulŭ, şi cu tóte acestea ruşinea lorŭ de a fi sclavĭ incă nu a devenitŭ atâtŭ de tare in câtŭ să admită sacrificiulŭ a totŭ ce are.

Turciĭ facŭ acestŭ sacrificiŭ insă, şi nu ici şi colo, din ţumĕtate de secolŭ in ţumĕtate de secolŭ; déră îllŭ facŭ preste totŭ loculŭ, in tóte ţillele : peste totŭ lo-

www.dacoromanica.ro

culŭ, in tóte ḑillele morŭ cu armele in mână. Ce vomŭ ḑice de celle-alte naţionalităţi chrestine?

Elle facŭ puterea Turcilorŭ. Nu věcunnóscŭ ca naţiune; déră mĕ prindŭ că voĭ Valachĭ séŭ Românĭ urîţi pe Grecĭ, pe Bulgarĭ, pe Serbĭ, maĭ multŭ de câtŭ pe Turcĭ. Grecii, Bulgarii, Serbii trebue să vĕ uréscă pe voĭ maĭ multŭ de câtŭ pe Turcĭ. Este uă lege ne strămutată de a fi pizmaşŭ maĭ multŭ pe acella ce este egalulŭ tĕŭ de câtŭ pe acella ce este stăpênulŭ tĕŭ. Acestŭ simţimêntŭ a servitŭ totŭd'a-una pe concheranţi. Cestiunea Orienteluĭ spênḑură assupra lumiĭ ca sabia luĭ Damocles. Europa se uită la popórele Turcieĭ să véḑă ce ḑic, ce fac.

Totulŭ este in mâna lorŭ. Amŭ auḑitŭ ce ḑicŭ Grecii, Slavii, Arabii. Nu vorŭ pe Turcĭ; déră fie-care din aceste viţe cată să le ia locului. Nu se va termina ast-feliŭ nicĭ uă-dată cestiunea orienteluĭ. Osmanlîii nu aŭ maĭ multŭ dreptŭ in Turcia de câtŭ chrestinii; nicĭ chrestinii maĭ multŭ dreptŭ de câtŭ Osmanlîii. In Asia séŭ in Europa scestĭ Osman-

www.dacoromanica.ro

lîĭ aŭ d'uă-potrivă acelléşĭ drepturĭ cu chrestiniĭ.

Turcŭ şi chrestinŭ, acolo unde se află, este le casa sa, in patria sa. Ceea ce trebue să céră chrestiniĭ nu este tronulŭ Cesarilorŭ din Byzanţa. ci egalitatea drepturilorŭ civilĭ şi olitice. Uă constituţiune, uă cameră compusă de musulmanĭ şi de chrestinĭ, chiar avêndŭ pe tronulŭ Constantinopoleĭ familia domnitóre astădĭ.

Ast-feliŭ vorbia Englesulŭ.

Déră să lăsâmŭ pe acestŭ omŭ de Statŭ din vîrfulŭ munteluĭ Assos şi să vorbimŭ de Troada.

CAMPIELE TROADEI.

Pe cartele vechie Troada se găsesce in Mysia.

Mysia in antichitate, spre sudŭ se intindea pênĕ in rîulŭ Caic, copprinḑêndŭ Elastida şi Teuthrania, spre estŭ pênĕ la Rhyndacus, spre vestŭ pênĕ la rîulŭ Aezepus. In lărgime se intindea de la

www.dacoromanica.ro

mare pênĕ in pólele Olympuluĭ. Mysieniĭ, eraŭ de origine Thracĭ. Eĭ trecură in Asia, şi dupe uă lungă şedere aicĭ, confederându-se cu Tencrieniĭ, se inturnară in Thracia, suppuseră pe Thracĭ, inainte de resbelulŭ Troadeĭ. Se credea chiar, in antichitate, că eĭ eraŭ totŭ dintr'uă familiă cu Moesieniĭ de la Dunăre carĭ locuiaŭ ţerrele numite astăḑĭ Dobrogea, Bulgaria şi Serbia.

Cititoriĭ carĭ cunnoscŭ celebra epopeă a luĭ Omerŭ îşĭ vorŭ adduce aminte tóte numele locurilorŭ, cetâţilorŭ, ómenilorŭ despre carĭ voimŭ a vorbi. Lunca Troadeĭ unde se făcù marea bătăliă descrisă de părintele poesieĭ, se compunea de tĕrrêmulŭ dintre capulŭ Sigeŭ séŭ Ianicerŭ, şi promontoriulŭ Lectos séŭ cap-Baba. Intre aceste duo capurĭ era unŭ vadŭ unde desbarcară Greciĭ la venirea lorŭ pe ţĕrmiĭ Helespontuluĭ. Acolo aveaŭ tabăra. Pe uă inălţime ocolită de stânce, spre sudest de la capulŭ Sigeŭ, se rădica cetatea Troada. Pe aicĭ eraŭ grădinele luĭ Priam şi sorgintele Seamandruluĭ. Pergama era unŭ délŭ in miḑloculŭ cetâţiĭ. Valea Thymbra unde eraŭ tăbărîţĭ aliaţiĭ

www.dacoromanica.ro

Troyenilorŭ pe cândŭ Ector ţinea consiliulŭ pe mormêntulŭ luĭ Ilus, era situată intre riuleţe şi cetatea. Délulŭ numitŭ Calicoloneŭ se intindea in faciă cu cetatea pe malulŭ Simoisuluĭ ; valea in care intra tóte aceste lucrurĭ incepea a se rădica de la malulŭ mării pênĕ la porţile cetăţiĭ. Pe facia eĭ trecea riuleţulŭ Seamandru şi Simois ; elle imbrăcişaŭ valea in tótă lungimea eĭ şi êşĭ impreunaŭ apele la capĕtulŭ eĭ.

Acéstă valle astăḑĭ nu maĭ presentă nicĭ uă urmă. Resturĭ stinse de ruine apparŭ pe ci pe colo ; călĕtoriĭ carĭ aŭ scrisŭ despre aceste ruine, găsescŭ in fie-care urmă ceea ce ea a fostŭ in antichitate, şi-ţĭ presentă prin puterea imaginaţiuniĭ pe vechia cetate a Troyenilorŭ, şi pe tóte persónele de care vorbesce Omer.

Strabonè ellŭ însuşĭ se induoesce a spune precisŭ locŭlŭ occupatŭ altă-dată de cetatea Troada. Inaintea sa, locuitoriĭ acestorŭ locurĭ arrĕttaŭ călĕtorilorŭ mormintele eroilorŭ morţĭ in resbellulŭ Troadeĭ, a luĭ Achille, a luĭ Patrocle, a luĭ Ajax, a luĭ Ector şi altele multe.

Noĭ nu credemŭ nimicŭ din pretenţiu-

www.dacoromanica.ro

nile archeologilorŭ moderni assupra acestorŭ vestige; insă ceea ce este positivŭ, este că aci se crede că a fostŭ Troada şi că locurile ce se vêdŭ astăḑi sunt astfeliŭ precum le descrie Omer, in totŭ ce este naturŭ.

Să revenimŭ la istoria Mysienilorŭ.

Opiniunea nóstră este că Daciĭ nu sunt tocmaĭ ceea ce se chiămaŭ Geţiĭ. Geţiĭ pe carĭ dupe Herodote, îĭ găsì Dariŭ pe malulŭ dreptŭ allŭ Dunăriĭ, in partea despre Dunăre şi marea-Négră; Geţiĭ, de allŭ cârorŭ portŭ şi limbă vorbesce Ovid, de şi locuiaŭ uă parte din Thracia, déră chiar dupe Herodote nu sunt classaţi printre populaţiunile thrace, propriŭ ḑisse. Eĭ aŭ trebuitŭ să vină in Moesia din Schytia. Ovid îĭ găsesce lîngă Sarmaţi; aŭ barbe marĭ, pêrŭ lungŭ, cojóce, năḑragĭ persanĭ; vorbescŭ unŭ felŭ de limbă persană. In „Tristele sélle“ se esprimă ast-feliŭ: „Cu tóte că populaţiunea (oraşuluĭ ce locuia) este uă ammestecătură de Grecĭ (colonĭ) şi de Geţĭ, viţa ne invinsă a cellorŭ din urmă este cea dominantă... Cojóce, năḑragĭ largĭ, nu-ĭ potŭ bine garanta contra friguluĭ; pêrŭ lungŭ

www.dacoromanica.ro

accopere facia lorŭ grozavă. Limba lorŭ (a colonilorŭ) abia maĭ pĕstréză vestige din limba grécă şi incă sunt desfigurate prin pronunţiaţiunea getică.... Limbagiulŭ lorŭ barbarŭ este cu totulŭ străinŭ limbeĭ latine, şi din care elementulŭ grecŭ se sterge dominatŭ de elementulŭ geticŭ..."

Din tóte acestea vedemŭ că Geţiĭ sunt descrişĭ de Ovid, care trăĭ printre eĭ, ca unŭ poporŭ multŭ maĭ barbarŭ de câtŭ Geţiĭ luĭ Herodote. Atâtŭ de barbarŭ şi inspăimêntătorŭ in câtŭ nu potŭ se ne dea pe Dacĭ ast-feliŭ cum ne lasă aĭ cunnósce notiţiunile ce s'aŭ pututŭ avé despre dînşiĭ cu occasiunea resbelluluĭ luĭ Trajan. Daciĭ aŭ trecutŭ pe malulŭ stângŭ allŭ Dunăriĭ, in partea munţilorŭ, inainte de a trece Geţiĭ propriŭ ḑişĭ in partea Moldoveĭ orientale şi a Bassarabieĭ, se accordă a ḑice ceĭ maĭ mulţĭ autorĭ vechĭ. Noĭ credemŭ că Daciĭ, trecuţĭ din Thracia, in munţiĭ Carpaţilorŭ de peste Dunăre, aŭ fostŭ unŭ poporŭ multŭ maĭ pucinŭ barbarŭ de câtŭ Geţiĭ, şi éttă ce voimŭ să espunemŭ aci. Credemŭ că Daciĭ eraŭ Thracĭ asiaticĭ, surnumiţĭ Mysienĭ,

www.dacoromanica.ro

Bithynieni, Phrygieni; pe cându Geţiĭ eraŭ uă seminţiă sarmată, a cărorŭ origine, părea să fie maĭ propriă Schytieĭ de câtŭ Thracieĭ. Herodote se esprimă astfeliŭ despre Thracĭ : „Naţiunea Thracilorŭ este cea maĭ mare din lume dupe Indieni déca ar fi guvernată printr'unŭ singurŭ, séŭ déca ar avé uă singură cugetare : ar fi neinvinsă şi cea maĭ puternică; déră acéstă unire lipsesce, şi nu se va realisa nicĭ-uă-dată. Thracií aŭ differite numirĭ; fie-care dupe provincia sa; eĭ observă toţĭ, in orĭ-ce lucru, maĭ acellésĭ datine, afară *de Geţĭ şi de Trausĭ*. Amŭ vorbitŭ despre datinele Geţilorŭ car se credŭ nemuritorĭ".

Din aceste rôndurĭ vedemŭ că Geţiĭ aveaŭ alte datine de câtŭ ceĭ-alţĭ Thracĭ, şi nu vedemŭ nicĭ-de-cum că Geţiĭ de carĭ vorbesce Ovid eraŭ totŭ aceia de carĭ vorbesce Herodote; cârora le dă pe unŭ Zamolxis de ţeŭ séŭ prophetŭ şi carĭ credeaŭ in nemurirea sufletuluĭ. Nu credemŭ că Daciĭ să fi fostŭ nicĭ Geţiĭ luĭ Herodote, nicĭ Geţiĭ luĭ Ovid. Credemŭ că Daciĭ eraŭ uă viţă din Thracii asiaticĭ, de origine pelasgă. Credemŭ că

www.dacoromanica.ro

numele de Dacĭ le vine din limba medă ce insemna muntenĭ (dagh). Credemŭ că acestĭ Thracĭ asiaticĭ aŭ trecutŭ Dunărea, in urma luĭ Alexandru şi in urma emigraţiuniĭ Iasigilorŭ spre Carpaţi.

Dupe Herodote, Thraciĭ trecurĕ uă dată in Asia mică, in Mysia şi Bitynia; déră maĭ tărdiŭ se inturnară la locŭlŭ lorŭ cu datinele şi numele Mysienilorŭ".

De la dînşiĭ se dede numele de Moesia pârţiĭ dupe malulŭ dreptŭ allŭ Dunăriĭ.

Strabone ḑice că Mysieniĭ aveaŭ aceeaşĭ origine cu Thraciĭ, şi chiar Bosphorulŭ Thracieĭ dintre Byzanţa şi Halcedonia se numea bithynianŭ, câcĭ Mysieniĭ locuiaŭ şi Bythinia, chiar dupe ḑisele luĭ Omer. Toţĭ scriitoriĭ anticĭ pretindŭ că Mysieniĭ din Asia mică eraŭ din aceeaşĭ familiă cu ceĭ de la Dunăre. Acum să vedemŭ pe ce ne maĭ intemeiâmŭ in acésta.

Herodote ne dă uă listă de contingentele datŭ de Asia mica infanterieĭ armateĭ persane. Din tóte aceste popóre vedemŭ numaĭ pe Mysienĭ, numiţĭ şi Bithynienĭ, séŭ Thracĭ din Asia, allŭ cârorŭ costumŭ differă cu totulŭ de acella

www.dacoromanica.ro

allŭ cellorŭ-alte naţiunĭ şi se apropie de costumulŭ Dacilorŭ dupe cum ni se presentă pe colóna luĭ Trajan, şi dupe cum se vede pênĕ astăḑĭ in munţiĭ nostri. Thraciĭ din Asia, ḑişĭ Mysienĭ şi Bithynienĭ, purtaŭ pe capŭ căciulă de blană de vulpe, apoĭ uă tunică (cămeşă) assupra câreia aruncaŭ unŭ vestmêntŭ cususŭ cu multe colorĭ şi numitŭ zèira (zeghe?); la picióre purtaŭ incălţăminte de pelle de cerbŭ (opincĭ?) uă ostiă in mână, şi sabiă scurtă, cum şi uă pavĕḑă de apĕrare.

Forma căciuleĭ nu este descrisă; déră avemŭ cunnoscinţă de forma căciuleĭ phrygiene, care trebue să fie totŭ aceea, şi care nu este alta dè câtŭ căciula ţurgănéscă, atâtŭ de cunnoscută la noĭ chiar astăḑĭ. Se observă că in aceeaşĭ listă de contingente se află differite popóre atâtŭ civilisate câtŭ şi barbare, şi nicĭ unulu afară de Mysieniĭ thacĭ, nu avea acestu costumŭ. Ast-felŭ Paflagonieniĭ purtaŭ pe capŭ unŭ coifŭ de ferrŭ. Matienieniĭ, Pygieniĭ, Mariundyeniĭ, Capadocieniĭ purtaŭ vestmêntulŭ şi armele cu Paphlagonieniĭ. Armeni maĭ totŭ aceea. Lydieniĭ carĭ e-

www.dacoromanica.ro

raŭ vecinĭ cu Mysienii chiar eĭ difereaŭ in costumŭ de Mysienii thracĭ. Pisidienii purtaŭ coifurĭ de aramă cu urechĭ şi córne de boŭ din acellaşĭ metalŭ. Cabalienii, Cilienii, Mylienii purtaŭ assemene coifurĭ. Printre populiĭ barbarĭ de la nord-est, numĕră pe Moskĭ, Tibarenienĭ, Macronĭ, Mosinecĭ séŭ Mŏsitenĭ 1) carĭ purtaŭ coifurĭ de lemnŭ.

S'a ḑissŭ că limba Dacilorŭ era slavă. că Românii de astăḑĭ sunt fructulŭ împerechiării colonilorŭ Romanĭ cu Dacii carĭ eraŭ Slavĭ.

Déca Dacii vorbeaŭ uă limbă slavă, déca Dacii s'aŭ incuscritŭ cu colonii Romanĭ, şi aŭ produssŭ pe Românii de astăḑĭ, Romanii in timpulŭ luĭ Aurelian arŭ fi vorbitŭ unŭ dialectŭ slavŭ. Déră ni se va ḑice că limba ce vorbimŭ as-

(1). Acestia eraŭ populĭ din Caucaz ce locuiaŭ malurile Phasuluĭ intre Marea-Négră şi Marea-Caspica. Numele de mosinecĭ séŭ mostenĭ se maĭ găsesce déră la alte popóre din Peslagĭ. Nu este de mirare ca numele de moşi, moşicŭ, mostenire, mosinenĭ, mostenĭ, să nu aibe uă rudeniă din timpii vechĭ prin rudeniă cu populiĭ anticĭ. Îi găsimŭ in Caucaz cum şi in Grecia. Valakşa, vorbă sanscrită desemna pe ómenii albĭ in genere, in părţile Asieĭ intre care se descemnaŭ chiar Mysienii thracĭ. Cine scie déca nu vine de aicĭ chiar vorba de *Vlaşca*, *Valakia* prin Thracii Mysienĭ?

www.dacoromanica.ro

tăţĭ este amestecată cu vorbe slave? Aceste vorbe slave nu sunt mostenire de la Dacĭ şi étă cum o vomŭ dovedi: Este unŭ faptŭ incontestabile că, sub Aurelian, uă mare parte din colonĭi Romanĭ aŭ fostŭ transportaţĭ in Dacia aureliană. Aceĭ colonĭ sunt Românĭi din Macedonia, Epir, Thesalia. Acestĭ Românĭ nu aŭ nicĭ uă vorbă slavă in limba lorŭ. Cu timpulŭ aŭ imprumutatŭ vorbe la Grecĭ şi la Turcĭ. Românĭi din Principate aŭ multe vorbe slave in limbă Eĭ le-aŭ luatŭ maĭ târţiŭ de la Slavĭ prin relaţiunile care aŭ avutŭ cu dînşiĭ. Déca ar fi avutŭ aceste vorbe Slave de la Dacĭ, Românĭi din Principate, negreşitŭ că era să le aibe şi chiar Românĭi din Macedonia carĭ s'aŭ despărţitŭ de noĭ tocmaĭ sub Aurelian şi eĭ nu le aŭ. Şi aceĭ Românĭ, şi noĭ insă avemŭ in limbă duo familie de vorbe grece care se distingŭ indată unele de cele-alte. Uă familiă de vorbe este vechiă, mostenită de la Dacĭ; — aceste vorbe sunt in coliba poporuluĭ care nu a avutŭ nicĭ uă relaţiune cu Grecĭi in urmă = elle sunt: *pirostria, pă-dure sfecla* şi altele mul-

www.dacoromanica.ro

te trecute in limbă şi carĭ nu superă urechia ; celle nuoe căpetate prin frequentarea cu Grecĭi in oraşe sunt *Lipon* cu tóte rudele sélle.

Se scie că in cellŭ din urmă resbellŭ definitivŭ allŭ luĭ Trajan cu Decebale, numaĭ Dacĭi (Muntenĭi) s'aŭ bătutŭ. Tóte celle-l-alte seminţie germane şi slave aŭ refusatŭ, pênĕ şi Iasigĭi carĭ eraŭ uă ramură din Sarmaţiĭ slavĭ.

Ar fi neapĕratŭ fórte dificile a pretinde ca să dovedimŭ cum că Românĭi de astădĭ nu sunt fructulŭ imperecherĭi intre Dacĭ şi colonĭi Romanĭ, de şi, dupe raţionamentŭ, am puté să ţicemŭ. Dacĭi propriŭ ţişĭ nu eraŭ unŭ poporŭ mare. Chiar munţiĭ Carpaţilorŭ nu era totŭ locuitŭ de dinşiĭ. Se întindeaŭ pênĕ la olt despre munţĭ.

Eraŭ acolo diverse fracţiunĭ de populĭ emigraţĭ séŭ din Schytia séŭ din Germania, carĭ in timpulŭ resboiuluĭ cellŭ mare se suppusseseră luĭ Decebale, şi carĭ dupe resboiŭ trebuiră să se ducă la urma lorŭ. Se inţellege dupe măuia imperatoreluĭ assupra acestuĭ poporŭ dacŭ, că nu cruţâ pe locuitorĭi munţilorŭ ce singurĭ

www.dacoromanica.ro

se luptară. Geţiĭ de la gurele Dunăriĭ nu aŭ pututŭ lua armele, câcĭ Trajan nu atacă acelle pârţĭ, ci pârţile muntilorŭ, şi cândŭ armata romană se dusse să iea posessiune in Bassarabia nu află nicĭ uă improtivire de la nisce populaţiunĭ nomade carĭ nu avură de câtŭ a se retrage in fundulŭ Schytieĭ.

Afară de acésta cine nu scie că unŭ poporŭ nu póte nicĭ-uă-dată să dispară cu totulŭ, prin incumetrire. Dacia fusse colonisată nu numaĭ cu militarĭ, déră incă cu muncitorĭ adduşĭ din Italia, insuraţi.

Câtŭ despre portŭ este lesne de inţellesŭ că Romaniĭ trebuiaŭ să adopte portulŭ Dacilorŭ, din causa climeĭ. Ovid mărturesce că Greciĭ eĭ ênsuşĭ aŭ fostŭ nevoiţi, din causa climeĭ, pe malurile mârĭĭ negre se adopte costumulŭ loculuĭ.

Acum să căutâmŭ in datinele şi limba Mysilorŭ thracĭ, dóră vomŭ găsi care aŭ fostŭ datinele şi limba Dacilorŭ.

Mysieniĭ aveaŭ reputaţiunea de ómenĭ ce nu sunt de bună credinţă. Acésta era in caracteriulŭ Thracilorŭ şi o găsimŭ in acella allŭ Dacilorŭ.

Bithynieniĭ, Thynieniĭ, Bebryciĭ, Ma-

www.dacoromanica.ro

riandynienii, Mysienii, aveaŭ aceeaşi origine cu Thracii, şi nicĭ limba, nicĭ datinele lorŭ nu difereaŭ multŭ intre dînşiĭ(1). In timpiĭ anticĭ opiniunea tutora era că Mysienii eraŭ din aceeaşi familiă cu Moesenii de la Dunărea de josŭ. In timpulŭ resbelluluĭ Troadeĭ, Mysienii parecă ar fi fostŭ aşeḑatĭ in Asia mică, cât Omer citéză printre auxiliariĭ Troyenilorŭ pe braviĭ Mysenĭ veniţĭ din fertilea Ascania, adică din giurulŭ laculuĭ Ascania, numitŭ maĭ tărḑiŭ Nicea, locŭ unde venirĕ din Thracia maĭ 'nainte Mysienii. Herodote ḑice că Mysienii eraŭ uà coloniă lydianĕ; déră acésta nu contraḑice originea lorŭ thracică, fiindŭ un faptŭ recunnoscutŭ că Mysienii, Lydienii şi Carienii eşeaŭ dintr'aceeaşi ramură. Acestĭ treĭ populĭ, in Asia mică, offereaŭ sacrificie la Zeus Karios pe teritoriulŭ Mylesieĭ.(2)

Dupe Xanthos lydianŭ, şi Menecrate din Eleŭ, dialectulŭ Mysienilorŭ era uà ammestecătură din lydianŭ şi phrygian.(1)

Thiodŭ Meneke, in lydiaca sa, pre-

(1) Strabone.
(2) Omer-Strabone.
(3) Strabone lib. XII.

www.dacoromanica.ro

cum şi alţi scriitori attribue Lydienilorŭ origine semitică. Déră Vivien de St. Martin in istoria descoperirilorŭ geographice, descurcă lucrulŭ prin găsirea că eraŭ duo elemente in poporulŭ lydianŭ : unulŭ thracicŭ mai vechiŭ, representatŭ prin Meoni, cellŭ-l-altŭ mai nuoŭ avêndŭ legătură cu araméenul şi care addusese cu dînsulŭ numele de Iudŭ.

Phrygienii, dupe Herodote, purtaŭ numele de Brigi pe câtŭ timpŭ locuiaŭ in Thracia, nu departe de Macedonia. Cândŭ trecură in Asia mică, luară numele de Phrygi (Φρυγες) in Thracia Brycĭ, in Macedonia brigi, in Germania Bructeri, in Pont Bebrici, in Gaulia Lalobrigi, in Britania Briganţi, in Alpi Brigiani.

De unde acéstă assemănare intre numirile diverselorŭ popóre ce vĕdurĕmŭ? Tóte acestea dovedescŭ că aceste popóre aŭ originea lorŭ indo-europénă. Brigusii din Indus arieni, se respăndiră in tóte aceste pârţi unde găsimŭ acestŭ nume, precum şi in Thracia de unde trecură in Asia mică. Inscripţiunile găsite pe mormintele regilorŭ Lydiei, de şi nu aŭ pututŭ fi bine desciffrate, déră s'a pututŭ citi

www.dacoromanica.ro

câte-va şi in care se găsesce elementulŭ celluĭ maĭ vechiŭ alphabetŭ grecŭ, şi intre elle unŭ numerŭ de vorbe barbare, vorbe cu totulŭ grece, precum: *MIDAI FANACTEI*: *Μιδα ἄηαχτι*. *EDAE*, pentru *εδαισαν* Cramer iu descripţiunea din Asia minoră, ḑice că limba Brigilorŭ, adusă din Thracia séŭ Macedonia, ar fi fostŭ unŭ dialectŭ din Peslaga vechiă, déră că in timpiĭ din urmă, se unì cu idiomele Asiatice vorbite maĭ dedemultŭ in Asia mică.

Carieniĭ vorbeaŭ, precum amŭ ḑisŭ maĭ susŭ aceeaşĭ limbă cu Lydieniĭ şi Mysieniĭ cu care eraŭ uniţĭ prin rudeniă religiósă. Omer le da epithetulŭ de barbarophonĭ. Phillipos de Thiangela pretinde că fuudulŭ idiomeĭ Carienilorŭ era hellenicŭ. Acésta nu este greŭ de ghicitŭ, din momentulŭ ce tóte aceste popóre aŭ originea in Indiĭ.

Limba acestorŭ popóre alle Asieĭ mice venite din Thracia era déră unŭ idiomŭ thracŭ, barbarŭ, pe unŭ fondŭ pelasgŭ. Acésta a trebuitŭ să fie şi limba Dacilorŭ. Ceĭ maĭ vechĭ locuitorĭ din Asia-mică aŭ fostŭ de viţă semitică. Viţe din Schytia se unirĕ maĭ iu urmă cu acestĭ populĭ;

www.dacoromanica.ro

printre acestĭ din urmă eraŭ Macronĭ, Halibĭ, Drili, Tibarenĭ, Mariandynienĭ, Holizonĭ. Venirĕ incă despre est Phenicienĭ şi Syrienĭ carĭ se ammesticarăcu ceĭ-alţĭ de aceeaşĭ viţă, şi cu carĭ sunt ruditţĭ Capadocienĭ, Cilicienĭ, Pamphylienĭ, Picidienĭ, Soenĭ, Mylienĭ, Paphlagonienĭ. Thracĭ şi Pelasgĭ representă viţa Indo-Europénă din care se tragŭ in Asia-micĕ, Mysienĭ séŭ Teucrienĭ, Meonienĭ séŭ Lydienĭ, Bithynienĭ, Carienĭ şi Phrygienĭ, in Europa; intre alte viţe, Dacĭ

Viţa semitică este aceea care coprinde tóte idiomele ce se vorbeaŭ in părţile situate spre estulŭ Euphratuluĭ pênĕ la cóstele Mediteraneĭ şi Arabieĭ, avêndŭ aceeaşĭ lege phonetică, şi in care predomină sunetele guturalĭ; acéstă familiă se divisă in treĭ: 1-iŭ, *arameena*, ce se vorbea in Lyria, Babylonia, şi in Mesopotamia, sub divisindu-se in arameen syriac şi arameen haldeen; 2-lea Canaaniticul, vorbitŭ in Palestina şi in Phenicia, din care facŭ parte *Ebrea*, pheniciana; şi Araba, din care a născutŭ *siriaculŭ egypteanŭ*, şi idiomele Statelorŭ barbaresc, cum şi idiomulŭ Malteĭ.

www.dacoromanica.ro

Idiomele Indo-Europene, séŭ Indo-Germanice, copprinde tóte ramurele viţeĭ ceĭ marĭ caucasiană, respândite intr'uă parte a Asieĭ, maĭ in tótă Europa, apoĭ in America. Aceste limbe offeră iutre elle uă mare analogiă, din causa communeĭ lorŭ originĭ. Sunt şésse sub-divisiunĭ, copprinḑêndŭ fie-care limbă care aŭ intre dînsele rapporturĭ de afinitate maĭ apropiate de câtŭ altele. Doă dintre dînsele copprindŭ limbile asiatice, şi celle-alte patru copprindŭ limbele europene indo-germanice, celle asiatice saŭ arice, séŭ ariene copprindŭ pe celle indiene, cu *sanscritulŭ* ca cea maĭ vechiă din familiă; copprindŭ assemene limbele *Iraniene* séŭ medopersice, séŭ arice, din carĭ cea maĭ vechiă este zenda, ce are rapporturĭ maĭ apropiate cu *sanscritulŭ*, şi care copprinde limba persiană de astăḑĭ, limba afgană, curdă şi ossetă, şi arménă. Limbele din Asia micĕ cum cysiana, phrygiena, lyciana, cariana, paphlagoniana, mysiana etc., aŭ trebuitŭ să aibe strînse rapporturĭ cu grupa limbelorŭ indo-germanice.

Limbele indo-germanice din Europa impărţite in patru sub-divisiunĭ, copprindŭ:

www.dacoromanica.ro

1-iŭ, familia limbelorŭ greco-italice, despărţite in duo ramure, cea d'ăntêiŭ helenă, a Peslagilorŭ; a duoa, limba italiană seŭ latină, muma limbelorŭ *romane*; 2-lea limbele *celte* despărţite in duo ramure marĭ, kymri şi gaelie; 3-lea limbele *germanice*; 4-lea limbele *slavé* despărţite in duo grupe, pruso-lithuaniană, şi slava propriŭ ţissă.

Rudenia ce se dovedesce prin coborîrea acestorŭ limbe dintr'uă mumă depărtată, a datŭ occasiune Slavilorŭ să pretiņdă că Dacĭi eraŭ slavĭ, Germanilorŭ că Dacĭi eraŭ germanĭ. Acésta a făcutŭ pe mulţĭ din ómenĭi nostri ceĭ maĭ invĕţaţĭ să arrunce din limbă multe vorbe numaĭ pentru că le-aŭ găsitŭ şi in limbele slave. Astfeliŭ vĕţurĕmŭ robia inlocuită cu sclavia, cândŭ *robor* in limba latină desemnézĕ inchisóre.

Ast-feliŭ sunt „vecernia“ ce nu este altŭ de câtŭ „vesper“ latină; „iubirea“ ce nu este de câtŭ lubididem vechiŭ şi libidinem, nuoŭ *libet*. Ast-feliŭ *mahala magalia* in limba carthagă, priimită de Romanĭ, se inlătură de noĭ ca turcă. Amŭ puté adduce uă miie de alte vorbe.

www.dacoromanica.ro

Ostenéla călătorieĭ mĕ abătuse; lăssaiŭ déră ideea de a merge la Brusa pe uscatŭ şi mĕ imbarcaiŭ la *Cenakealesî*, pe unŭ vasŭ cu aburĭ francesŭ ce pleca pentru Constantinopole, insocitŭ de călughĕrulŭ grecŭ.

Fine.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro